

लक्ष्मिनीलोभियो

रमनार.

लक्ष्मिनिधायक कृष्णलाल

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૦૦૨૩ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ભક્તિતનો ભોમિયો

વિષય પર : ૪૪૪૬૨

સાત્ત્વિક-રજસ-તમો પરોધર્મ.

સત્ય કરતાં બીજાં શ્રેષ્ઠ ધર્મ નહીં. માટે, સાત્યું વિચારે,
સાત્યું બોલે. અને સાત્યું કરે. ભક્તિરૂપ પણ માંગે
હૃદયક્ષેત્ર તૈયાર કરવાના એ સાધનો છે.

ભક્તિનો ભોમિયો

(એ માર્ગના જ્ઞાસુઓ માટે)

રચનાર

ભક્ત નિધાભાઈ ફકીરભાઈ વાનખરુથ.

મુરત અને મુલતાનપુર.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,

મણીશંકર નારણુજી ઉપાધ્યાય.

નાનીમાળ-પાલીતાણા.

सर्व धर्मान् पारित्यज्य, मामेकं शरणं व्रज ।

इदं त्वं सर्वं लभेभ्यो, मोक्षयिष्यामि मातृन ॥

(ભગવાદગીતા)

આવૃત્તિ ૧ હી.

સંવત ૧૯૭૮.

કિંમત રૂ. ૩૦.—કાચું પુકું

ગુજરાત વિધાપીઠ પ્રથાલય
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ
૧૦૦૨૩

પર: ૪૨૯૬૫

શ્રી ગુજરાત પ્રીત્દાન પ્રેસમાં શા. સોમાલાલ મંગળદાસે
જાપ્યું, પાંચકુવા-અમદાવાદ.

(સર્વ હકો રચનારે રવાણિન રાખ્યા છે.)

ભક્ત નિરંજનભાઈ.

જન્મ સં. ૧૯૨૬.

ઉપાધ્યાય મણીશંકર.

જન્મ સં. ૧૯૪૩.

ધી ૫ પ્રી. પ્રેસ—અમદાવાદ.

પ્રસિદ્ધ કર્તાની વિજ્ઞાપિ.

સુજો ! આ લઘુ ગ્રંથ આપની સેવામાં છપાવીને રજુ કરતાં
મારે એ શબ્દોલખવાની જરૂર છે. લકત નિછાલાઇએ પોતાની
સશક્ત હાલતમાં એક સારા પગારની ગવર્નમેન્ટ સર્વિસ (લાલચ)ને
લાત મારી જન સેવા અર્થે કામ કામ વિચરે છે, અને ભાષ્યમેનોની
શાન્તિ માટે તન, મન, ધનનો લગભગ દશ વર્ષથી નિષ્કામ વ્યય
કરે છે. મને એ શરીરનો ૭—૮ માસ અખંડ પરિચય થતાં અને
સત્સંગનો કાલ મળતાં મારો એજોના તરફ પુન્યભાવ પ્રકટથો.
અમેની સત્સંગ મંડળી અને આખું નિવાસ સ્થાન એજ ભાવે એક
સરખી રીતે એમના તરફ જોવા લાગ્યું. એમના સમતાના ગુણો અને
આત્મિક પ્રેમે મંડળી નો પ્રેમ આકર્ષાયો. એમનો ૭—૮ વર્ષનો
પાછલો સત્સંગીઓ પ્રત્યેનો પત્રવ્યવહાર અને વર્તણૂક, તથા રાત્રિ
દિવસ નિષ્કામ ઉપદેશ અને તે મુજબની રહેણી જોઈ મંડળી અને
હું એમના પ્રેમથી સંકળ થયાં, અને શિષ્યવૃત્તિ ઉદ્ભવો. દર્મ્યાન
પોતાના રથુળને અંત્રની આગોતવા અતે નિવાસ સ્થાનની સંકાયતા
પ્રતિકુળ જાણતાં સ્થાન ફેર થવા વિચાર જણાવ્યો. હમે આ વાતને
અસહ્ય માની મંડળીની સલાહથી આ ઉપાય યોગ્ય ધાર્યો. અમલ
કર્યો. પ્રભુ શરણોને હંમેશાં ઉત્તતિ ક્રમેજ રાખે છે, તે નિયમાનુસાર
મારી મનોવૃત્તિ એકની સહજ કરવા પ્રેરાઈ. જે વાતો સત્સંગ
વખતે ચર્ચાતિ હતી, તેનો લગભગ સર્વ ભાગ એનોને મળે એ હેતુથી

મજબુત થઈ. પોતાનો અભિપ્રાય માગ્યો તો જણાવ્યું કે “ આ શરીરને અધિકારનંદ જ છે.” પરિણામે અરસપરસ મંડળીમાં વિસ્મૃતિ થવા ન પામે એવા પ્રધાન વિચારે હપરનો જોડ સેવ્ય સેવક ભાવે પ્રારંભે મુકવામાં આવ્યો છે.

હકત નિહાલાઈની જન્મ ભૂમી મોજે મુલતાનપુર તાલુકે જલાલપુર, જીલ્લે સુરત છે. એઓ ઘણી ગરીબ દાલતમાં ઉછરી તન, મનની ઉન્નતિ પ્રભુ પ્રેમે પ્રાપ્ત કરી શક્યા. ઇતિહાસ ઘણો લાંબો અને શિક્ષણિય છે. આ જગ્યાએ તો ફક્ત એટલું જ જણાવવું યોગ્ય છે કે એમની આર્થિક સ્થિતિ સુધારવા તરફ ઘણું ઓછું લક્ષ આપી પરમ અર્થ માટે ભારે પ્રયાસ રહ્યા જણાય છે. એઓ સુરત સિટિમાં એક નામિયા શિક્ષક હતા. એક રૂપિયાના પગારે પ્રથમ કેળવણી ખાતામાં જોડાઈ એક ૬૦૦ નંબરની જીલ્લા સ્કૂલના (સુરત ભાગા તળાવ ના. ૧) હેડમાસ્ટરના માનવંતા પદે પહોંચી, આસિસ્ટન્ટ ડેપુટી ઇન્સપેક્ટર થવાના મળતા લાભને લાભ મારી ૨૧ વર્ષની સર્વિસનું મળતું પેન્શન અધારી લઈ જગસેવા કરવા નિશ્ચય કર્યો. સુરત અશક્તાશ્રમના અપંગોને પ્રથમ હકિતમાર્ગે શાન્તિ આપવાથી સેવા શરૂ કરી. ત્યાર બાદ પોતાના કેળવણી ખાતાના બહોળા જ્ઞાન અને બાહોશી ભરેલા અનુભવોનો લાભ સુરતની ૧—૨ ઈંગ્લીશ ઇન્સ્ટીટ્યુટને આપી, વાનપ્રસ્થ વનમાંજ ઠીક શોભે સમજી રનાલા-વેસ્ટ ખાનદેશમાં રહી લગભગ ૬ વર્ષ એક ઍંગ્લો વર્નાક્યુલર સ્કૂલને ગિન્નતિમાં મુકવા સાથે સતસંગ ચાલુ રાખ્યો. તે કામથી ફારક થઈ ત્યાં યોગ્ય ઇસમ જોડવી અત્રે (અમદાવાદ) આવ્યા, અને અહીં બેનોની સેવા અર્થે એક નામિયા શેડની વખણાતી કન્યાશાળામાં ફિવસે

અવરો ભરી આવી રાતે સતસંગ કરવા શરૂ કર્યો. ઘણા આનંદમાં ડાળ કમણુ થતો હતો, દરમ્યાન એક પરમાધિક દાય માટે જન્મ-જૂમીમાં જઈ ૧-૨ માસ રહેવાની જરૂર પડી. ત્યાંજ રહી સેવા કાર્ય કરવા (એક અપંગ ભગિનીને અન્યાય થતો જોઈને) ટકી ગયા. હવે પછી પ્રભુ વાળખી હશે તે કરશે.

મારું વતન નાનીમાળ-પાલીતાણા નજીક રાતે મોઢ બાહણુ, અમદાવાદમાં મીલ સર્વિસ અર્થે રહેલ છું. માતાપિતા હયાત અને ભક્ત હોઈ આસ્થુળ તેમના રજકણોનું પરિભ્રામ હોવાથી ભક્તિપ્રેમી થયું, અને જનસેવામાં પુણ્યભક્ત સાથે જોડાયું; અને આ પુસ્તક પ્રમટ કરી સેવાની શરૂઆત કરી. મારી ખાત્રી છે કે સ્થિરતા, સ્થિતપ્રજ્ઞતા દરેક કાર્યમાં સરળતા કે યુગમતા વધારી સહેલાં કરે છે, અને એવી વ્યક્તિઓને પ્રભુ સહાયજ કરે છે. જે પ્રમાણે નિષ્કામતા આ શરીરમાં વૃદ્ધિ પામશે, તેમ તેમ (પ્રભુ પ્રેમની) મીઠાશ જણાશે. આ પુસ્તક સેવા અર્થે રજુ કરતાં મારે સમાજને જણાવવાની જરૂર છે કે આપને પ્રભુ પ્રેરણા કરે તે મુજબ આદર આપી હંશક્ષીર ન્યાયે વાંચી યોગ્ય વચાશક્તિ ઉત્તેજન આપશો, તો મારા કાર્યમાં ઉમંગે આગળ વધીશ. આટલું કહી પુણ્યના પદે વિરમુ છું.

અમદાવાદ.

અમિન શુદ્ધ

પંચમી સંવત ૧૯૭૭

સેવક,

મણીશંકર નારણજી ઉપાધ્યાય.

નાનીમાળ-પાલીતાણા.

(કાઠિયાવાડ)

મહેર ખપ્પર.

લક્ષ્મી નિષાંભાઈ તરફથી પ્રગટ થયેલી ચોપડીઓ

૧ કીર્તનાવળી ભા. ૧ ૦-૧-૦

૨ „ ભા. ૨ ૦-૨-૦

૩ ભૂગોળ પ્રવેશ ૦-૫-૦ પાકું પુકું ૦-૭-૦

૪ ભક્તિનો લોભિયો ૧-૦-૦ „ ૧-૪-૦

૫ યોગ માર્ગ તૈયાર થાય છે.

સુચના—‘ભૂગોળ પ્રવેશ’ ની ચોપડી નામદાર ગાય-કવાડ સરકારના કેળવણી ખાતાંએ ઈનામ લાયકેરી માટે મંજૂર કરી છે. તેમાં બે નકશા તથા કેટલાંક ચિત્રો છે. જાળકેને વાંચવાનો રસ પડે માટે પ્રેક્ષકલાલ, પુરકલાલ નામના બે પાત્રો કદખી વાર્તારૂપ કરવામાં આવી છે. એને માટે ખાતાના વિક્ષાન અધિકારીઓના ઉત્તમ અભિપ્રાયો છે. જથાબંધ લેનારને સાડે કમીશન આપવામાં આવશે.

અર્પણ પત્રિકા.

શ્રીમાન્ બ્રહ્મનિષ્ઠ, પવિત્રતાથી પ્રકાશિત, સત્યાનુયાયિ
વગેરે વગેરે ગુણાલંકૃત હોવાથી સર્વ પાટીદાર
વર્ગના તથા ભક્તોના આભુષણરૂપ શેઠ
નાથુભાઈ નારણદાસજી. રામપરા-મુરત.

આપ ભક્તો તથા મહાત્મનું વ્યક્તિજિને હમેશાં પ્રભુમય
વર્તનવડે આનન્દાશ્રયમાં ગરકાઉ બનાવતા આવ્યા છો. તેમજ
પોતાની કહેણીરહેણી એક સરખી રાખીને કામને દાખલારૂપ
થયા છો. સૃષ્ટિરૂપ પાઠશાળામાં દીનતાઅને અમીરીના પાઠો
પરિપક્વ કરી ગુરુગમ થતાં અહમ્ મમમી અલગ થયા છો.
અને ભક્તોને ઉત્તેજન આપી નવા ભક્તો તૈયાર કરવાના ઉચ્ચ
અભિલાષિ રહો છો. હરહમેશ મહાત્મા કે પરમહસોના
સતસંગી રહી સૃષ્ટિમાંનુખ્ય જન્મનો હેતુ બણી લઈ સમાજમી
મંડળને તેની કિંમતી પ્રસાદી આપો છો.

આ શરીરે ઉપરના આપના કિંમતી આશયો લાંબા મળ
અનુભવ્યા છે. તથા શીળીછાંચ, અને અનોપનીય ગુણોનો લાભ
લીધો છે. વળી મારા વાનપ્રસ્થાશ્રમના કાર્ય તરફ અહીં
પર્યંત એકસરખી રીતે માનથી જોતા આવ્યા છો. તે બદલ
આપની રૂચીને અનુસરતો આ વધુ અંથ આપની સેવકમાં રજુ
કરી ફતાર્ય થાઉં છું. તે સ્વિકારી આભારી રાખશો.

મુરત,
મિતી પોશ સુદ ૭ મુરવાર
તા. ૪-૧-૨૨.

સ્વસ્ત્યકાંક્ષ ભક્ત.

મહાત્માઓએ બતાવેલી જડીબુટ્ટી અને આપેલા પ્રસાદ વરે
આજનું પારમાર્થિક મંદત

દવાખાનું.

- (૧) તન, મનના તેમજ રોગની ચિકિત્સા કરી દવા પૂરી કાળજીથી આપવામાં આવશે.
- (૨) ગરીબ નિરાધાર દરદીઓને દવા તથા વિઝીટ મફત કરવામાં આવશે.
- (૩) શક્તિવાન ભાઈબેનોએ ધર્માદાની પેટીમાં યથાશક્તિ દ્રવ્ય નાંખી જવું, તેના ઉપયોગ પારમાર્થિક કાર્યમાં થશે.
- (૪) સશક્ત ભાઈબેનો પાસે વિઝીટ શી માત્ર રૂ. ૧ એક લેવામાં આવશે. ઉપરાંત વાહનનો બંદોબસ્ત તેમણે કરવો પડશે.
- (૫) દમ, ક્ષય, જુનીખાંસી, પીત્ત, (દરેક ભતનું) કબજામાં, સુવા-રોગ, (કસુવાવડ) તેમજ ભાઈબેનોના ગુલ્લ દરદો વગેરે કે જે અસાધ્ય હશે તેને કપ્પટ સાધ્ય કે સાધ્ય બનાવી શકાશે. અને નિવારણ કરાશે.
- (૬) નિરાધાર દરદીઓને સિલક હશે, તે મુજબ અત્ર વસ્ત્રનો બંદો-બસ્ત કરી શકાશે.
- (૭) શક્તિવાન ધનાદ્યોએ આ પારમાર્થિક તંત્રને યથાશક્તિ મદદ આપવા લલામણુ છે.

મોક્ષમંદીર મુલતાનપુર. }

સર્વના સેવક,

ભક્ત નિષ્ઠાભાઈ રૂકીરભાઈ.

તા. ૬.—મહાત્માઓ કહે છે—નકામી વાતો છોડો ! સર્વ જીવોનું કલ્યાણ ધરો ! મનુષ્ય જન્મ કરી કરી ન મળે ! મોત તો પગ નીચે રમે છે ! અધ્યાત્મિક આવશે, ત્યારે મહારામણુ ભારે થશે, અને પરતાપશું ! મારે પ્રભુને સરણુ આઓ ! ! !

અનુક્રમણિકા.

ભાગ ૧ લો.

વિષય	પાનુ.
૧ ઉપોદ્ધાત	૧
૨ પ્રાર્થના માળા	૧૨
૩ નામત્રા	૨૩
૪ ધુનો	૩૪
૫ દેવદર્શન અને મૂર્તિઓ... ..	૩૮
૬ લિક્ષા અને લિખારીઓ	૬૦
૭ મહાત્માઓ	૬૬

ભાગ ૨ નો

૧ લોચ.

૧ ચૈત્યસ્તુતિ-કરી પ્રેમેપ્રણામ	૭૩
૨ કુળદેવીની સ્તુતિ-નમદેવી	૭૪
૩ ચૈત્યસ્તુતિ	૭૫
૪ પ્રજા લગ્નોત્તે લાગે છે જામા	૭૫

૨ મનોપદેશ

૧	પ્રિય બહેનોરે પ્રભુપર પ્રીત ધરાવો	૭૬
૨	ભક્તબન ભક્તબન ભક્તબન શ્રવણ	૭૭
૩	મારું મારું શું માને છે મન માંહિતું	૭૮
૪	શાન્તથા શાન્તથા શાન્તથા શ્રવણ	૮૦
૫	હવે મેંતો સંસારનો સ્વાદ ચાખ્યો	૮૧
૬	સુખ નથી થાતું કોઈ વાતે	૮૨
૭	કોણ અચળ શાન્તિને આપે.	૮૩
૮	સુખ અતી ધારો એક વાતે	૮૫
૯	ભક્તિ કરીએ સૌ સાથ...	૮૬
૧૦	તુંતો રાખ બંધો ભારી.	૮૭
૧૧	સત્વાત્રયી થઈ હરજોરે...	૮૮
૧૨	સાચું સાચું શ્રી હરીનું નામ જાણવું	૯૦
૧૩	પ્રભુ શાન્તિ નથી જગમાંહિ	૯૧
૧૪	જુડી જુડી જગતની જાળરે,	૯૨
૧૫	લાગે આ દુષ્ટ દુનીયાદારી	૯૩
૧૬	શીકરના કર દહીરસુત	૯૪
૧૭	મુરખ મન શું વિચારે	૯૫
૧૮	પ્રભુ કરે છે રૂડાં કામ	૯૭
૧૯	ધરાએ ધણીનું ધાર્યું થાય છે	૯૮
૨૦	અચળ રાખો વિશ્વાસ	૯૯
૨૧	મન તું મેળવ આતમ જ્ઞાન	૧૦૦
૨૨	મન તારી આ શી રીત

૨૩	કુતીઆ માને છે મોટા.	૧૮૧
૨૪	અરે શું રાખો છો મોહમમતા.	૧૮૨
૨૫	મુરખ તું શીદને કહે મારી.	૧૮૩
૨૬	શરણુ બળ રાખીને પ્યારા.	૧૮૪
૨૭	હું શું શું જોઉંને રોડે.	૧૮૫
૨૮	મુણની શાણા મિત્ર તને.	„
૨૯	બગ બગેતો હજી જગાડુરે.	૧૮૬
૩૦	માયા છોડતાં લાગશે લડકા.	૧૮૭
૩૧	આવ્યો શા માટે તે વિચાર ક્યારે કીધો.	૧૮૮
૩૨	અત્તાની જનો અંધારે હડસેલા શીદને ખાઓ.	૧૮૯
૩૩	પ્રભુ હવે સુસાથમાં.	૧૯૦
૩૪	પ્રભુજીની પ્રીતિ માટે સેવજો એકાંત.	૧૯૧
૩૫	શાળા ખનાવી સૃષ્ટિ એક.	૧૯૨
૩૬	મરણનો ડર નથી મુજને.	૧૯૩

૩ પ્રાર્થના.

૧	મ્હારા પ્રભુજીને માટે હું અંદન ધસું.	૧૧૫
૨	સેવા હમારી સ્વિકારો હે દેવા.	„
૩	શરણાં ગતોને નિલાવોરે.	૧૧૬
૪	જ્ઞાતું છે જ્ઞાતા તારું નામ.	„
૫	લગની લાગી તારે સંગ.	૧૧૭
૬	પ્રભુ અંતરે જામી, ઘટઘટ ગામી.	૧૧૮
૭	પ્રભુ તારી છાત્રી પર જાઉં વારી વારી.	૧૧૯

૮	પ્રેમીલાલ પ્રેમ લાગ્યો છે મને પ્યારો	૧૨૦
૯	થાય છે થાય છે થાય છે.	૧૨૧
૧૦	પ્રભુજી કરાવશે તે કરશું.	૧૨૨
૧૧	પ્રભુ લાગે મને ભય ભારી.	૧૨૩
૧૨	પ્રભુ અરજ સુણોરે હમારી.	૧૨૪
૧૩	પૂર્વ કર્મે ગર્ભવાસે રહીને.	૧૨૫
૧૪	વૃત્તિ હમારી વાળો.	૧૨૬
૧૫	પ્રભુ નિરમળ હૃદયે રહેનારાંરે.	૧૨૭
૧૬	પ્રભુ મન માને નહિ કહ્યું માઈ	૧૨૮
૧૭	માયાના મુકે કેડોરે	૧૨૯
૧૮	માર્ગ બતાવો મને સારો	૧૩૦
૧૯	પ્રભુ જુઓ મારો એમા શો વાંક	,,
૨૦	પ્રભુ લાજ તમારે હાથ.	૧૩૧

ભાગ ૩ જો.

(અન્ય લક્ષ્મીના ઉદ્દગારો.)

૧	મનખા જનમ શીદ ખુએ	૧૩૨
૨	મનન કરે મનવા મારા મીત્રરે	૧૩૨
૩	જુઠા જુઠી ન ઝલો માળા	૧૩૩
૪	આવી મારી ખુપડીમાં આજ	૧૩૪
૫	ભાવે ભજે ભગવાનને	૧૩૫

૬	સૌનું કરો કલ્યાણ	૧૩૬
૭	રાતે રોજ વિચારો	૧૩૭
૮	રે રે શીવ મોરારી	„
૯	પીંજરનો મૂકી પ્યાર	૧૩૮
૧૦	નામતો પ્રભુનું લેવું	૧૩૯
૧૧	બોલમા બોલમા બોલમારે	„
૧૨	બહાલો બહારો સાચાનો સંગાતિરે...	૧૪૦
૧૩	હારમાં હારમાં હારમારે	૧૪૧
૧૪	ઇસતન ધનકી કોન બડાઇ	„
૧૫	બની આવેતો રામનામ લખ્યો	૧૪૨
૧૬	મારે આવ્યો અલૌકિક દાવરે	„
૧૭	માથે કોપી રહ્યો છે કાળરે	૧૪૩
૧૮	જીવતું શીદને ચિન્તા ધરે	૧૪૪
૧૯	જે કોઇ પ્રેમ અંશ અવતરે	„
૨૦	રામબાણુ વાગ્યાં હોય તે બળે :	૧૪૫
૨૧	ગરલમાં ગુણુ ગોવિંદના ગાતો	૧૪૬
૨૨	બાય છે જવાની તારી	„
૨૩	જુકું જુકું જીવિત ખરું બાણુમારે	૧૪૭
૨૪	રટવા રટવા આવ્યો છે...	૧૪૮
૨૫	ગોવિંદ બાણુ વિના તેં...	૧૪૯
૨૬	લાગી લાગી હરકતો લોકાલાજનીરે...	„
૨૭	અવિનાશી બહારે આવોરે	૧૫૦
૨૮	હરદમ શ્રી કૃષ્ણ	૧૫૧

૨૯	બજી બવ સિંધુ તરી સિંધુ	૧૪૭
૩૦	મોહ તું શીઘ્રને પ્રાણી ધરે	,,
૩૧	સતસંગનો રસ ચાખ	૧૪૩
૩૨	છોડ વિષયનો જાંદ	,,
૩૩	કર ઝટપટ સતસંગ	૧૪૪
૩૪	દામોદર દુખડાં કાપોરે	,,
૩૫	શ્રી વલ્લભ વિદ્યુત શ્રીજી સ્વામી	૧૪૫
૩૬	કાચારે કેસે રોધ	૧૪૬
૩૭	જનમ સખ ખોચો ખટપટમે	૧૪૭
૩૮	કાચા છે ત્યાં સુધી કર સમરણ	,,
૩૯	હવે કહેવું જોઈએ તે તો કહીએ	૧૪૮
૪૦	હજીએ પેટને માટે	,,
૪૧	આનંદે રહીએ	૧૪૦
૪૨	ફિકર હવે ન રહી	,,
૪૩	જમશંકર ભોળા—આરતી	૧૪૧
૪૪	ભાવતાં જમી લ્યોનેરે—ધાળ	,,
૪૫	તારા વિના રમાવર	૧૪૨
૪૬	માલીક મારા જગદાધારા	૧૪૩
૪૭	અંત સમે અલભેલા	૧૪૪
૪૮	દીવાનાથ દયાવીથી દેવરે	,,

૪૯	શ્રી દેવાધિદેવ ભગવાન	૧૨૧
૫૦	રાખુ ફિકર સ્થાને ઉરલેશ	૧૨૨
૫૧	પ્રભુ પારસનું તુજ સંગમે	૧૨૭
૫૨	ધણી ગડમડમાં નવ પડીએરે	,,
૫૩	જો શ્રીવરના છે સાચારે	૧૨૮
૫૪	પ્રભુ મુ પ્રેમે પિતૃ માતા...	૧૨૯

છેવટ.

૧	પ્રભુના નામ લઈ નમસ્કાર	૧૭૦ થી ૧૭૬
૨	સ્થાનતે મંત્ર	૧૭૭
૩	લક્ષ્મીજીને દેવકીદે જાણવા યોગ્ય હકીકત	...	૧૭૮ થી ૧૮૩	

[સમાપ્ત]

પ્રાર્થના.

હરેશ્વર માતાકાળે પથારીમાંથી ઉઠતાંની સાથે
અને

રાત્રે પથારીમાં સુવા પહેલાં કરવાની.

હે

પ્રભુ !

તમે એક છો,

અખંડ છો, આપક છો,

નિર્વિકાર છો, સર્વાધાર છો,

સકળ વિશ્વના સ્વામી છો, અને સર્વ

શક્તિમાન છો. તમે સર્વ શુભોના નિધિ છો,

તમે દેવોના સાગર છો, અને તમે અધર્મ ઉદ્ધારણ

છો. તમારો મહિમા અગાધ છે, તમારું ડહાપણ

અપાર છે, તમે રાજઓના રાજ તથા દેવોના પણ દેવ છો,

અને તમારી અકળગતિનો દ્રાઢ પાર પામી શકતું

નથી. હે મહા મંગળકારી અખંડ સચ્ચિદાનંદ પરમકૃપાળુ

પવિત્ર પિતા મહાન ઇશ્વર ! તમારા અખંડ શુભો

ને મોટાઇમાં અમારું મન લય કરવા માટે

અને તમારી સત્ત્વ સેવા કરવાને ખાતર

શુદ્ધ અંતરણના પ્રેમથી માન

પૂર્વક હજારો હજાર વાર

પ્રણામ કરીએ

છીએ.

(આ પ્રાર્થના મહિતમાગના જ્ઞાતિઓએ મહાંતર કરી રાખવી જોઈએ.)

ઉપોદ્ધાત.

ય વાંચક વૃંદ ! કુંદનને કસોટીની જરૂર નથી તેમ
લાકૃત કરવા માટે ભોમિયાની જરૂર નથી એમ
કાંઈથી કહી શકાશે નહિ તેમ એ વિષયને સાબિતીની
જરૂર નથી. કાંઈપણ અગણણ્યા ગામે કે સ્થળે

પહોંચવામાં આપણને જાણીતા માણસની જરૂર છે તેમ
મકિત માર્ગે થઈ પ્રભુતા ધામે પહોંચવામાં પણ તે કરતાં વધારે
જરૂર છે. કારણ કે આ માર્ગ અદ્રશ્ય હોવાથી અને ધણી હરકતો
રૂપ ખરાબાવાળો હોવાથી સુરક્ષિત પહોંચવાને ભોમિયો અવશ્યનો છેજ
એ નિર્વિવાદ છે. શાસ્ત્રસંમત છે. આ બાબે બે વિચાર નેતાઓના
નથી. માટે આ પુસ્તક પ્રગટ કરવાની શી જરૂર છે એ પ્રશ્ન ઉદ-
ભવેલો અસંભવિત છે.

મનુષ્ય જન્મ અનેક જન્મના ઉત્પત્તિક્રમનું પરિણામ છે અને
તેનું કળ પ્રભુમય થવું, સાયુજ્ય, સારૂપ્ય, સાલોક્ય અને સામિપ્ય પૈકી
એક મુક્તિ પ્રાપ્ત કરવી. એટલે જેમાંથી આવ્યા છીએ તેમાં પાછા મળી
જવું એજ છે. છતાં જીવ ઇશ્વર અને માયા અનાદિ હોવાથી જીવ માયાના
આવરણે આ સંસારમાં અસત્ય કે નાશવંતને સ્થીર કે સ્થાય
માની ધણી વાર ગોથાં ખાય છે. અને માયા વારંવાર દેહ તે હું અને
વાપરવાને મળેલી સજીવ નીહંવ વસ્તુઓ પ્રત્યે મારાપણાના ભાવો
કસાવી ભુલભાષ આસારી જીવન નાવને ભવાટવીના વમળમાં નાંખી
દે છે અને તેને ભોમિયો ન મળતાં આમ તેમ ગોથાં ખાઈ “પુન-
રપિ જનનમ, પુનરપિ મરણમ, પુનરપિ જનની જરૂરે સયનમ.” ની

સ્થિતિમાં મુકાય છે. એ ધણુ સુઠુ બાઈ બહેનોની જાણમાં છે. તો તેમ ન થાય એટલે પોતાના જીવન નાવને સુરક્ષિત ધારેલું મોક્ષ બંદર પ્રાપ્ત કરવામાં આવતી હરકતોરૂપ ખરાબા આગળ દીવાદાંડી રૂપ થયા આ પુસ્તકનો આશ્લેષ છે.

ભક્તિ માર્ગના અનેક પુસ્તકો પ્રગટ થાય છે પણ તે સર્વમાં ખરાબા કે હરકતોનાં રૂપરૂઝ વર્ણનના અભાવે વધુ ઉપયોગી થઈ શકતાં નથી અને તેવી રૂપરૂઝ કરવા જેવી બાબતપર લેખકોની કલમ અચકાતી કે ગોળા વાળતી જેવામાં આવતાં આ પુસ્તક પ્રગટ કરી તેવી અધારામાં રહેલી બાબતોપર પ્રકાશ પાડવાનો બીજો આશ્લેષ છે.

જમાનાના જીલ્લકમની સાથે દરેક કાર્યની કૃતિમાં પણ તેટલેજ દરજ્જે ફેરફાર થાય છે તો લેખકોની ફરજ છે કે ચીલે ને ચીલે ગાડી હાકી માત્ર પૈસા કમાવાના લક્ષ્યમિદ્યથી સત્ય છુપાવી વાંચકને બાવતું પીરસી કૃતાર્થ થયા માનવું ન જોઈએ. આમ થવાથી થોડા સમયમાં વધુ માર્ગ કપાય છે અને માર્ગકર્શક થવામાં અન્યાયના ક્ષેપને પાત્ર થવાતું નથી.

સજીવ ભોમિયા કે કહેવાતા ગુરૂઓ પોતપોતાના માનસીક કે રોચિછક અર્થશાસ્ત્રમાંથી ઉત્પન્ન કરી “લોભી ગુરૂને લાલચુ ચેલા હોને નકંમે ઢેલમ ઢેલા” જેવું પરિણામ લાવે છે. તેવાઓને ઉભા થકી વિચારવું પડે એ આ નિર્જીવ ભોમિયાનો બીજો આશ્લેષ છે. તમા ધર્મને નામે ચાલતાં પતંગિયા અટકાવવાનો મુખ્ય હેતુ છે. બોળાં બાઈ બેનેને બાબદાદાના ખારા કે ઉંઘ અધારા કુવામાંથી બહાર કાઢી ભક્તિને મોકી મધુશી સ્વાદ અખાડકનો કીમતી પ્રમાણ છે.

આ દુનીયામાં દરેક જીવની ફરજ છે કે તેણે પેદા કરનારને ઓળખવો. તેનો હરહંમેશ આભાર માનતા રહી જીવન પુરું કરવું આખી જીંદગીમાં તેમને ગમે એવાંજ કામો કરવાં, અને તેવુંજ વર્તન રાખી તેના પર સાચો શુદ્ધ પ્રેમ રાખવો. આ કરતાં સીધવું એ લક્ષિતમાર્ગે વહન કરવું ગણાય. અને એવા યાદ જતાં લક્ષ્ય થયા ગણાય. દરેક જીવે અને વિશેષે કરી મનુષ્ય માત્રે લક્ષ્ય થવાનુંજ છે અને લક્ષિત કરવાનીજ છે મુખ્ય ફરજ જન્મમાં એજ રહેલી કે કહેલી છે. છતર કામો લક્ષિતથી ગૌણ પક્ષે અને લક્ષિત પ્રધાનપક્ષે રહેવી જોઈએ. ખીજે રૂપે કહીએ તો પ્રધાન કાર્ય લક્ષિત સંપાદન કરવા માટે ખીજાં કાર્ય સાધન રૂપે કરવાં પડે છે કે કરવાનાં છે.

આ સમજ પાડનાર શાસ્ત્રો અને સદગુરુ છે તેમનો ભેદ થવા માટે અને તેનો લાભ લેવા સક્રિયમાન થવાને કેટલાકને ઊમરનો ૧, ૧૧, ૧૧૧ કે આખો ભાગ વ્યતીત થઈ જાય છે અને કેટલીક વ્યક્તિને તો અમુક જન્મના જન્મ એજે જતાં શાસ્ત્ર અને સદગુરુનું નામ પણ સાંભળવાને મળતું નથી. એ તે તે જીવેના પુરુષાર્થનું પરિણામજ માનવાનું છે. મનુષ્ય માત્રે એ પુરુષાર્થ કે કર્મની દ્રષ્ટિ થોડાની હિતિ કરનાર રહે તે માટે સત્સંગ સેવવાની અગત્ય છે. સત્સંગ એ લક્ષિતમાર્ગનું માર્ગ કે પ્રાયો છે એથી લક્ષિત રૂપ વૃક્ષ આપણા અંતઃકરણમાં ઊગી નીકળે છે. અને વધુ થતાં ફાલીપુલી ફળવાન બને છે. સત્સંગ થવાથી સદગુરુ સહજ પ્રાપ્ત થાય છે અને તે પ્રાપ્ત થતાં સત્સંગ સમજવાને આપણા અધિકાર પ્રમાણે આપણને તેમાર ફરે છે સત્સંગ, સદગુરુ અને સત્સાક્ષ એ ત્રણે એક ખીજા સમિ એવો તો નિકદનો સંબંધ ધરાવે છે કે એક

મોંથી બાકીના બેની અપેક્ષા સહજ હિબી થાય છે અને તે મેળવવા તરફ પુરુષાર્થ કરવા મનોવૃત્તિ પ્રેરાય છે. છતાં સત્સંગ બીજ રૂપે મનાવાનું કે સત્સંગને પહેલો નંબર આપવાનું કારણ એ છે કે હરકોઈ અધિકારી જીઝાસુને સત્સંગ સહજ થઇ જાય છે સદ્યુર કે સત્શાસ્ત્ર સહજ સંપાદન થતાં નથી. સત્સંગ સહજ થાય છે, તે માટે એક બીલે મરતી વખતે પોતાના દીકરાને છેવટના હિપ-દેશમાં કહ્યું કે “મારો જીવ સુખે ક્યારે જાય કે તું કોઈપણ દિવસ સત્સંગ ન કરવા પ્રતિજ્ઞા લે તો” આમ કહેવામાં બીજનો હેતુ એ હતો કે મારો ધંધો ચોરી કે લુંટ કરવાનો છે તે બે સત્સંગ કરશે તો છોડી દેશે અને આખું કુટુંબ ભૂખે મરશે. દીકરાએ આ વાત કથુલ કરી અને અમલ કરવાનો નિશ્ચય પણ કીધો. એક વખત એ દીકરો ચોરી કરવા ગયો હતો અને રસ્તામાં એક કથાકાર પોતાની કથામાં શ્રીતાજનોને સંભળાવતો હતો કે “દેવને પડછાયો પડતો નથી.”

બીજના દીકરાએ કથાકાર સત્સંગ કરે છે એ દૂરથી જોતાંજ પિતાનું છેવટનું વચન યાદ કરી પોતાના કાનમાં સત્સંગના શબ્દો ન આવે માટે એ હાથે બે કાનમાં આંગળી ધાલી ન સાંભળવા ચત્ત તો કીધો, પણ દૈવયોગે કથાકારના મોં આગળ થઇને જવો તે જતો હતો તેવોજ તે જગાએથી પગમાં કાંટો બોકાતાં એક હાથની આંગળી કાનમાંથી કાઢી પગમાંનો કાંટો કાઢવાની દરજ પડી કાન એટલો વખત ખુલ્લો રહેતાં તેમાં “દેવને પડછાયો હોતો નથી” આ શબ્દ હાખલ થયા. તેનું પરીણામ એ આખું કે પોતે એક રાજાના એકરણું ખુન કરી તેના હાથીના લઇ આવેલો તેમાંથી

પકડાઈ જતાં બચવા પામ્યો. બીલના દીકરાએ વિચાર કીધો કે મારી મરજી ન છતાં મારા કાનમાં પડેલા આ એક સત્સંગના વાક્યે મારો કીંમતી જન બચાવ્યો જે હું વધુ વખત સત્સંગ સેવું તો મને અણહદ ફાયદો થાય. એમ સમજી પોતાના પિતાને આપેલું વચન તોડી આપો વખત સત્સંગ સેવવા ઠરાવ કીધો અને તે પ્રમાણે કરતાં પોતાનું હીંસક કાર્ય છોડી પરમાર્થ માર્ગે વહન કસી જીવનમુક્ત ભક્ત કહેવાયો. આ વાતપરથી સત્સંગ સહજ થઈ જાય છે એ સાબિત થાય છે, અને તેનું પરિણામ ધણું ઉત્તમ આવે છે તેનું એક સાંઠે ઉદાહરણ છે. બીલના દીકરાને પોતાના પિતાએ ખાસ ઉદ્દેશીને પોતે વારસામાં જે વાત આપી તે રહી નહીં કારણ કે તેનું પ્રારબ્ધ લુટના ધંધાને યોગ્ય નહતું તેથી સહજ સત્સંગ થતાં પોતાના કર્મની દિશા ફેરવી જન્મ સાર્થક કરવાને માર્ગે પડ્યો. આ ઉપરથી એમ પણ સીદ્ધ થાય છે કે માળાપે પોતાની પાછળ પોતાની સંતતી સુખી કે દુઃખી રહેવા માટેની ખોટી શીકરમાં કાળ-ક્ષેપ કરવાની જરૂર નથી. બાળકો રણાનુસંજ્ઞાએ અવતાર ધારી થાય છે અને લેવું દેવું પુરું થતાં કેટલાક માળાપની હયાતીમાંજ આલી જાય છે અને કેટલાંક પાછળ રહે છે તેઓને ધન વિદ્યા, માલમીલ-ક્ત જથાળંધ આપવામાં આવે છે. છતાં બિખારી થયાના દાખલા મોજુદ છે અને બિખારી મુકી જવા છતાં નામ પુછવે તેવા દાખલા પણ સાંભળવામાં છે. માટે એવી ખોટી શીકર રાખી પોતાનો કાળક્ષેપ કરવા કરતાં માળાપે પોતાની વર્તણૂંક એવી નક્ક કરવા યોગ્ય રાખવી કે પોતાની પછી પોતાની સંતતી તેમજનું અનુકરણ કરી સુખી અને શાન્ત રહે.

આ ફુનીઆમાં જન્મ સાર્થક કર્યો ત્યારે કહેવાય કે સંસારાતુ-
ભવથી પ્રભુમય બની બીજાં બાર્ષ બહેનોને દાખલા રૂપ થવું, અને
જગતિયતાનો હેતુ પાર પાડવામાં સહાયભુત થવા દરેકે જીવ્યા
રાખવી; અને કર્મ સંયોગે બની આવે તો પૂર્ણ કરવી.

પોતાની તથા સમાગમીઓની જીંદગીના અવનવા બનાવો;
દેશના સાક્ષર વર્ગના લેખો તથા સમજી શકાય તેટલાં શાસ્ત્રાવલોક
નથી જોઓને સીદ્ધ થાય છે કે “ **ब्रह्म सत्यम्** ” અને “ **जगत्
मिथ्या** ” છે; તેઓ સાયુજ્ય, સામિધ્ય, સાલોક્ય અને સાર્ધ્ય
પૈકી કોઈ પણ એક પ્રકારની મુક્તિની આશા બાંધી આમ
તેમ બોળતાં ફરે છે, ને નવધા ભક્તિને તાબે થઈ ઉનાત ક્રમમાં
આગળ વધે છે. એ વાળખીજ છે. કીર્તન એ નવ પૈકી એક છે
અને કળીયુગમાં દેશવ કીર્તન વડે રાજી થાય છે માટે તેમના પ્રીતિ-
પાત્ર થવાને એ અતી ઉત્તમ છે; એવું પ્રાચિન અર્વાચિન ભક્તોના
લેખો આલેખતાં સાબિત થાય છે.

ભક્તિના નવે પ્રકારમાં પ્રભુ પિતા ઉપર અને તેના સરજેલાં
પર હૃદયથી પ્રેમ રાખવો એજ વાત પ્રધાનપદે છે. પ્રેમ વડેજ ભક્તિ
થઈ શકે છે. ભક્તિનું બીજા પ્રેમ છે. અને એ બીજામાંથી ભક્તિરૂપ
વૃક્ષ તૈયાર થાય છે, તે સુરસ અને સુશોભિત દેખાય છે. એનાથી
ઉલટું એક બીજાનું જોષ નક્કલ કરવી તે ભક્તિ મુખે કે વિરસજ
છે. સત્ય, પ્રેમ, ક્ષમા અને ન્યાય આ પિતાના કીમતી અને પામ્યા
રૂપ ગુણોનું મનુષ્ય શરીરમાં આવાહન થતાં તે દેહ નવી થઈ જાય
છે, અને એ નવી પ્રવિત્ર દેહ તેને રહેવાનું મંદીર બને છે. આમણ
સર્વમાં જે આંશાત્મા રહેલ છે તેની ખેતીને અને બીજાં સમાજની

૧૪ બહેનોને પીછાન થાય છે. આ અંશ ને વિજ્ઞાન દેહી કહેવાય છે અને જીવથી સંસારીક કે માયિક આવરણુ લક્ષિત વડે ખસતાં જ્ઞાન ચક્ષુ ઉઘડે છે. તે ચક્ષુ વડે જીવને આત્મ દર્શન સુલભ થાય એટલે લક્ષિતનું ક્ષણ મળી ચુક્યું. કરવાનું કર્યું. પણ એ થવા માટે પ્રભુ પ્રેમ બીજ છે. સર્વોત્તમ સાધન છે. તે કીર્તન વડે સહેલાઈથી મેળવી શકાય છે.

માટે પ્રથમ મનને ઉપદેશ આપી સ્થીર કરવાના તથા તે કર્યા બાદ પ્રભુની પ્રાર્થના કરવાના આમ બે પ્રકારના કીર્તનોની જરૂર છે. પ્રાર્થના-કાલાવાલાથી અને તે નિર્મળ અંતઃકરણની શુદ્ધ નિષ્ક્રમ એટલે પ્રભુ મેળવવાનેજ પ્રભુની સ્તુતિ થતાં તે લક્ષિતને તથા લક્ષિતને પ્રેમમય કરી શાલાવે છે. પછી લક્ષ્મી જાપ અને ધુનમાં તલ્લિન રહી શાન્તિ સુખનો અનુભવ કરે છે.

કીર્તન, જાપ અને ધુનો એવી વસ્તુ છે કે મનુષ્યને પ્રેમ લક્ષણા લક્ષિતમાં ઓચિન્તા ચુકી દે છે. તે લક્ષિત કરનારને માલુમ પડતું નથી પણ ઘટતર સમાગમી જાણી જાય છે. આ પ્રેમ લક્ષણા ને લક્ષિતનો છેલ્લો અને દશમો પ્રકાર છે. તે હૃદયપર આવી બેસતાં ફક્ત સફળ થઈ રહે છે, કરવાનું કર્યું એમ કહેવાય છે, અને સહજ સમ્પાદિ થઈ રહે છે.

આરીતે લક્ષિત કરનારને પ્રભુ મેળવવાનો માર્ગ સરળ અને સુખદ છે. એવા લક્ષ્મી પોતાની સાથે અનેકને એ માર્ગે દોરી શકે છે. પુરૂષ વા પ્રતીતિ બંનેને સરખા અનુકુળ છે. દરેક આશ્રમમાં એક સરખી રીતે એ માર્ગે વિચરવામાં હરકત આવતી નથી. જલેને બહામી આશ્રમમાં હોય, ગૃહસ્થાશ્રમમાં હોય વાનપ્ર-

સ્થામાં હોય કે સંન્યસ્તમાં હોય પણ મુશ્કેલી કે ભય છેજ નહીં. જેમ જેમ એ રાજમાર્ગે આગળ વધતા જવાય તેમ તેમ તે ભક્તને પ્રભુ જોષતાં નવાં સાધન આપતો જાય છે અને નિરપયોગી હોય તે ભઈ લેતો જાય છે તેથી આધિ, વ્યાધિ ઉપાધિની અસર થતી નથી. નરસિંહ, મીરાં, પ્રલ્હાદ, ધનો, પીપો સર્વ આધુનીક ભક્તો આ માર્ગના અનુયાયિ હતા.

ઉપરના માર્ગ સિવાય બીજો એક માર્ગ છે જે પ્રભુ સાનિધ્ય કરવામાં ટુંકા પણ કષ્ટસાધ્ય છે. સંસ્કારી જીવોનેજ સુલભ છે ખરો પણ સંસારીને નથી. એ માર્ગ હઠયોગનો છે. સંસારી સંસારમાં રહી ભક્તિ માર્ગે ચાલતાં પરિણામે જે પ્રાપ્ત કરે છે તે હઠયોગી જલદી પ્રાપ્ત કરી શકે છે. આટલું નિર્વિવાદ છે કે રાજયોગ અને હઠયોગ ઉભયનો પાયો પ્રહ્લયર્થ તો છેજ. એના વિના એકે માર્ગ ફળદાયક થઈ શકતો નથી. સંસારી રાજમાર્ગે ભક્તિ કરે છે એટલે ધીમે ધીમે પ્રહ્લયર્થવાન થતો જાય છે. ત્યારે હઠયોગી એકદમ તે આશિષમાં મુકી દે છે. અને તુર્તજ સમાધિ મુધી જઈ શકે છે. ઉભય માર્ગ પહોંચવાનું બંદર એકજ છે.

હવે પ્રભુ ભક્તિ કરવાની જીવ અને વિશેષે મનુષ્ય માત્રને જરૂર છે તો તેમા પ્રાર્થના તેનું મહત્ત્વ અંગ છે. પ્રાર્થના દરેક જીવે બારંવાર કરવાની છે. ફરજિયાત કાર્યોથી ફારગ થતાં આત્મ તેમ નકામી મગ્નસપમાં વખત કાઢવા કરતાં પેદા કરનારનું સ્મરણ કે તેના ગુણાનુવાદ કરવામાં કાળ ગુમાવવો એજ અત્યુત્તમ છે. આ વાત સર્વ માન્ય અને સર્વ સિદ્ધ છે. હવે પ્રાર્થના (પ્ર અર્થના) ઉત્કૃષ્ટ પ્રકારની મતલબ સાધી આપનાર કીમતી સાધન છે. એમાં અને

સ્તુતિ (સ્તુ-સ્તવ+તિ)માં તદ્દાવત ઝાઝો નથી. સ્તુતિ એજ પ્રાર્થના છે. પ્રભુના ગુણોના ગાન છે અને તેને જળવાનું સાધન છે. કોઇ પણ વ્યક્તિ કે વસ્તુના ગુણોનું જ્ઞાન થતાં તેના ઉપર સ્વાભાવિક પ્રીતિ ઉદ્ભવે છે. ત્યારે આપણા પેદા કરનારના એ નમુન ગુણોનું જ્ઞાન થતાં આપણને તેમના ઉપર પ્રીતિ ઉદ્ભવે એ વધુ સ્વાભાવિક છે, પ્રીતિ ઉદ્ભવતાં નિર્મળ પ્રેમ આવે છે અને આપણી ભક્તિ પ્રેમ લક્ષણા કે જે નવધાની ઉપરની ૧૦ મો પ્રકાર છે તે થતાં આત્મ દર્શન સહજ પ્રાપ્ત થઇ શકે છે. જે મેળવવા મનુષ્ય માત્રનો હંમેશનો પ્રયાસ છે. આત્મ દર્શન થતાંજ ભક્તિ રૂપી સમ-જવું, અને તે માટે પ્રાર્થના અતી ઉપયોગી સાધન છે. ઉપદેશામ્લાં મનોને પ્રાર્થના જલદી અસર કરે છે. અન્યને સુષ્ટ અને નીરસ લાગે છે, એ વાત સત્ય છે. માટે આ પ્રસંગે જણાવવાની જરૂર છે કે જેઓ સાચા હૃદયથી માનતા હોય કે પ્રભુ સર્વ વ્યાપક છે અને તે આપણા જનકનો જનક છે. તેની પ્રીતિ અવરયની છે આ સુત્રોની માન્યતા થઇ હશે તેનેજ આ પુસ્તક અતી ઉપયોગી થઇ પડશે. અને તેજ આ પુસ્તકને પુણ્યમાં રાખશે કે રાત્રે છાતીએ દાબી સુવું પસંદ કરશે. કારણ કે તેની વહાલામાં વહાલી વસ્તુ કે અમુલ્ય કોઠીનુરનું એમાં વર્ણન છે.

આમ છે તો પછી આ પુસ્તક કઈ ખોટા પૂરવાને પ્રગટ થયું એ પ્રશ્ન રહેતો નથી. પ્રાર્થનાનાં અનેક ગદ્ય પદ્યમાં પ્રગટ થએલાં પુસ્તકો છે તે છતાં આ પુસ્તક પ્રગટ કરવાનો ખાસ કીમતી આશય કર્તાનો એ છે કે આ પુસ્તક બાળકો બાલ્યાવસ્થાથી પોતાના બીજાં બહુતર ભેટું બહે અને તેને બીજાં રોપાતાં સંસ્કાર આપી

મોટપણે હૃદય ક્ષેત્રમાં ભક્તિરૂપ વૃક્ષ પ્રગટે અને તેટલા સાર નાના પાંડોના રૂપે પ્રાર્થનાના વિભાગ કરવામાં આવ્યા છે. બાળક બાળક-કપડો શાળામાં કે ઘરે દરરોજ અમુક પ્રાંટોનું પડન કરે અને મોટાં બાળક વહેનો પણ દરરોજ સેવા પુણ્યના વખતે અમુક પ્રાંટોનું વાંચન કરી પ્રાર્થના કરવાનો નિયમ રાખશે તો મારી ખાત્રા છે કે પ્રભુ તેઓને શરણે રાખી તેમની દરેક શુભ મનકામના થોડાજ કાલમાં પૂર્ણ કરવા સાથે આખરે સદ્ગતી પ્રાપ્ત કરવાનું કીમતી ફળ આપ્યા વિના રહેશે નહિ. હરિ ઓ શાન્તિ !

કેવટ મારે આ પ્રસંગે એક નાની પણ અતી ઉપયોગી બાબત જણાવવાની જરૂર છે. તે એ છે કે, પૂર્વ પક્ષ એમ કહે છે કે પ્રભુની પ્રાર્થના કરવામાં તેના કાલાવાદા કે ખુશામતના વાકયા હોય છે એની શી જરૂર છે? મનથી તેને સ્હાવો એજ ખસ છે. આ વાતના સમાધાનમાં મારે જણાવવાની જરૂર છે કે, આપણા પિતાના આપણે સેવક છે આપણે હક તેમની પાસે કરગરીનેજ માગવાનો છે. “ તારે આપવું હોય તો આપ તેં જન્મ આપ્યો તો પાળ ” આમ તો ઉદ્ધત બાળક પણ માતા પિતાને કહેતાં નથી. તો ભક્ત બાળક શી રીતે કહી શકે? હવે માતા પિતાને વિવેક જોઇએ છે ત્યારે પિતાના પિતાને વધુ વિવેકની જરૂર હોય એ સ્વાભાવિક છે. પિતાના કરતાં પ્રભુ પિતા પાસે વધુ વિવેક, નમ્રતા, શુદ્ધ અને સાચી પ્રીતિ જણાવવા માગવું જોઇએ.

હવે પ્રાર્થનામાં ખુશામતનો ભાવ તો છેજ નહિ. ખુશામત એટલે કાર્ષ્ણ્ય જે ન હોય તે તેજનામાં છે એમ કહેવું બહુ જોશવું. રા. સા. મો કે રા. બા. નો ખિત્તવ્ય ન મળ્યો હોય છતાં તેને તે લાભમાં કે હોવા, રાખ જેવા શુભો ન હોવા છતાં તેને સખ જેવો કહેવો

આનુ નામ ખુશામત છે. પ્રભુની ખુશામત થઇ શકતી નથી કારણ કે એ તો સર્વગુણ સંપન્ન છે આપણે આપણા મનથી જાણતા પણ ન હોઇએ કે આ ગુણ પ્રભુમાં હશે તે તેનામાં હોય છેજ. તેથી તમે જાણે અજાણે ગમે તે ગુણારોપણ કરો તે તેનામાં હોય છેજ. રાજા, મહારાજા, પોલીટીકલ એજન્ટ, ગવર્નર, ગવર્નર જનરલ, કાંશીલ પ્રધાન શહેનશાહ અને ખાંતુ એ સર્વના કરતાં પણ એ મોટો અને અધીક ગુણવાળો છે એવું સર્વ નેતાઓનું માનવું છે તો પછી જે કાંઇ આપણે વદીશું તે તેનામાં છેજ અગર તે કરતાં વધુ છે. તો જુહું કહેવાનું કે ખુશામત કરવા જેવું પ્રભુના સંબંધમાં બનતું નથી. “ખુશામત ખુદાકુ પ્યારી” આ કહેવત કોઇ સાધારણ મનુષ્યે પ્રયાસમાં આણી હેતુ એમ લાગે છે અને તે હજારો જુહી વાત છે.

આ ગુજરાતી ભાષાનો ગ્રંથ છે માટે મારાં ગુજરાતના બાળક, બાળકીઓ તથા તેના માતા પિતાઓ આ ગ્રંથમાંથી હંમેશાં અમુક અમુક પ્રાર્થના વાંચવા નિયમ રાખશે તો મારી મહેનત સફળ થયેલી માનીશ. હું માનું છું કે આ પુસ્તકમાં લખી છે તે કરતાં વધુ ઉત્તમ પ્રકારે જ્ઞાતા પ્રભુના ગુણો મારાં કેટલાંક લાઇ જહેને મોઢેથી ગદ્ય પદ્યમાં બોલી કે ગાઇ શકે છે; છતાં તેઓ આ પુસ્તકને બીજાં લાઇજહેનોના લાભાર્યે આદર આપવા ચુકશે નહિ. અથવા પોતાના ધરનાં નાનાં બાળકોને પ્રભુનું સ્વરૂપ સમજવાના સાધન તરીકે પણ સત્કાર આપવામાં આવશે એવી આશા છે.

આનો નિયમ છે કે “હરેક વ્યક્તિ જુલને પાત્ર છે.” છતાં હંમેશાં રક્ષા ન્યાયે આલેખી. કાર્ય મુજ હોય તો ઉલેખન આપવું.
 ઠંક શાન્તિ. સર્વનો અર્જુન,

લક્ષ્મી.

પ્રાર્થના માળા.

૧

પ્રભુ તું એકજ છે, અખંડ છે, એટલે પરિપૂર્ણ છે.
તારા વિના કોઈ પણ વસ્તુ પૂર્ણ નથી અનંત એટલે
છેડા વિનાનો કે અમાપ છે,

(૨) સર્વ સ્થળે વ્યાપેલો કે રહેલો છે એટલે જગમાં સ્થળમાં,
કે આકાશમાં દરેક જગાએ તું છે. તારા વિનાની એક કણપુર જગા
પણ ખાલી નથી.

(૩) તું નિર્વિકાર છે એટલે તું જોવો છે તેવો તેવો હંમેશાં
રહે છે. તારાં સરજેલાં પ્રાણી કે પદાર્થો વિકારી છે, પણ તું તેવો નથી.

(૪) તેથીજ તું સર્વનો આધાર કે સર્વાધાર ગણાય છે અને
આખા વિશ્વનો સ્વામિ કે ધણી કહેવાય છે.

(૫) તું સર્વ પ્રકારની શક્તિ ધરાવે છે અને સર્વ ગુણોનો
ભંડાર છે. બધા ગુણો તારામાંથીજ તારા સરજેલાં પ્રાણી કે પદાર્થોમાં
તારી મરજી પ્રમાણે તેં મુક્યા છે.

(૬) તું દયાનો સાગર હોવાથી અધમને પણ ઉદ્ધાર થવાની કે
તરવાની શક્તિ આપે છે, અને તેની મરજી થતાં તું તારે પણ છે.

(૭) તારો મહિમા એટલે તારી ભીલા તથા ઝહાપણ પાર
વિનાનું છે.

(૧) તું રાજનો રાજ અને મોટો મહારાજ છે, પિતાનો પિતા છે અને દેવનો પણ દેવ છે.

(૨) તારી લક્ષમાં ન આવી શકે એવી ગતિ, શક્તિ અને મતીનો કોઈ પાર પામી શકતું નથી.

(૩) એક માણસ બીજા માણસનું સહેજ પણ કલ્યાણ કરી શકે તો તે તારી મરજીની બની શકે છે પણ તું તો શરણોનું સહેજમાં ભારે કલ્યાણ કરી શકે એવો છે.

(૪) તું સત્, ચિત્ અને આનંદ એટલે સમ્વિદાનંદ છે પરમ કૃપાળુ છે અને જગતનો પવિત્ર પિતા છે. મોટો માલીક-ધણી કે ઇશ્વર છે.

(૫) તારા આવા ઉત્તમ ગુણો અને મોટાઈ જોઈ હમને તારા ઉપર ભારે પ્રીતિ ઉપજે છે અને હમે તને પ્રેમથી ઝાઝાએ છીએ.

(૬) અમારું મન દુનિયાના ક્ષણિક સુખ આપનારા બનાવોમાંથી ખસેડવા તારી કૃપા વડે શક્તિમાન થઈએ છીએ અને તારામાં લય-લીન થઈ શાન્તિ અનુભવીએ છીએ.

(૭) તારી સેવા કરવા અમારાં અંતઃકરણ નિર્મળ જોઈએ તેને માટે વારંવાર તને દંડવત્ પ્રણામ કરીએ છીએ. તે જાણા પ્રભુ તું કર ! આમિન ?

(૧) હે પ્રભુ ! એક મોટા પર્વત જેટલા કાળજીની સાદી બનાવીએ, મહાસાગર જેવડો ખસીએ ભઈએ, સર્વ દેવી પ્રાણીની

કલ્પના બનાવીને પૃથ્વીના પૃષ્ઠ જેવડો કાગળ લઈ શ્રી સરસ્વતિ દેવી તારા અગ્રે લખવા ખેડે તો પણ તેનો પાર કે છેડો આવે નહિ એટલા તારા ગુણ છે.

(૨) આ જગત ઉત્પન્ન કરવા અગાઉ એક તુંજ હતો. ખીજું કંઈ ન હતું. તું એકજ છે અને તારા જેવો ખીજો કંઈ નથી.

(૩) તે બ્રહ્માંડોની રચના કરવા વિચાર કરી તારી મરજીથી આ જગત પેદા થયું છે. તારા વડેજ પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ અને આકાશ આ પંચ તત્વ ઉત્પન્ન થયાં છે.

(૪) તેજ સૌ જીવોના પ્રાણ, મન, ઈન્દ્રિયો તથા શરીરો પેદા કરીધાં છે. તારી બહીર્યોજ સર્વ નિયંત્રીત ચાલી રહ્યું છે. એટલે અમિ બળે છે, સૂર્ય ઉદ્યાસ્ત પામે છે, તપે છે, વરસાદ વરસે છે અને વાયુ વાય છે.

(૫) પ્રભુ ! તારાથી સર્વ જીવો પેદા થયા, પેદા થઈને રક્ષાયા અને છેવટે તારાજોજ સર્વ સમાધિ જવાના છે તો તારૂં સારી રીતે અને ચાખખું જ્ઞાન હાથે હોવાં જોઈએ કારણ કે તમે સર્વ શક્તિમાન મહાત્મા છો.

(૬) તું મોટો આનંદસાગર છે. આનંદ સ્વરૂપ છે અને તુંજ હમારો જનક, પાત્રક અને નાશક છે આપો તું મરણીય પરમાત્મા છે જો તારૂં જ્ઞાન હાથે હોવાં જોઈએ.

(૭) પ્રભુ ! તારી આવી ગહન કૃતિ છતાં તું કાલ્પના પર આધાર રાખતો નથી. દરેક કાર્ય સ્વતઃસિદ્ધ કરી શકે છે. આપો મોટો તું છે તો જે હરીજન કે લોકો તારે આધારે રહે છે તેની કલ્યાણ મહારની બહીક જરૂરજ મંદી નથી.

(૧) પ્રભુ ! તું દેખાતો નથી, પકડાતો નથી તારું કોઈ ગોત્ર નથી તારી કોઈ જાત નથી. પણ તું ઝીણામાં ઝીણી અને મોટામાં મોટી સર્વ વસ્તુમાં રહેલો છે.

(૨) તારામાં વધઘટ શ્રીતી નથી અને દુનીઆમાં દેખાતી સર્વ વસ્તુઓ તથા જીવોનું મૂળ કે ખીજ છે તેથી જ્ઞાનીઓ તને સર્વ જગાએ જુએ છે.

(૩) તારાં જે જે વખાણ કે સ્તુતિ કરીએ તથા તારા ગુણો ગાઈએ તે બધા તારી લાયકાત કરતાં ઘણા ઓછા છે.

(૪) તારો વાશ છેજ નહિ. દુનીઆની દરેક વસ્તુ નાશવંત છે. તું મોટો, નાનો, ટુંકો, લાંબો નથી અને કોઈ પણ રંગ વિનાનો છે તથા તારી ઉપર કોઈની હાયા પડી શકતી નથી.

(૫) તારી પાસે અંધારું રહી શકતું નથી. વાયુ તને સ્પર્શ કરી શકતો નથી, અને આકાશથી જુદો છે. સંગ વિનાનો છે. તારી સરખામણી દુનીઆના કોઈ પ્રાણી કે પદાર્થ સાથે થઈ શકતી નથી.

(૬) તારા હુકમથીજ ગ્રહો નિયમીત ભ્રમણ કરી રહ્યા છે અને પૃથ્વી તથા સ્વર્ગ ટેકા વિના ટકી રહ્યાં છે. રાત્રિ દિવસ, મહિના, રીતુઓ અને વરસો તારી મરજી પ્રમાણેજ બદલાય છે.

(૭) કોઈ પણ પ્રાણી તને જોઈશકતાં નથી પણ તું સર્વને જુએ છે. તારું બોલવું કોઈ સાંભળી શકતું નથી, પણ તું સર્વનું બોલવું સાંભળી શકે છે. તારા મનની વાત કોઈ જાણતું નથી, પણ તું તે દરેકની જાતની વાત જાણી જાય છે. તને જાણ્યો જોઈએ તેવો કોઈ જાણી શકતું નથી પણ તું સર્વને અજાણ જાણે છે.

પ્રશ્ન !

(૧) જ્ઞાનમાં સાંભળવાની, આંખમાં જોવાની, મનમાં સંકલ્પો કરવાની કે વિચારવાની, વાણીમાં બોલવાની, મગજમાં સમજવાની, નાકમાં સુંઘવાની, ચામડીમાં લાગવાની શક્તિ તેજ મુકી છે.

(૨) તારા હુકમથીજ પ્રાણિઓમાં શ્વાસોશ્વાસ ચાલે છે, અને તારો હુકમ થતાંજ ચાલતો બંધ પડી જાય છે. એટલે જીવે છે કે મરણ પામે છે.

(૩) તારા વિષે હમે કંઈ પણ જાણતા નથી એમ કહેવું ખોટું નથી. તારે માટે બીજાઓને ઉપદેશ કેવી રીતે આપવો તે હમે સમજતા નથી. કારણ કે તું હમારી જાણીતી અને અજાણી વસ્તુઓથી કેવળ જુદો છે.

(૪) તારે વર્ણન હમારી વૈખરી વાણીથી કરી શકાય એમ નથી. ઘણા ઉડા તર્કો કરવા છતાં હમારે મન તારી પાસે પહોંચી શકતું નથી. પ્રાણીથી તારે સ્વરૂપ સમજી શકતું નથી.

(૫) જે મનુષ્ય એમ કહે છે કે “મેં ઇશ્વર સ્વરૂપ જાણ્યું છે” તો હમે નક્કી માનીશું કે એણે કંઈ પણ સ્વરૂપ જાણ્યું નથી; પણ જે એમ કહે કે “ઇશ્વરનું ગહન સ્વરૂપ જાણી શકાય એવું નથી” તો તેણે કંઈ પણ જાણ્યું છે.

(૬) પ્રશ્ન ! તારા સ્વરૂપને “હું સારી રીતે જાણું છું” એમ માનતો નથી તેમ “તેના સ્વરૂપને જાણતો નથી એમ પણ માનતો નથી.” જેઓ આ બે સુત્રોનો બેઠ સમજે છે તેજ તેને જાણે છે.

(૭) પ્રભુ ! જોઓ તને “ જાણ્યો કહે છે,” તેણે નહીં જાણ્યો નથી પણ જે તને “જાણ્યો નથી,” એમ કહે છે તેણે જાણ્યો છે. એમ અમે સમજીએ છીએ.

૬.

(૧) પ્રભુ ! આ જન્મમાં હમે તને પિછાનીએ તોજ હમારો જન્મ સફળ થયો એમ માનીશું. જગતની દરેક વસ્તુ માત્રમાં તને જોઇ હમે શાન્તિ પામી અમર થવા ઇચ્છીએ છીએ.

(૨) તું ચાલે છે છતાં ચાલતો નથી. દૂરમાં દૂર છતાં પાસેમાં પાસે અને સૌના અંતઃકરણમાં છતાં સર્વની બહાર પણ છે.

(૩) દુનીઆની સર્વ વસ્તુઓ તથા સર્વ જીવોમાં તું પોતે રહેલો છે તેમ તે દરેક વસ્તુઓ અને જીવો તારામાં રહેલા છે. આ સુત્ર સમજી હમે કાઇને પણ દુખ આપવા કે તિરસ્કાર કરવા માગતા નથી.

(૪) તું સર્વવ્યાપક, પવિત્ર, શુદ્ધ અને પાપ વિનાનો સર્વથી શ્રેષ્ઠ છે. તું તારી શક્તિ વડેજ પ્રકાશિત છે. તથા દરેકને જોઇતી દરેક ચીજો તુંજ પુરી પાડે છે.

(૫) તારો અસૌકિક આનંદ ભોગવવાને તારૂં સત્ય સ્વરૂપ, જ્ઞાન સ્વરૂપ સમજી લેવું જોઇએ; અને અનન્ય ભાવે સર્વ સાથે એકતા અનુભવવી જોઇએ.

(૬) તું અવયવ વિનાનો અને પ્રકાશને પણ પ્રકાશ આપનાર છે. જ્ઞાની બકતો તને પોતાના હૃદયમાં જોઇ શકે તેથી હમેશાં આંતરદર્શિ થઇ જગતમાં વિચરે છે.

(૭) તારો બનાવેલો સર્વ ચંદ્ર, તારાઓ અને વિદ્યુત તારા તેજમાં જ્વલિત કરી શકતાં નથી; પણ આપણી દુનીયા તારા પ્રકાશ વડેજ તેજસ્વી રહે છે. ઉપરાંત અનેક બ્રહ્માંડ તારા તેજ વડેજ ચળકી રહ્યાં છે.

૭.

(૧) હે પ્રભુ! તું પ્રાણનો પણ પ્રાણ છે, અને આ દુનીયાની દરેક વસ્તુમાં જુદે જુદે રૂપે તું પોતેજ રહેલો છે.

(૨) આ પ્રમથજે જે ભક્ત જનો સમજી શક્યા, તેઓ તારાજ ગુણગાન કર્યા કરે છે. તારીજ વાતો કર્યા કરે છે અને તારામાંજ રહ્યા કરે છે. તારા ઉપર પ્રેમ રાખે છે અને તારે અર્થે એટલે તારી પ્રીતિ મેળવવા માટે સલાં કામો કર્યા કરે છે.

(૩) પ્રભુ! તું મોઢામાં મોઢો છે. તું સ્વપ્રકાશિત છે. તું જી-ણામાં જીણો છે, અને જુદા જુદા રૂપે રહેનારો છે, તેથી તારું સ્વરૂપ મનમાં આવી શકતું નથી.

(૪) તું દૂરથી પણ દૂર અને પાસેથી પણ ધણો પાસે છે. છતાં દરેક આત્માની અંદરજ રહેલો છે.

(૫) તું આંખથી દેખાતો નથી. વાણી તારી પાસે પહોંચી શકતી નથી; ઇન્દ્રિયો તને પકડી શકતી નથી. તેમ તપ કે યજ્ઞાદિ કર્મ કરવાથી મળતો નથી.

(૬) પણ જ્યારે હારી વૃત્તિઓ શાન્ત થાય; અંતઃકરણ નિર્મલ થાય, તારું સ્પષ્ટ જ્ઞાન આવે અને તારું સાચું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય તું મળે એવો છે.

(૭) તું મહાન છે, દેવતાઓને પણ દૈવત આપના વાળો, રા-
જાઓનો પણ રાજા માયાથી અલગ છતાં માયાથી શ્રેષ્ઠ છે. આત્મા
જે તું તેને હમે બાણુવા ધરતીએ છીએ.

૮.

(૧) પ્રભુ ! તને શરીર નથી, ધન્દ્રિયો નથી, અને તારા જેવો
કે તારાથી ઉત્તમ ખીજો કાંઈ જોયો કે સાંભળ્યો નથી. તારી ચમ-
ત્કારીક શક્તિ સર્વ જગાએ જુદી જુદી રીતે સંભળાય છે.

(૨) બ્રહ્માંડમાં તારો કોઈ ધણી નથી. તેમ તને કોઈ નિયમમાં
રાખી શકે એવો નથી. તારો કંઈ આકાર કે ચિન્હ નથી, તું સર્વતું
કાશુ છે. એટલે તું સ્વયંભુ છે તને કોઈ ઉત્પન્ન કરવા વાળો કે
પાળવાવાળો નથી.

(૩) તું સર્વને તેના કર્મતું ફળ આપવાવાળો અદ્ભુત ન્યાયા-
ધિશ છે. સર્વ જીવોને ઠરવાતું ઠેકાણું છે. સર્વનો સાક્ષિ છે, ચૈતન્ય
છે, તું ત્રિતાપ (આધિ, વ્યાધિ, ઉપાધિ) થી મુક્ત છે એટલે તે
તને અસરજ કરી શકતાં નથી.

(૪) તું ભેદ વિનાનો સૌને વશ રાખનાર અને એકજ તત્વ-
માંથી સર્વ કાર્ય બનાવનાર સમર્થ ધણી છે.

(૫) ભગવાન મારા અંતરાત્મામાં રહેલા છે એવો જે ભક્તને
અનુભવ થાય છે તેમને નશ્વર સુખ કે શાન્તિ મળે છે અને એવી
રીતે જે તન્મય કે લયલીન થતા નથી તેને શાન્તિ સુખ મળતું નથી.

(૬) તું વેદાન્ત જ્ઞાન અને અષ્ટાંગ યોગથી જાણવા લાયક છે
અને તે જ્ઞાન કે યોગ વડે તું સાદૃશ્ય થઈ શકે એવો છે. તને જેવા

રૂપમાં ભક્ત જોવા માગે તેવા રૂપે તું દર્શન આપે છે અને એટલી શક્તિ પ્રાપ્ત કરનાર ભક્ત જન્મ મરણની પીડામાંથી છુટી જાય છે.

(૭) બહાલા પ્રભુ ! તું વિશ્વનો સરજનાર છે અને મહાત્માઓના હૃદયમાં હંમેશાં સ્થાયિ રહે છે. મનુષ્યના અંતરમાંથી બધી જાતના સંશયો મટી જાય છે ત્યારે તું પ્રકાશિત થાય છે અને તને જાણનાર અમર બને છે.

૯.

(૧) મારા પ્રિય પ્રાણુ ! તું સર્વનાની મોટી વસ્તુઓમાં કે જગાઓમાં તદ્દન છુપી રીતે રહ્યો છે તેથી તારૂં જ્ઞાન મેળવવું મુશ્કેલ છે. જે ભક્ત ધીરજ રાખીને આંતરદર્શી થતા જાય છે તે તને જાણી શકે છે. જાણ્યા પછી હર્ષ શોકમાંથી મુક્ત થઇ જાય છે.

(૨) તું આ દુનિઆની દરેક વસ્તુઓમાં ઓતપ્રોત થઇને રહેલો છે એટલે દરેકમાં તું છે અને દરેક વસ્તુ તારામાં છે. છતાં વસ્તુઓ નાશ પામતાં તું નાશ પામતો નથી.

(૩) તેં સૃષ્ટિની ઉત્પત્તિ વખતે પ્રથમ બ્રહ્માને પેદા કીધા, તેને જ્ઞાન આપ્યું એવો જે તું મારા શરીરમાં આત્મા રૂપે સાક્ષી છે તેનું હું મારી મુક્તિ માટે ધ્યાન ધરું છું અને શરણુ લઉં છું.

(૪) પ્રભુ ! તું કોઇ પણ જાતનું કર્મ કરતો નથી. તેથી પાપ વિનાનો છે. અને હંમેશાં શાન્તિમાં રહેવાવાળો છે. તારૂં સ્વરૂપ પુરેપુરું કોઇ જાણી શકતું નથી.

(૫) તું કોઇ જાતની ભૂલ કરતો નથી તેથી તને કોઈ જાતના દોષ લાગતા નથી. તારો નાશ થતો નથી અને જીવ માત્રને ભવપાર ઉતારવા માટે એક સારામાં સારો નિર્ભય પૂલ જેવો છે.

(૫) તું સર્વનો માલીક છે અને તેથી સવનો રક્ષણ કરનાર છે. લોકોના કલ્યાણ સાર સંસાર સાગર તરવાના નાવ જેવો થઈ તેનો બધો બાર તું તારા ઉપર લઈ લે છે.

(૭) હે પરમાત્મા ! તું ન્યોતિરૂપ છે, આણુ કરતાં પણ ન્હાનો છે છતાં અનંત ધ્વજાંડો તથા સર્વ જીવો તારામાં રહેલા છે. તુંજ સત્ય અને અવિનાશી છે.

(૮) તું પરમાત્માને આત્મા પકડી શકે છે. માટે હમે હરી જનો એકચિત્તે હમારા આત્માને તારી સાથે ત-મય કરવા ઉમેદ રાખીએ છીએ. તે તું કરાવ.

(૯) જીવો ન્યારે ઉઘી જાય છે ત્યારે પણ તું જગતો રહે છે. અને સર્વ માટે જરૂરી ચીજો બનાવે છે. સર્વ તારેજ આશ્વરે રહ્યાં છે. તું કોઈને આશ્વરે નથી, માટે તું સર્વ શક્તિમાન ધર્મિય છે.

૧૦

(૧) પ્રભુ ! તું નાનાથી નાનો અને મોટાથી મોટો છે. સૌના અંતઃકરણમાં રહેલો છે, છતાં નજરે પડતો નથી. પણ તારી કૃપા થાય તો દેખાય પણ છે.

(૨) તારો મહિમા સમજતાં હમારા મનમાં કોઈ પણ જાતની કામના રહે નહિ, કોઈ પણ જાતની દીલગીરી કે હર્ષ રહે નહી, તો હમે મહાત્મા થતાં તારૂં દર્શન પામી શકીએ, માટે તેમ તું કર.

(૩) તું એકજ, સર્વને વસ રાખનાર, સર્વ પ્રાણી પદ્ધર્થોના અંતર આત્મા અને એકમાંથી અનેકરૂપ કરી શકે એવો છે.

(૪) જે બકતો કિયર મુજબ સમજી શકે તે તને અનુભવી શકે છે, અને નાશ ન પામે એવું સુખ મેળવી શકે છે. ખીજને એવું અવિનાશી કે સતત સુખ મળતું નથી.

(૫) તું આખી દુનીઆમાં વ્યાપિત રહેલો છે. માટે સર્વ સ્થળે તારા હાથ, સર્વ સ્થળે તારા પગ, સર્વ સ્થળે તારી આંખ, સર્વ જગાએ તારાં માથાંને મ્હોં અને સર્વ સ્થળે કાન છે એમ હમે સમજીએ છીએ.

(૬) તને કોઈ પણ જાતનું આચ્છાદન કે ઢાંકણ નથી, તારો લાલ પીળો વગેરે કોઈ જાતનો રંગ નથી તું પવિત્રમાં પવિત્ર છે, સર્વથી સમર્થ પરમ પુરૂષ છે.

(૭) તું આંખથી દેખાતો નથી, કાન્દિયેથી પકડાતો કે જણાતો નથી. લક્ષણ કે ગુણથી સમજી શકાય એવો નથી. સહેલાઈથી ધ્યાનમાં આવી શકે એવો નથી. પણ અખંડ શાન્તિ દાતા મંજળ સ્વરૂપ છે.

(૮) પ્રભુ! તું આત્મારૂપે હમારા હૃદયમાં રહે છે માટે હમારો આત્મા હમને પુત્ર, ધન, કે જગતની સર્વ વસ્તુ કરતાં બહારો છે.

(૯) જગતની સર્વ વસ્તુ નાશ પામે એવી છે. માટે તારા કરતાં હમે કોઈ ધીજને બહારી ગણતા નથી. સૌ ટેકાણે તારા અહિ-માને જોઈએ છીએ. તારા સ્વરૂપનું મનન કરીએ છીએ અને તારા માંજ હમારા જીવને પરાવી રાખીએ છીએ.

(૧૦) હે પ્રભુ! ગાડીના પૈડામાંના બુદ્ધ બુદ્ધ આરાઓ એકજ વચલા જડ લાકડામાં પરાવાસલા છે અને એકજ જોળ પુડીમાં રલા છે, તેમ સર્વ લોક સર્વ જીવ તું પરમાત્મામાંજ સમાઈ રહેલા છે.

ૐ શાન્તિ.

૧૧૫ મંત્રો. [અર્થ સાથે]

અધિકારીઓએ—ૐ નમો શિવાય બીજાંએ નમો શિવાય

,, ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય, બીજાંએ—

નમો ભગવતે વાસુદેવાય.:

,, ૐ હરિ બીજાંએ હરિ હરિ કે રામ, રામ

તદુપરાંત.

માત્ર દ્વિજ વર્ણે—ગાયત્રી મંત્ર કે મહામંત્ર ૧૫ રાજના ૩૨૪

અવશ્ય કરવા જોઈએ.

પમાં લેવાના મંત્રો અધિકારી પરત્વે જુદા જુદા હોય છે; અને તે સદ્ગુરુઓ અધિકાર પ્રાપ્ત થતાં ૧૫ કરવાને આપે છે. પોતાની ક્ષિત્તિનુસાર ગમે તે મંત્રના જાણ કરવા મંડી પકનારને કાળ ક્ષેપ કરવા શિવાય કશું પણ કળ પ્રાપ્ત થતું નથી, અને પછી તેઓ

મંત્ર જાપની મહત્તા વિષે ગમે તેમ બકે છે તે વાજબી નથી. મંત્ર નું બળ પહાડ તોડી પાડે છે, નદી વહેતી અટકાવી દે છે. સમુદ્ર પાસે માર્ગ મુકાવે છે વગેરે વગેરે મહાન કૃત્ય મંત્રોથી થયાં છે, થાય છે અને થશે. પણ ક્યારે ? સવિધી કરવામાં આવશે તો. નીકર મહેનત અને અર્થનો ફરેલો વ્યય નક્કી છે. આ ઉપરથી સાબિત થશે કે ભક્તિ માર્ગ વહન કરવામાં ભોમિયાની માર્ગ દર્શકની વા સદ્ગુરુની જરૂર છે. એક ગામથી બીજા ગામે જવામાં ભોમિયાની જરૂર પડે છે તો પ્રજાના ધામે પહોંચવાના સહત્ માર્ગમાં ભોમિયાની જરૂર નથી એમ કહેનાર કશું મેળવતો નથી, પણ આપા પથી રહી જવન વ્યર્થ ગુમાવે છે. આ બાબે વધુ લખી નાકક

કાળક્ષેપની જરૂર નથી. એ વિષય વધુ વિસ્તારથી ખીળાં પુસ્તકોમાં લખાઇ ચુકેલો હોવાથી સર્વ માન્ય થઈ ગયો છે કે સદ્ગુરૂની સર્વને જરૂર છે અને નગુરૂ કોઈએ રહેવું ન જોઈએ.

સદ્ગુરૂઓ આપણને આરંભમાં અમુક શબ્દો જાપ માટે આપે છે તે શબ્દોની રચનાજ એવી હોય છે કે તે જાપથી જપનારનું હૃદય અને તેના ઉચ્ચાર વડે તેની આબુખાબુનો ઓઝ પવિત્ર થઇ જતાં તે અધિકારીના વિચારો સુમાર્ગ કે ભક્તિમાર્ગે વહન કરવા માંડે છે. અને અધિકારમાં વૃદ્ધિ થતી જાય છે. જેમ બાળપોથીના પાઠોનું જ્ઞાન પરિપક્વ થતાં પહેલી ચોપડી મહેતાજી સાહેબો વંચાવે છે તેમજ મહાત્માઓ-ગુરૂઓ-પાયરી ધર પાયરી શિષ્યોને વધારવા ચત્ન કરે છે. શિષ્યોએ પોતાનો અધિકાર થયા વિના પગથીજિં બદલવા કદાપિ ઉતાવળ કરવી જોઈતી નથી. જેમ પહેલી ચોપડીનો વિદ્યાર્થી પાંચમી ચોપડીમાં બેસવા માગે તો મહેતાજી સાહેબો તેમ કરવા દેતા નથી કારણ કે તે વિદ્યાર્થી ભણ્યા વિના રહે છે. તેજ પ્રમાણે અધ્યાત્મિક ગુરૂઓ માટે પણ નિયમ છે. ટુંકમાં કહેવાનું એ કે પ્રભુપ્રેમ કૃત્ત્વ કરવાને ગુરૂઓએ દર્શાવેલા માર્ગે ચાલવાની પ્રથમ જરૂર છે.

ગુરૂઓ કોઈ શિષ્ય શિષ્યવૃત્તિધારી થતાં દિવ્ય અધિકારીને પ્રથમ ઠંકાર પ્રણવના જાપ કરવા કહે છે. જે પ્રણવ મંત્ર આખા શાસ્ત્રના સાર રૂપ તથા બ્રહ્મા-ઉત્પત્ત કરનાર, વિષ્ણુ પાલન કરનાર, અને શીવ સંહારનાર આ ત્રિપુટીનું એક રસ સ્વરૂપ છે. ત્રિપુટીનું એકીકરણ પામેલું નામ છે, અને આખી સૃષ્ટિ કે જેમાં પરમાત્મા અને પરમાત્મામાં સૃષ્ટિનો સમાવેશ થયો છે તે દર્શક ટુંકું ચિન્હ

છે, દિવ વર્ગ સિવાય અન્ય વર્ગને આ મંત્ર જાપ માટે ગુરૂઓ આપતા નથી, અને પોતાની સ્વેચ્છાથી કરે તો ફળતો નથી. વખત નકામો જાય છે. ફરીથી અનુભવપૂર્વક જણાવું છું કે ગુરૂ વિના જ્ઞાન થવાની આશા બાંધવી એ આકાશ કુસુમ મેળવવા જેવું છે.

બીજો મંત્ર નમો શિવાય હું શિવને નમું છું. શિવ કે શંકર એ સૃષ્ટિની સંહારક શક્તિનું નામ છે. જેમ બ્રહ્મા ઉત્પાદક શક્તિનું નામ છે, વિષ્ણુ પાળક કે પોષક શક્તિનું નામ છે તેવુંજ શિવ એ સંહારક શક્તિનું નામ છે. આ ત્રણે નામો તેમના ત્રણ પ્રકારના ગુણોને આલેખી રાખવામાં આવેલાં છે. બ્રહ્મા-રજોગુણનું સ્વરૂપ છે. અને તે આ ગુણવડે સઘળું નવું નવું ઉત્પન્ન કરવાનું કાર્ય કરનાર છે. વિષ્ણુ સત્વગુણનું સ્વરૂપ છે. તે પાલન કરવાનું કે રક્ષણ કરવાનું કાર્ય કરનાર છે, અને શંકર કે શિવ તમોગુણનું સ્વરૂપ હોઇ સંહાર કરવાનું કાર્ય કરે છે, આમ શાસ્ત્ર કહે છે. વળી આ ત્રણે ગુણ રજ, સત્વ ને તમ કે બ્રહ્મા, વિષ્ણુને શિવ આદિમાં અને અંતમાં એકજ છે માત્ર કાર્ય પરત્વે ત્રણ જુદા છે. તેથી ત્રણ પૈકી કોઇ પણ એકનું નામ તે પ્રભુનુંજ નામ છે, એમ માનવાને જરા પણ હરકત નથી. છતાં કેટલાક અધવધરાઓ-અધુરી સમજ વાળા પોતે વિષ્ણુ ભગવાનના ઉપાસક હોય તો શિવ શબ્દ સરખો બોલવામાં બ્રજતા માને છે. દરજીને સીવવાનું કહેતાં અક્ષર ફેર શબ્દ હોવા છતાં સીવ ન કહેતાં દોરો ભર બોલે છે એ મુખાંધજ છે. અન્ય કંઈ નથી. હરી અને હર એકજ છે. જુદા છેજ નહીં. બ્રહ્મા, વિષ્ણુ ને શંકર આ ત્રણે પરમાત્મા સ્વરૂપજ છે, માટે એવી માત્ર-મારી કરવાની કોઇ પણ ભક્તને જરૂર નથી. ભક્તની ફરજ છે કે

સત્ય અને અનુકુળ માર્ગે પડી રોજરોજ હું આગળ કેટલો વધ્યો તેજ જોવા કરવાનું છે. આજનો દિવસ આયુર્દર્શમાંથી ઓછો થયો અને મેં કરવા જેટલું કામ કર્યું કે નહીં, એમ મનપર રાખવું. દુતી-આના આખરે નાશવંત પદાર્થ મેળવવા માટે સતોષી રહેવું, પણ જ્ઞાન મેળવવામાં અસંતોષીજ રહેવું શ્રેયસ્કર છે. આજે મારાથી જોષિતા જામ ન થયા, ધુન ન થઈ, કીર્તન ન કરાયાં, પ્રભુની સેવા પૂરા પ્રેમથી ન થઈ, જ્ઞાલાને પુરા જ્ઞાલથી જાળ ન ધરાવી શક્યો, આજે ચંદનમાં કરતુરી ભુલી ગયો, પોષાકમાં પગના ઝાંઝર જરા ઠીક નથી આવ્યાં. ધૂપમાં અગરબત્તિ બહુ સારી ન ધરાવાઈ, આજે પ્રભુને લુગશ્ચી તાળાં ન ધરાવાયાં, પાણી પવિત્ર અને સ્વચ્છ લાવવામાં આજે ગફલત થયા સંભવ હતો. આવા આવા વિચારો પ્રેમ લક્ષણાં પ્રાપ્ત કરનાર ભક્તજનને અત્યંત શ્રેયસ્કર છે. હુંકમાં દ્વિજ પુરૂષ વર્ગે ૐ નમો શિવાય આ મંત્ર જાપ કરવો અધિકાર મુક્ત છે અને સ્ત્રી અને શુદ્રોએ નમો શિવાય નો જાપ અધિકાર મુક્ત બનાય છે. દરેક સમાર્થ આ મંત્રનો જાપ કરે છે, અને પોતે શંકરના ઉપાસક હોવા બદલ કષાળમાં આહું પુરૂ કાઠી વચમાં ચાંદલો કરે છે.

ઉપર મુજબ જાપનો ત્રીજો મંત્ર ૐ નમો મગવતે વાસુદેવાય છે તે દ્વિજ વર્ગના અધિકારીઓએ જાપમાં લેવો અને સ્ત્રી તથા શુદ્ર વર્ગે ૐકાર પ્રણુવ બાદ કરી નમો મગવતે વાસુદેવાય આ મંત્રનો જાપ કરવો. આ મંત્રનો અર્થ વાસુદેવ ભગવાનને હું નમું છું કે નમસ્કાર કરું છું એવો સ્પષ્ટ છે. ભગવાન વાસુદેવ વસુદેવ અને દેવકી-જીને ત્યાં અવતારસ્વારી થયા હતા તે ઉપરથી વાસુદેવ કહેવાયા હતા.

મસુદવથી હિપન્ન થયા માટે વાસુદેવ કહેવાય. આ મંત્રમાં ખરેખર અક્ષર હોવાથી દાદશાક્ષરી મંત્ર કહેવાય છે. આ મંત્ર વૈષ્ણવ માત્રને જાપ માટે આપવામાં આવે છે અને પોતે શ્રીવિષ્ણુના હિમાન્ન છે એ બતાવવાને કપાળમાં હિલું ડીલું કાઢી વચમાં ચાંદલો કરે છે.

આ સિવાય ॐ હરિ, હરિ, હરિ. રામ, રામ, રામ સંપ્રદાય કે પંથના નિયામક કે અધિષ્ઠતાના નામે મંત્ર તરીકે શિષ્યોને આપવામાં આવે છે. તે સર્વમાં ભાવ પ્રભુનામ સ્મરણનો જ રહેલો હોય છે, તેથી એ બાબે વધુ વિવેચનની જરૂર નથી. ખાસ લક્ષ ખેંચવા જેવી બાબત એ છે કે દરેક ધર્માચાર્ય પ્રભુના એજંટ છે. તેઓનું લક્ષ મોતીને અનુકુળ કે જાણીતા માર્ગે પ્રભુ સાનિધ્ય કરવાનો જ આશય રાખવા હિપરાંત દેશનું ઐક્ય જાળવવા તરફ હોય છે. જુદાં જુદાં ટોળાંએ એવા ધર્માન્ધ ન થવું કે સંપત્તી વૃદ્ધિને બદલે કુસંપત્તી વૃદ્ધિ થાય એકજ એજ વસ્તુ તરફ સર્વ મંડળનું લક્ષ્યિંદુ હોવા સાથે એક બીજા પ્રત્યે બ્રાતૃભાવની વૃદ્ધિ કરવાને બદલે ધર્મા કરવી એ પ્રેયસ્કરણ નીકળે. આખી સૃષ્ટિ માટે એકજ ધર્માચાર્ય હોય એવું બનવું મુશ્કેલ છે. કારણ કે અસુક લશ્કર સાચવવા કે તેને હુકમમાં રાખવા એકથી વધારે કમાન્ડરો રાખવા પડે અને ત્યારેજ તે લશ્કરની હુકડીઓ હુકમ પ્રમાણે એકતા સેવી પારેલું કાર્ય કરી શકે. તેમ દુનીઆના જુદા જુદા જાગોમાં પ્રભુનું જ્ઞાન આપનાર જુદા જુદા મહાત્માઓ હોય અને તેઓ દેશકાળ અને ત્યાંની આબોહવાને અનુસરી જુદે જુદે માર્ગે પ્રભુ મેળવવાના માર્ગો બતાવી તે તે મંડળને સુકરર માર્ગે વહન કરાવે એ જાણવી જોઈ છે. તેથી કહીને દરેક ખેંચબરો અને અનુચિત-

આનો પ્રભુ જુદો છે એમ માનવાનું કંઈજ કારણ નથી. પ્રભુ આખી જડ અને ચૈત્યન્ય સૃષ્ટિનો તારક રક્ષક પોષક સંહારક એકજ છે; અને તેનું જ્ઞાન થવા માટે જુદા જુદા વિભાગને સમજાવવા માટે તેનાજ કલ્યાણાર્થે પ્રભુએ અંશાવતારી મહત્ વ્યક્તિને જન્મ આપ્યો હોય છે. તે અંશાવતારીઓએ પોતાના ઉપદેશની કક્ષા ખની શકે તેટલી વિશાળજ રાખી છે. શંકુચીત કરી નથી. પણ અલ્પજ શિષ્યો રાગ-દ્વેષથી મુક્ત થએલા ન હોવાથી ગમે તેવો સાંકડો અર્થ કરી ભાત-ભાવ ઓછો કરવા યત્ન કરતા જેવામાં આવે છે. એ વાજખી નથી.

દુનીઆનો પ્રભુ એક છે એટલે આપણી સૂર્યમાળામાં રહેલા તમામ ગ્રહ ઉપગ્રહો અને તે પરની સૃષ્ટિનો પ્રભુ એક. વધુ સ્પષ્ટ કહીએ તો ભુધ, શુક્ર, પૃથ્વી મંગળ બ્રહ્મરૂપિત શનીયુરેનશ, અને નેપ્ચ્યુન આ સર્વે ગ્રહો ખીજ ઉપગ્રહો, લઘુગ્રહો, ધુમકેતુઓ આ સર્વપરની સૃષ્ટિનો પ્રભુ તેજ, એવી અનેક સૂર્ય માળાના ગ્રહો, ઉપગ્રહો ઇત્યાદિનો પ્રભુ છે. મતલબ કે પ્રભુ એ છેજ નાહું. તેમજ હીંદુનો પ્રભુ તેજ મુસલમાનનો, તેજ પારસીનો, તેજ ખ્રિસ્તીનો, તેજ બાહુદીનો. ખંડવાર લો તો એ તેમજ, અને દેશવાર લો તો એ તેમજ, જાતવાર લો તોએ તેમજ. પ્રભુ એક એકને એક. હવે દુનીઆમાં દેવતાદીઓ ખોટા વાદ કરી દેશમાં કુસંપના ખીજ રોપી રહ્યા છે, તે ખોટા દાંગી અને હુલ્લડખોર માત્ર વિધ્નસંતોષીજ છે. પ્રભુ એક અને એમને ઓળખવાના કે એમની પાસે પહોંચવાના માર્ગ જુદા જુદા એ વાજખી છે. જેમને નજીક પડે તે રસ્તે જાય. ભોમિયા કે ગુરૂઓ તેજ કામ કરે છે. માર્ગ સરળ અને સહેલો બધ વિનાનો થતાવે છે. તે દેશ કાળ આબોહવા કે જાણનારના અધિકાર પરત્વે

અન્ય અન્ય ખતાવે, પણ જોવાની કે જાણવાની વસ્તુ જે પ્રભુ તે
તો સર્વની એકજ. મહમદ સાહેબનો ખુદાનો માર્ગ તે કાષ્ટ સાહે-
બના ખુદાના માર્ગથી ન્યારો પણ ખંતે સાહેબોનો પ્રભુ એકજ.
એજ પ્રમાણે પારસી અને વૈદિક ધર્મના નિયામકોનો પણ પ્રભુ એકજ.
માર્ગ ભલે ખુદા પણ પહોંચવાની જગા એકજ. મેળવવાની વસ્તુ
એકજ. તો હવે ધર્મની મારામારી રહેતીજ નથી. મહાન ગુજર
કવિના શબ્દમાં કહીએ તો.

પરમેશ્વરની આ પ્રજા, સધળો છે. સંસાર
એક કુટુંબી આપણે, એક પિતા પરિવાર
કાળા ગોરા કાંચ છે, મન હીણા ધનવાન
કહો ન હલકો કાંઈને, સધળા એક સમાન.

આત્માવસ્થાથી આ વાત ગોખાવવામાં આવેલી. મોટપણે ભુલી
જનાર માટે કેટલું બધું શોચનિય છે કે તેઓ પોશાક કે રંગના ભે-
ભેદ બુદ્ધિ રાખી એકજ પિતાનો પરિવાર હોવાથી બ્રાતા ભગીની
માનવાનું ભુલી જઈ ખુદાઇ રાખી દેશના ઐક્યમાં વિધ્ન લાવે છે.

બ્રહ્મમન્ત્ર [અર્થ અને પરચ્છેદ.]

અધિકારીઓ માટે અનધિકારીઓને ફળદ નથી.

ૐ ^૧ભુઃ ^૨ભુવઃ ^૩સ્વઃ ^૪મહઃ ^૫જનઃ ^૬તપઃ ^૭સત્યમ્

આ સપ્ત ભુવન જોનાથી પ્રકાશિત છે.

તત્ સવિતુઃ વરેણ્યમ્ ભર્ગઃ દેવસ્ય ધીમહિ

તે સર્વ દેવના શ્રેષ્ઠ તેજનું (અમે) ધ્યાન ધરીએ છીએ.

ધી યઃ યઃ નઃ પ્રચોદયાત્

(ક) જે જે અમારી બુદ્ધિને (ઉન્નાતિ કરે) પ્રેરે છે.

જાપ માટે મંત્ર.

ૐ સુ સુવઃ સ્વઃ । તત્સવિતુ વૈરેણ્યં મર્ગો દેવસ્ય

ધીમંહિ । ધી યો યો નઃ પ્ર ચો દ યા ત્

૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪

આ મંત્ર ૨૪ અક્ષરનો છે.

આજકાલ ગાયત્રી મંત્રાધિકારીઓ સંધીના સમયે સંધ્યાદિ કર્મ કરતી વેળા પ્રાણાયામ કરવામાં તથા ફરજિયાત ૩૨૪ જાપ કરવામાં આ મહામંત્રનો ઉપયોગ કરે છે. પણ પ્રસંગોપાતની મારી મુલાકાતમાં એ મંત્ર શા માટે જાપમાં લેવાને અધિકારીઓને શાસ્ત્રમાં ફરજ પાડી છે. તથા અનધિકારીજનો શા માટે એના જાપ ન કરી શકે ? તથા એમાં કેવો ઈષ્ટાર્થ રહ્યો છે તેની તપાસ કરતાં બહુવાર મને નિરાશા પ્રાપ્ત થઈ હતી. તેથી આ મંત્રને આ રૂપે પ્રકટ કરવા કારણ મળ્યું છે.

આ મહામંત્રની કીમત અધિકારી વર્ગ જોટલે દરજ્જે ન્યુન સમજવા લાગ્યા, ત્યારથીજ પૂરી પડતી હાલત તે વર્ગની અગ્રેલી આપણે જોઈએ છીએ. એ મંત્રમાં શી ગહન વાત સમાવેલી છે, એ જ્યાં સુધી જાણવામાં આવે નહીં; ત્યાં સુધી એના ૩૨૪ ને બદલે મને તેટલા વધુ જાપો રોજના કરવામાં આવે તો તેથી કશો પણ ફાયદો નથી. તેથી જાણવાની જરૂર છે કે આ મંત્ર એક અત્યંત મહામંત્ર કે બહુમંત્ર છે. ચારે વેદ અને નવ ઉપનીષદાદિના સાંરૂપ છે એમાં જરાએ અતિશયોક્તિ નથી; સિવાં સમગ્ર વર્ગ જાણે છે. સર્વવ્યાપક પરિબલ નારાયણની મહાશક્તિ સુઝાતે તેની ઈ-

અનુસાર ચાલતી અનેક સૃષ્ટિઓના જીવનરસ રૂપ સંધ્યા એ સૂર્યો સાક્ષાત્ પરબ્રહ્મના ચિત્તાકર્ષક સ્વરૂપો છે. તેથી એનું ધ્યાન ધરવું એ સર્વ પ્રકારે શ્રેયસ્કર છે. બ્રહ્મ સાયુજ્ય, સામિધ્ય, સાલોક્ય અને સાદૃશ્ય પૈકી કોઇપણ એક પ્રકારની મુક્તિ મેળવવામાં આધ્યાન ધાર્મ્ય સુગમ અને નજીકનું દ્વાર છે. માટે જે અર્થમાં મંત્ર લખાયો છે તે રૂપદાર્થ જાપ વેળા અધિકારીના હૃદયસ્થાને હોલેજ નોંધએ કે જાપની દરેક શ્વાસા કીંમતી થઇ શકે. પ્રથમ થશે કે આ અને આ પ્રકારના અન્ય મંત્રોના ભાવાર્થ કે સાર અધિકારી વર્ગ પોતપોતાની માતૃભાષામાં કહે અગર મંત્રોના ભાવો પોતપોતાની ભાષામાં જોડવી તેના જાપો કરે તો શી હરકત છે? આનો પ્રત્યુત્તર જાણવા પહેલાં તેમણે મંત્ર શી વસ્તુ છે તે જાણવું જોઇએ.

મંત્ર શું છે ?

વૈદિક ધર્મમાં મંત્રનો અર્થ નીચે મુજબ છે. રૂપિ-મુની-ઓએ શાસ્ત્ર થઇ તેના ફળ સહેલાઇથી કેવી રીતે ઇતર વ્યક્તિઓને મળી શકે, તે હિપર સંપુર્ણ વિચાર કરી જેનો અર્થ ધણો વિશાળ કક્ષામાં થાય એવા અક્ષર શબ્દ કે વાક્ય સમુહો જોડવાં હોય છે; અને તે શાસ્ત્રના સાર કે તારતમ્યરૂપ છે. તેના જાપો જ્યાં (જે જગ્યાએ) થાય છે તે જગ્યાનું વાતાવરણ, તે મંત્રના શબ્દોષ વડે તે સારમય બની રહે છે; અને તેના સમાગમનું વાતાવરણ તે મય થઇ સર્વ તરફ તેના રૂપોને ફેલાવે છે. વાતાવરણમાં ધારેલાં સાત્વિક રૂપો મધ્યસ્થ અને ફેલાવા માટે જે અક્ષર, શબ્દ કે વાક્ય સમુહ ચાતા-ઓએ મુકરર કીધો છે તે સૂર કે નાદ સાથે સંબંધ ધરાવે છે, અને તે નાદ કે સૂર મુજબ ફળ હિતપત્ત થાય છે. માટે જોડવેલા અક્ષર શબ્દ

કે વાક્ય સમુદ્ધા તેની તેજ બાષામાં, રચનામાં કે સૂરમાં યોજાવાની જરૂર છે. બીજી બાષા કે હરકોઇ પ્રકારે યોજવાથી મંત્રનું મહાત્મ જતું રહે છે. આ વાત જાપ કરનારાએ લક્ષ જ્ઞાન કરવાની નથી. તેની સાથે જે મંત્રનો પાઠ થતો હોય તેની સમજ જાપનારને અવશ્યનીજ છે. નીકર પોપટની માફક વગરસમજે કરવા જેવું થઈ પડે છે. મંત્રના અથ કે ભાવ મનમાં જાપ કરતી વેળા હોવાજ જોઈએ. તેથી કરીને મનોભાવના દિનપ્રતિદિન પ્રજાળ થતી જવા સાથે ધ્યાન શક્તિ કેળવાશે અને ફળ પ્રાપ્તિ સુલભ થશે. પ્રશ્ન થશે કે મહાત્મનું વ્યક્તિઓ નિષ્કામ કર્મો હોય છે તેને ફળ પ્રાપ્તિ શી ? એનો જવાબ એ છે કે અનેક જીવાત્માની ઉન્નતિ એજ તેમનું ઉત્તમ ફળ છે. અન્ય સમજવાનું નથી.

હવે આપણે જાપ કરવાની વિધી વિષે વિચાર કરીએ. અધિકારીએ શૌચ વિધી કરીને પવિત્ર જગામાં એકાંતમાં પવિત્ર આસન ઉપર સુખાસન (સુખ થાય એવી રીતે) વાળી ટટાર બેસવું હાથોની હથેળીઓ ખોળામાં એક એક પગપર રાખી દક્ષિ નાકની અણીપર રાખી બે ભ્રમરની વચમાં ત્રિવેણીમાં ધ્યાન રાખવું. આ વખતે વાણીને દાંડ આપવા સાડ બિલકુલ મૌન્ય રહેવાની જરૂર છે. શ્વાસ જેમ અને તેમ ધીમે પાડવા ચતુર્શીજ રહેવાની જરૂર છે. આજી-બાજીના થતા અવાજો એકાગ્રતા ખસેડે છે અને ધ્યાનમાં વિક્ષેપ પાડે છે એમ જણાય તો આરંભે કાનમાં દાટાઓ રાખવા. આગળ જતાં શક્તિ કેળવાતાં તેની જરૂર મટી જશે. જાપ કરતાં વાતચીત કરનાર જાપ કરે છે એમ માનવાની જરૂર નથી. એ કરતાં ન કરવા અને નકામો કાળક્ષેપ ન કરવો એ સાફ છે.

જાપ બે પ્રકારે કરી શકાય, માનસિક અને શાબ્દિક. (શબ્દો-
 વાર કરીને) બંને પ્રકારે ધારેલું ફળ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. આરં-
 ભ વિદ્યાર્થીઓ શબ્દોચ્ચાર કરીને જાપ કરે છે, અને આગળ
 જ્ઞાન મનથી કરે છે. વાંચન બે પ્રકારે થાય છે, તેજ પ્રકાર
 માટે પણ છે. શબ્દનાં હડસેલા વાતાવરણમાં જે અસર કે ધ્વનિ
 પન્ન કરે છે, તેવાજ ધ્વનિ વિચારથી પણ ઉત્પન્ન થઇ શકે છે.
 કે શબ્દ કરતાં વિચારનું બળ વધી પણ જાય છે. શબ્દ બોલવામાં
 શુદ્ધ ઉચ્ચાર થવાનો સંભવ છે તે વિચારમાં નથી. છતાં
 જો માનસિક જાપ કરવામાં અન્ય વિચારે ચઢી જતા હોય. તો
 તેઓ શાબ્દિક જાપ કરવા વધારે સારા છે. જળાશયમાં કાંકરે
 પડ્યાથી જેવાં વતુજો ઉત્પન્ન થઇ ચોગરદમ ફેલાતાં નજરે પડે
 તેજ પ્રમાણે માનસિક કે શાબ્દિક જાપના ધ્વનિ વાતાવરણમાં
 ફેલા એવા કરી ચોગરદમ ફેલાવે છે. આ વાતને લક્ષમાં લઇ અધિ-
 જીવાત્માઓ આ મહામંત્રના વિધીયુક્ત અનુષ્ઠાનમાં પાછી પાની
 નહીં એવી લક્ષ્યમણુ છે. એનાથી ઉત્તમ મંત્ર બીજો નથી
 નિર્વિવાદ છે.

ફળ.

આ મહામંત્રના જાપ યજ્ઞથી હૃદયક્ષેત્ર શુદ્ધ સાત્ત્વિક થાય છે
 તેથી નિષ્કામ (ફળની આશા વિનાના) કર્મ કરવાની મરજી
 પૂર્ણ બને છે. તેવાં કર્મ કરવાથી ચિત્તશુદ્ધિ થતાં આત્મમહર્ષિનની
 બેલાષા પાર પાડી શકાય છે. એટલે આવાગમન સાદૃશ્ય !

(રાગ મહદ્ધાર.)

તમે (માહા) મત્ર જપો જપનારા, (૨)	
આ કાજે અવર નથીરે આધારા;	તમે, ૬૬.
સાત્વિક થાશે હૃદયો તમારાં; (૨)	
ઉડશે શાસ્ત્ર જ્ઞાનના કુવારા,	તમે. ૧
અત્યાયુષ્યોને શાસ્ત્રો સમજવા, (૨)	
નથીરે ઉપાયો અપારા;	તમે. ૨
બીજ વાવેથી વૃક્ષજ થાયે; (૨)	
શક શા માટે લાવો વહાલા;	તમે. ૩
સાપ બિંછી જેવા સહેજા સુમંત્રો, (૨)	
કામ કરે કેવાં જીવોને જોનારા;	તમે. ૪
મહામંત્રથી અધિકાર્ય સરે છે, (૨)	
સેવીને ભક્ત થાસે કહેનારા;	તમે. ૫

ધુન.

(જપને અતે તાલ સાથે બોલો.)

- ૧ રામ, રામ, રામ, રામ; સીતા રામ, રામ, રામ,
રધુ પતિ રામ, રામ; રામ, રામ, રામ, રામ.
- ૨ હરે કૃષ્ણ, હરે કૃષ્ણ, રઃધા કૃષ્ણ હરે કૃષ્ણ,
રામ કૃષ્ણ હરે કૃષ્ણ, હરે કૃષ્ણ હરે કૃષ્ણ,
- ૩ રાધે ગોવિંદ ભગ્ને રાધે ગોવિંદ:
ભક્તી પતિ ગોવિંદ, ભગ્ને રાધે ગોવિંદ.

- ૪ જપો રામ કૃષ્ણ ગોવિંદ, મહા મંત્ર જપ,
બાળે પોતાનાતો પાપ, ટાળે ત્રિવિધિના તાપ,
- ૫ હરે રણુછોડરાયા, મને લાગી તમારી માયા,
હરે પુંડરીક દેવા, મને લાગે છે મીઠા મેવા.
- ૬ શ્રી મનનારાયણ, નારાયણ, નારાયણ,
લાક્ષ્મી નારાયણ, નારાયણ, નારાયણ.
- ૭ સૌથી હરી મોટા, હરી મોટા. (૨)
બાકી બીજા ગપોટા, સૌથી હરી મોટારે હરી મોટા.
- ૮ હરે રણુછોડ રંગી, તમે જનમો જનમના સંગી,
હરે દ્વારકાં રાયા, તમે પવિત્ર કીધી કાયા.
- ૯ લજ લજ લજ, રામ કૃષ્ણ મન લજ,
તજ તજ તજ, હકાર મકાર તજ.
- ૧૦ સરવે જીહું છેરે સરવે જીહું. (૨)
રામ નામ છે સૌથી મીઠુંરે, સરવે જીહું છેરે જીહું.
- ૧૧ સરવ સ્વારથના રે સ્વારથના, (૨)
રામ કૃષ્ણ જપો તે પરમારથના; સરવ સ્વારથનારે સ્વારથના.
- ૧૨ અંતે જોડુરે લાઘ જોડું. (૨)
રામ નામનું નમજે જોડુરે—અંતે જોડુરે લાઘ જોડું.
- ૧૩ હરે પુંડરીક રાયા, મને લગાડ તુજપર માયા,
હરે પુંડરીક દેવા, મને ચખાડે ત્હારા મેવા.
- ૧૪ પરમારથરે પરમારથમાં; (૨)
સમજવની પ્રજા સ્વારથમાં—પરમારથરે પરમારથમાં
- ૧૫ પ્રજા મારારે પ્રજા મારા, (૨)
વાસ્તિકા ન માનો તમારારે—પ્રજા મારારે પ્રજા મારા.

- ૧૬ રામ કૃષ્ણ ગોવિંદ, વાસુદેવ ગોવિંદ,
રામ કૃષ્ણ ગોવિંદ, વાસુદેવ ગોવિંદ.
- ૧૭ રાધા કૃષ્ણ પ્રભુ કુંજ વિહારી,
મોરલીધર ગોવરધન ધારી.
- ૧૮ હરે મોરારી, હરે મોરારી.
મોરલીધર ગોવરધન ધારી.
- ૧૯ સીતાપતી રામના મેવા,
ભાવથી લજ્જતે લેવા.
- ૨૦ રામકૃષ્ણ વાસુદેવ મહા મંત્ર જાપ,
બાળે પોતાના તો પાપ, ટાળે ત્રિવીધિના તાપ.

વગેરે વગેરે. પ્રભુનામની ધુનો પૈકી ઠાઠપણુ એકતે લઘુ સર્વેએ સાથે તાળ સહ બોલવી. બોલતાં બોલતાં ધુન મગજમાં ચઢે છે, અને એક તાર બનાવે છે. આ સમયે ધુન કરનાર ભક્તોએ પોતપોતાના પ્રિય સ્વરૂપમાં ધ્યાન ચોંટાડી રાખવાની જરૂર છે. આની અસર ચારે શરીરને થાય છે, અને પરિણામે આ માર્ગમાં દિન પ્રતિદિન વધાય છે.

સતસંગ મંડળમાં ગુરૂ કે નેતા સમક્ષ મળવાનું થાય છે. ત્યાં સર્વ મંડળી ભેગી મળતા સુધી અને મળી રહ્યા પછી પણ સત્માં એકાગ્રતા પ્રાપ્ત કરવા પ્રથમ જાપચત્ર કરવાનો રિવાજ હોય છે. બાદ એક કે વધારે મનોપ્રદેશ યા પ્રાર્થનાના હરિકીર્તનો ગવાય છે. ત્યાર પછી વાંચન ચાલે છે. વચમાં આજસ ઉરાડવા નેતાઓ ધુનનો કૃપયોગ કરે છે. અંતમાં પણ ધુન કરાવી મંડળી વીખેરે છે એટલે

સત્સંગમાં જાપ, કીર્તન, શ્રવણ અને ધુન આ ક્રમે કાર્ય થાય છે. એમજ થવાની જરૂર છે.

પ્રભુની અર્ચા ભક્તિ પ્રાધાન્ય એવાં મંદીરોમાં પણ ઉપરના ક્રમેજ કામ થતું જોવામાં આવે છે, એ ઠીક છે. સત્સંગની અતે પ્રસાદ વહેંચવામાં આવે છે એ પ્રભુપ્રેમથી ઉપજેલી મીઠાસ સ્વાદ ચિન્હ છે. ઉપરાંત પ્રેમ વૃદ્ધિસુધા ચિન્હ સમજવાનું છે. પ્રભુની આગળ ધરાવેલા ભોગની વૃદ્ધિ છે. એટલે પ્રભુએ આરોગતાં વધેલું અજીરું પણ વધુ સ્વાદિષ્ટ બનેલું પકવાન છે. પછી તે બલે હાંટીમાં રાંધેલો ભાત હોય, કે વરીઆળીદાણા હોય, પણ તેમાં પ્રભુપ્રેમની મીઠાસ-સત્વ સમાયું હોય છે. તે ભક્તોના શરીરમાં જતાં અલૌકિક અસર ઉત્પન્ન કરે છે એમ અનુભવ્યું છે.

પ્રસાદના જેવોજ મલિમા ચરણ મતંગ છે, માટે મંડળીમાં ભજનાર્થે પધાર્યા પછી પ્રસાદ કે ચણ મૃત લીધા વિના છૂટા થવાની નેતાઓ ના પાડે છે, અને તે અત્યંત જરૂરી બીના છે. સાર એ છે કે આ અને અન્ય તમામ પ્રયોગો અંતઃકરણની નિર્મળતા જાવવાના સાધનરૂપે થાય છે. માટે તેને આર્તિક ભાવે સાચા પ્રેમથી સેવવા એ સર્વ પ્રકારે જીવને શ્રેયસ્કર છે. નેતાઓએ ભાષ્યમધ જીવાત્માઓના શ્રેય સાટે જે જે શાસ્ત્રિય ક્રમ ગોઠવ્યો છે તેમાં સફલાવ શાખી તે પ્રમાણે વલન કરવાની જરૂર છે. અધિકારની ઉન્નતિ થતાં સર્વ સાધુ, જરૂરી અને ઉન્નતિદર્શક જણાશે માટે પ્રથમ ધૃતિ શાખી સત્પથે વિચરવાની જરૂર છે. પ્રભુ સર્વ સાંજે કરે છે.

ૐ શાન્તિ !!

દેવદર્શન-મૂર્તિઓ.

મુમુક્ષુઓ ?

કિતમાર્ગે વહન કરવામાં અને ભક્ત થવામાં દેવદર્શન એ એક અતી ઉપયોગી સાધન છે; તે નીચેની હકીકત વાંચતાં સ્પષ્ટ સમજાશે. મનુષ્ય જન્મની સાર્થકતા ત્યારેજ થઈ કહેવાય કે તે પ્રભુમય બની રહે, અને મરતી વખતે તેની તમામ વાંસનાઓ દુનીઆની ક્ષણભંગુર છતાં મોહક વસ્તુઓથી વિરામ પામી પ્રભુ તરફ પાછી ફરેલી હોય. પોતાની પ્રીતિ ઢોળવાની જગા પ્રભુજ છે એમ માન્યતા થઇ જાય, તો હેવટ ભાગમાં તે ભક્તજન પ્રભુ મેળવવાને ખાતર જ પ્રભુને ભજતો થઈ જાય; અને પ્રીતિ પાત્ર માત્ર પ્રભુ જ સાગવાથી વાંસના દુનીઆના કોઈ પણ પદાર્થ કે વ્યક્તિ તરફ આકર્ષાય નહી, તો તેણે આવા ગમન સફળ કર્યું કહેવાય. તદુપરાંત તેણે ભક્તિ કરી જાણી કે ભક્ત થયો એમ પણ કહેવાય છે. દરેક ભક્ત એક જન્મે આ સ્થિતી મેળવવા ભાગ્યશાળી થઈ શકતો નથી; પણ માર્ગે પડનાર એક નહી તો બીજો, બીજો નહી તો ત્રીજો એમ અનેક જન્મે પરિપક્વ થઇ પહોંચવાને સ્થાને પહોંચે છે ખરો. માર્ગે પડનારને રસ્તામાં અનેક ભોમિયા મળી આવે છે. અને ન મળે તો ચક્રાવો ખાઇને પણ ઠેકાણું પડે છે. પુરુષાર્થ એટલું જ કરવાનું કે કંટાળીને કે કુસંગતી થતાં માર્ગ બદલી નાંખવો ન જોઇએ. અમુલ્ય કાર્ય સહેલાઈથી અને ઝડ

થઇ શકે છે, અને શુભ કાર્યમાં હજારો વિદન નડે છે. તેમ ભક્તિ
 માગે વલન કરતાં અનેક વિદ્નો આડે આવે છે. તેનાથી કંટાળી
 જઇને પુરુષાર્થ છોડી દેવું ન જોઇએ. ભગતનાં અને જગતના માર્ગ
 ઉલટા જ હોય. તેથી દુનીઆના રાગરંગ કે દ્વેષાદિમાં રચી પચી
 રહેલા અભક્તજનો તરફથી ભક્તિ માર્ગે વહેનારને આરંભમાં
 બધી સતાવણીઓ થાય છે. અનેક મેણાં ટોણા મારી પાછા પાડી
 પોતાના જેવી પ્રાપ્તિયક હાલત બોગવાવવાને અનેક યત્ન કરે છે.
 અનેક પ્રકારની લાલચો સામે લાવી ખડી કરે છે. આ સર્વ માટે
 ભક્ત થનારે બેપરવા રહી પોતાનું કાર્ય કરવાનું હોય છે. એવી
 એવી અડચણો વેડતાં અંતરયામી નીહાળે છે, ત્યારે જ દઢ રહેનાર
 ભક્તપર પ્રસન્ન થઇ શરણું સ્વિકારે છે. ભક્તિને ખાંડાની ધાર કહે-
 વામાં આવી છે તે એટલાજ માટે. ભક્તિનો માર્ગ દુનીઆના પ્રાપ્તિ-
 યીક માર્ગથી કહણ કહ્યો તે એટલા જ માટે. આગળ વધીને વિચાર
 કરીએ તો દુનીઆના લોકો કે જેઓને પૂર્વ જન્મના સત્કર્મે સંસાર
 માં સહેજ અનુકુળતા હોય તેઓ કાંઈ દેવદર્શનાર્થે કે સતસમાગમાર્થે
 જનાર પર ટીકાની વૃષ્ટિ વરસાવે છે. આતો ભાઇ કામ વધ્યું ! હવે
 તો ભગત થઇ ગયા, હમારૂં બધાનું આજ સુધી નીબ્યું અને એનું
 ન નીબત તે ભગત થઇ ગયા. જરા ટીકાં ચંદન માળા લગાવી
 હોંગ કરતાં કંઈ શરમ આવે છે ! વગેરે વગેરે કહેવા ઉપરાંત તેમના
 ભક્તિ માર્ગના કાર્યોમાં અનેક વિદ્નો લાવી પાછા પાડવા યત્નો કરી
 નવાં અશુભ કર્મો આંધે છે. એવા સમયે દઢતાવાન ભક્તો પાછા
 પડતા નથી. સદગુણો બચાવી પચી લે છે; અને ઉપર નીકળી જતાં
 મા સતાવનારાથી અલગ થઈ જતાં તે સતાવનારાઓ માયામાં સડનાર

હોવાથી સદાના દુઃખી રહેતાં ઉપર ચંદેલાને પગે પડે છે, અને તેને ભક્તના હૃદય આશિર્વાદથી વધાવી લે છે.

હવે આપણે અપાળા વિષયપર આવીએ. આપણે ઠામ ઠામ દેવમંદીરો જોઈએ છે. ગામેગામ અને શહેરોમાં પણ જગજગે દેવમંદીરો જોવામાં આવે છે, એક નાનું પાંચ ઝુંપડાનું ગામડું હશે, ત્યાં પણ માતા કે મહાદેવ, હનુમાનજી કે ઠાકોરજીનું મંદીર હોય છે જ. તો એનું કારણ ધણું સમજી હોવું જોઈએ. એના સ્થાપન કરનારા સાધારણ મનુષ્ય નહતા, પણ ધણા જ્ઞાતિવાન માહાત્માઓ હતા. તેમના આ કૃત્ય તરફ ઉપસક્ત દષ્ટિએ જોનારને સમજાય એમ નથી, માટે એ બાબે ઉંડે ઉતરવાની જરૂર છે.

મૂર્તિઓ દેવતાઓની કે પ્રભુની હોય, પણ તે પાપાણની કે ધાતુની બનાવેલી હોય છે, અને તે કારીગરોની કારીગરીનુજ પરીણામ હોય કેટલીક મૂર્તિઓ સ્વયંજી એટલે આપો આપ અમુક જગાએથી કે જમીનમાંથી પ્રકટ થયેલી હોય છે, તોપણ તે કોઇ પણ કાળે કોઇ પણ કારીગરના હસ્તે બનાવાયેલી જ હોય એ નિઃસંશય છે તો એને પ્રભુ કે દેવતા માનવા કે કેમ એ બાબતમાં કેટલાંક ભાઇ બહેનો સંકાશીળ રહે છે. તેથી આ બાબત આ જગાએ સ્પષ્ટીકરણ થવાની જરૂર છે. પ્રભુનું સ્વરૂપ શાસ્ત્રોમાં નિરંજન, નિરાકાર, અણહદ, અમાપ સર્વ બ્રાપક, જળ સ્થળ કે સજીવ નિર્જીવમાં એ, અને એમાં સર્વ બ્યાર્વ બર્ણવવામાં બ્યાર્યું છે તો મૂર્તિમાં પણ ખાસ હોવા જ જોઈએ પણ નિરાકાર છતાં આકારમય માનવા. અને મોટા ગહન અમાપ છતાં મૂર્તિ જેવડા માનવા કે કેમ ? તેનો ખુલાશો પણ આ સ્થળે થવાની જરૂર છે.

મંત્રો એ શી વસ્તુ છે. અને તેમાં કેટલું બળ રહેલું છે તે વિષે અગાઉ મંત્રોના વિષયમાં કહેવાયું છે તેથી વિષ્ટપેશણની જરૂર નથી. આ જગાએ એટલું જ જણવવું બસ થશે કે મંત્ર વડે સજીવને નિર્જીવ કે નિર્જીવ વસ્તુને સજીવ કરી શકાય છે. જરૂરે ચૈતન્ય અને ચૈતન્યને જરૂર પશુ કરી શકાય છે તો મુર્તિઓને જો કે કારીગર મનુષ્યોએ બનાવી હોય છે; તો પશુ તે ઉપર શાસ્ત્રવિધી યુક્ત પવિત્ર મંત્રો વડે પવિત્ર શાસ્ત્રોની મુખ્ય જગ્યાનથી જો જો દેવનું આવાહન કરવામાં આવે તે તે દેવનો અંશ તે તે મુર્તિઓમાં આવી શકે એ નિર્વિવાદ છે. એ રીતે પ્રતિષ્ઠા પામેલી મુર્તિઓને દેવ માનવાને જરા પશુ વાંધો નથી. આથી કરીને તે દેવ મુક્તિ જેવડા જ કે તેવા જ આકાર કે રૂપ રંગના માનવાનું કારણ નથી. દેવની આખ્યા એ મુક્તિને માનવાથી સંકુચિત થતી નથી. શાસ્ત્રમાં જો વર્ણન કરવામાં આવ્યું હોય તેવા જ ગણન અને મોટા છેજ. મુર્તિઓમાં માત્ર તેમનો અંશ છે, તેથી તે મુર્તિઓને જોઈ તે દેવનું ધ્યાન કરવામાં અનુકુળતા વધે છે એમ સમજવું. વળી એ પશુ નક્કી છે કે સાકારનું ધ્યાન કરવું આરંભના વિદ્યાર્થીઓને સહેલું થઈ પડે છે. તેથી ભક્તિ ભાગે આશ્રવાને ઈચ્છનાર માટે મુર્તિઓ ઘણીજ ઉત્તમ સાધન રૂપે છે. સાકારનું ધ્યાન ધરતાં ધરતાં તેનાથી વિશેષ અને સત્ય જ્ઞાનના અધિકારી થવાય છે; અને પછી નિરાકર પર સહેલાઈથી જવાય છે. માટે દરેક ભક્તિ કરનારે કે ભક્ત થવા ઈચ્છનારે દેવદર્શન નિયમીત કરવાં એ અવશ્યનું છે.

વળી દેવ મંદીરો અનેકની સહાયથી આશ્રતાં કે નીલતાં હોય છે તેથી ત્યાં વિધીપૂર્વક દેવની સેવા પુજા થતી હોય છે. ધૂપ દીપ

નૈવેદ્ય ધરાય છે. આરતીઓ ઉતારાય છે. દેવના કીર્તનો કે જાપના ધોષ વાધ્ય સાથે થાય છે અને તેથી મંદીરમાંનું વાતાવરણ તે દેવમય થઈ રહે છે. એવાજ વખતે ઘંટનાદના અવાજ વડે દશનનાઅધિકારી ઓને ખમર પહેંચતાં “જયજય વહાલા પ્રભુનો જય” આવા શબ્દો-આર કરતાં, અને તે દેવના ધ્યાનમય થતાં, ભક્તજનો દશનાથે દોડતાં આવે છે અને પ્રભુનું મંગળ સ્વરૂપ તેની તેજોમય વસ્ત્રાલંકાર વડે થએલી કાંતિના દર્શન કરી શાંતિ પ્રાપ્ત કરવા ઉપરાંત ધ્યાનસ્થ થાય છે. ધૂપ દીપ પુષ્પાદિ ઉપચારો વડે મંદીરનું વાતાવરણ સુગંધી મય થએલું હોવાથી એકાગ્રચિત્ત પ્રભુનું ધ્યાન અને જાપ કિર્તનવડે ગુણોમાં લયક્ષીનતા પ્રાપ્ત થતાં દર્શન કરનાર ભક્તના હૃદય પર નિર્મળતા અને નિષ્કામતા પ્રાપ્ત થાય છે. દિનપર દિન ચિત્ત શુદ્ધિ થવામાં ઉપર પ્રકારે થએલાં દર્શન આત્મજ્ઞાન થવામાં મદદ કરે છે અને તે આત્મજ્ઞાનનો વિધી પ્રમાણે અમલ કરતાં આત્મ દર્શનની પ્રાપ્તિ કરે છે એટલે જીવન સાદૃશ્ય થયું. ભક્તિનું ઉત્તમ ફળ એજ છે કે આત્મદર્શનની પ્રાપ્તિ.

મંદીરમાં જે વિધી પૂર્વક અર્ચા દેવની થાય છે, તે પ્રમાણે ઘર આગળ ખની શકે કે કેમ ? આ પ્રશ્નના જવાબમાં મુખ્ય એકજ વાત ધ્યાનમાં લેવા જેવી છે. તે એ કે દરેક ગૃહસ્થ પોતાની સ્ત્રી, છોકરાં, માતા પિતા ઇત્યાદિ માણસોના જથ્થામાં રહી ઉપજીવિકાના સાધનો મેળવવાને અમુક અમુક કાર્યગાહિ હોય છે તેઓ મંદીરના એકાકિ સેવા કરનાર પુજારી કે ભક્તની માફક પુરતો આચાર પાળી પૂરી પવિત્રતા જાળવી શકતો નથીજ નથી. કંઈને કંઈ અપવિત્રતા કે આભડછેટ થવા સંભવ છેજ ને છેજ. કોઈ દિવસ ખાદ્ય કે પહેન

છેટે થમાં હોય કે દોષધાર તદ્દિ કે વત થવાનું સુતક આગ્યું હોય. થાતો બાગકોએ આચાર બ્રજના કરી દેવસ્થાન અભગાગ્યું હોય. ઇત્યાદિ અનેક વિધિ આવવા સંભવ છે. માટે દરેક ગૃહસ્થે ધરમાં દેવપૂજા રાખવા કરતાં નિયમીત મંદીરે જઈ ધ્યાનાદિ કરી દેવમય થવા નિશ્ચય રાખવો સારો છે. છતાં જેઓને સર્વ પ્રકારની જોગવાઈ, હોય એટલે ધરના અમુક ભાગમાં ઇલાયદુ મંદીર બનાવી તેની અર્ચા વિધુયુક્ત કરનારની સવડ હોય તો ભલે ધરમાં રાખે. પણ યાદ રાખવું કે પ્રભુની પ્રીતિ મેળવવા જતાં અપ્રીતિ એમ કરવામાં ન મળે. એ સંભાળવું. નીકર ઉન્નતિ કરવા જતાં અવનતી થાય છે એવા દાખલા ઘણા છે. અનેક રીતે સાંભળવામાં આગ્યું છે કે “જેના ધરમાં શંકરનું દેવળ તેના ધરમાં વંશ તદ્દિ થતી નથી” જે આ સત્ય હોય તો મારી માન્યતા એજ છે કે સવિધી પુજોપચાર ન થવાનું એ પરિણામ. દેવતો દેવને માટે મુકરર કરેલી જગાએ એટલે વસ્તીથી અલગ કે એકાંત પવિત્ર જગાએ હોવા જોઈએ. એજ સર્વોત્તમ છે.

આવી એકાંત વસ્તીથી અલગ જગાએ દેવસ્થાનો રાખેલાં હોવાથી અને ત્યાં શાસ્ત્ર વિધી પ્રમાણે પૂજોપચાર થવાથી દર્શનાથે જનારને મોટો ફાયદો એ થાય છે કે ચિત્તવૃત્તિ સહેલાઈથી સ્થીર થઈ શકે છે. આર્તિનો સમય થતાં પૂજારિ ભક્ત શંખ ધંટ નોખતાદિના શુરાલાપથી વસ્તીને જાગૃત કરવા સાથે નાદના ધ્વનિથી દેવમંદીરની હવા સ્વચ્છ કરે છે. તે સ્વચ્છ હવા ધૂપ દીપાદિવડે આનંદજનક થાય છે. તેટલામાં ભક્તજનોને ઇષ્ટનું સ્મરણ થતાં ધર આગળની હિપ્પા-ધિથી મુક્ત થઈ તે દેવ મંદીરમાં આવી નિર્મળ સુવાસિત વાતાવરણનો લાભ લે છે. પ્રભુની મનકલ્પીત છતાં સુંદરમાં સુંદર અને વસ્ત્રા-

બેઠારેથી સુશોભિત પ્રતિમાના પ્રેમથી દર્શન સ્પર્શન કરી હૃદયના પૂરા-પ્રેમથી નમન કરે છે. ધારણા તો ઘર આગળથી ઘંટાદિનાદે ભક્તના હૃદયમાં બંધાયેલું ચુકી હોય છે. તેથી દર્શન થતાં ધ્યાનમાં લીન થઈ જાય છે. બાદ જાપ ધૂન કીર્તનાદિ શરૂ થતાં ભક્તોને આનંદની હેલી ઉડી રહે છે. સંસારી કે પ્રાપંચિક સ્થિતી લાંબો સમય ભોગવેલું મન કંટાળેલું હોય છે, તે પુનઃપતેજ અને થાક રહીત તાજું થઈ જાય છે. આર્તિને અતે કર્પુર અખીલ ગુલાલ ધઉલાદિ સુગંધીમય અને સંકટ નાશક પદાર્થોનો ઉપચાર થતાં અને બેહાથવડે ભગવાનને ઓવાળેલી આર્તિની સુવાસ મળતાં ભક્તના મગજના અને મનના મજા ધોવાઈ અંતઃકરણ નિર્મળ બની રહે છે અને જીવાસુ ઓ કે ભક્તિ પથના ઉમેદવારોને પ્રભુ પ્રત્યે પ્રેમ ઉત્પન્ન કરનારી તેના અવર્ણુનિય ગુણોથી ભરેલી કથાઓ પ્રેમથી સાંભળવા પ્રેરણા થાય છે, દેવમંદીરમાં દર્શન લાભ મળવા ઉપરાંત કથા કીર્તનાદિ સત્સંગના લાભો પણ અમુલ્ય મળે છે.

આર્તિને અતે પુણ અર્ચા કરનાર ભક્ત સર્વને પ્રભુ આગળ ધરાવેલો પ્રસાદ તથા ચરણાનુત દરેક હાજરજનોને આપે છે આ છતે ચીજો ભજનારાના હૃદય પર ઘણી કિંમતી અસર પેદા કરે છે. એ આપણે બુદ્ધી જતું બેઠતું નથી. પ્રથમ પ્રસાદ વિષે વિચારીએ. પ્રસાદમાં એવા વસ્તુ રાખી હોય છે કે જે આચારને બાધ કરનારી હોયજ નહિ અને તે સાથે રજ તમ ઓછા કરી સત્વગુણ પ્રધાન કરી શકે. એટલે ફળફળાદિ અને ધૂતમિશ્રણ અન્ન હોય. તે સત્વગુણી હોવાથી પ્રભુ આગળ ધરાવવામાં આવે છે. તેમાં તુલશીપત્ર ચક્રરા માખણ જે મગજને શાન્તિ આપવા સાથે તમોગુણનાશક છે તે

ઉમેરવામાં આવે છે. પ્રભુના જન્મ દિવસ (શ્રાવણ વદ ૮) ની રાત્રે પંચજીરી પણ એજ નિયમાનુસાર તૈયાર કરેલું ચૂલું છે. આ પ્રમાણે પ્રસાદો વિધીયુક્ત સેવા પુજા સાથે પ્રભુની મૂર્તિ આગળ ધરાવવામાં આવે છે, તે સાત્વિક ધોષો વડે રસખસ થઇ જાય છે, અને પ્રભુની પવિત્ર ઓરામાં રહેવાથી પ્રસાદના દ્રવ્યો પ્રભુમય થઇ ગયાં હોય છે તે, દર્શનાર્થે આવેલા લોકોને વહેંચતાં અને તે તેઓ આરોગતાં પોતાના પ્રેમની દિશા દુનાઆના રાગરંગ પરથી ઉઠાડી પ્રભુના ચરણે શરણ થવામાં વાળે છે. ભલેને દર્શનાર્થે આવેલા લોકો પૈકાં અમુક પ્રસાદિયાં એટલે પ્રસાદની લાલચ બાળકો માફક આવ્યાં હોય, તો પણ વખત જતાં અને પ્રસાદ પચતાં તેમની મનોવૃત્તિ ભકિત માર્ગે જવાનું વલણ પકડી જાય છે એ નિઃસંશય છે.

પ્રસાદ સાથે ચરણામૃત આપવામાં આવે છે. એ ચરણામૃત પ્રભુની મુર્તિને સ્નાન કરાવેલું પવિત્ર જળ છે. એ જળમા કેસર, કસ્તૂરી, અગર, ચંદન, ઘઉંલા કપુરકાયલી, ઇત્યાદિ પદાર્થો હોય છે વળી મોગરો, ચંપેલી, ચપો, ગુલાબ, તુળસી, ઇત્યાદી પુષ્પોનો પણ તેમાં પટ આવે છે જ. કારણ કે આગલા દિવસની પુજા વખતે સર્વ સુગંધીમય દ્રવ્ય પ્રભુને ધરાવવામાં આવ્યું હોય છે તે પ્રભુને સ્નાન કરાવતાં કેસર, કસ્તૂરીવાળાં સુગંધીદાર જળ સાથે મિશ્ર થાય છે અને તે જળ પ્રભુના ચરણનું અમૃત તરીકે પંચપાત્રમાં નિર્મળ જુદું પાડી રાખી મુક્યું હોય છે. કેટલીકવાર પર્વના પ્રસંગોમાં પ્રભુને દૂધ, દહીં, ઘી, મધ, અને શર્કરા વડે પંચામૃત સ્નાન કરાવી તેનું ચરણામૃત લોકોને આયમની વડે વહેંચવામાં આવે છે. દરેક વખતે અને દરેક જાતના ચરણામૃતો લોકો નીચેનો મંત્ર બોલી ધણા ભાવ કે પ્રેમથી પીએ છે.

અકાળ મૃત્યુ હરણુમ્ સર્વ વ્યાધિ વિનાશનમ્ !

વિષ્ણુ પાદોદકં પિત્વા, શીરસા ધારયા મ્હમ્ !!

લાવાર્થેજ એવો છે કે આ ચરણામૃત કે લગવાન વિષ્ણુના પાદનું ઉદક પીવાથી અને માથે ધારણુ કરવાથી અકાળ મૃત્યુ આવતું નથી. તથા સર્વ વ્યાધિનો નાશ થાય છે. આ ઉપરાંત જે લાલ કે ફાયદો પ્રસાદ કરી શકે છે તેજ અને તેનાથી વધુ પ્રમાણમાં આ ચરણામૃત કરે છે. કારણકે પ્રસાદતો માત્ર પ્રભુની ઓરાથી અંકીત થએલો છે, અને ચરણામૃત તો પ્રભુના સુક્ષ્મ દ્રવ્યમય હોય છે. માટે પ્રથમ આ અમૃતનું પાન કરી પ્રસાદ આરોગવા રિવાજ રાખ્યો છે.

આ પ્રસંગે ખાસ ભાર મુકીને લખવાની કે કહેવાની જરૂર છે કે શ્રીરંગનાથજી, શ્રીપુંડરીકનાથજી, શ્રીહરનાથજી ઇત્યાદિ પ્રભુના મહા-ધામોમાં તેના ભક્તો એમનાં ઇષ્ટની મૂર્તિઓને સાક્ષાતકાર માની લાલન પાલન કરે છે, અને વખતો વખતના રાજભોગ, સ્નાન, શણગાર, પોઢનાદિ ઉપચાર કરે છે તે વાજબી જ છે; અને અત્યંત એયરકર છે. કારણ કે પ્રીતિની પ્રતિતી મુર્તિ દ્વારે આપતાં પ્રભુ માન્ય કર્યાના અનેક ઉદાહરણો આધુનીક સમયના મોબુદ છે. જે બાળે વધુ જાણુવા ઇછનારે ભક્તોના ચરીત્રો વાંચતાં જ ખાત્રી થયા વિના રહેશે નહીં.

આ આખા લેખનો સાર માત્ર એ છે કે:—

ભક્ત થવા ઇચ્છનારે મૂર્તિઓના દર્શનાર્થે દેવમંદીરોમાં સમય સર જવું અને તેમાની પવિત્ર ક્રિયાઓ અને પવિત્ર વાત્રાવરણથી ઓતપ્રોત થઇ ધ્યાન ધરવા સુધી આગળ વધવું. એવાં સ્થળોને પ્રભુના

સ્થળે માનવાં અને તેઓ રીતસર ચાલે તે માટે બનતી મદદ કરવા કરાવવા પાછી પાતી ન કરવી. તેમજ જાતે બીજાઓ પર જે પ્રકારની કે જેવી છાપ પાડવાની મરજી હોય, તે પ્રકારની કે તેવી વર્તણૂક રાખી ચાલવું. આમ કરવાથી પોતાનું શ્રેય કરવા સાથે અન્યના પર સારી છાપ પાડી શકશે. અને પ્રભુનો વ્હાલો ભક્ત થઇ શકશે.

દેવસ્થાનોની બાબતમાં હવે વધુ વિચાર કરતાં અને અગાઉના કરેલા કિંમતી વિચારો ઉપરથી સાર અહીં કરતાં જે ફળ થવું જોઇએ તે થતું જોવામાં આવતું નથી. તેનું કારણ શું હશે? આ પ્રશ્ન સ્વ-ભાવિક ઉદભવે, અને મન શંકાશીળ થતાં ચક્રોળે ચઢે કે પુન-રીઓની ખામી હશે? કે પુનની વિધીની ખામી હશે? કે સાંમગ્રીની ખામી હશે કે, દૃષ્ટા યા દર્શન કરવા જનારના ચીત્ત વૃત્તિની ખામી હશે? મને પોતોને અનુભવ થયો છે તે મુજબ મારે આ સ્થળે છુપાવી દેશદ્રોહ કે ધર્મદ્રોહ થવું ન જોઇએ, અને તે નીચે મુજબ છે. આપણે કબુલ કરીશું કે ખામી વિનાનો પ્રભુ અને તેની કરેલી વસ્તુઓ જ છે. અન્ય હસ્તકૃત વસ્તુઓ ખામીવાળી જ હોય પ્રભુના પ્રભુત્વને ખાતર તેવી હોવી જ જોઇએ, અને છે. તોપણ આપણે (મનુષ્યે) સત્યની નજદીક જવા સતત પ્રયાસ રહેવું જોઇએ અને તે નિયમાનુસાર માલમ પડતી ખામીઓ ત્યાગતા જવું જોઇએ. આ બાબતમાં જેઓ બેદરકાર રહે છે તેઓનો ફેરો ખરેખર નકામો જાય છે. આપણે કબુલ કરીશું કે વેદના સમયથી તો મુર્તિપૂજા હશે જ નહિ. ઉપનીષદોના સમયે પણ વેદાંત તરી રહેવાથી દાખલ થવા સંભવ નહતો. એટલે સાબીત થાય છે કે પુરાણ જે ગર્ભિત વેદાંત-મય શાસ્ત્રો છે, તે સમયે આપણા સત્ય સનાતન ધર્મના સંરક્ષણાર્થે

તે રચવાની જરૂર પડી હતી. માનવું જોઇએ કે એ રચના રચનારે દેશ ઉપર ભારે આભાર કર્યો છે. ધર્મ અને શાસ્ત્રો દુર્ઘટ સમયે માનવી રાખવાનું માન લીધું છે; પણ હવે રામરાજ્યની ઉપમા આપી શકાય એવા બિટ્ટીશ રાજ્યમાં એ સંસ્થાઓને ખરા સ્વરૂપમાં ઉઘાડી પાડવી અવશ્યની છે. જે હેતુઓને અનુસરી મૂર્તિ પુજા દાખલ કરવામાં આવી હતી તે સંપૂર્ણ થઇ ચૂક્યા છે. હવે દરેક પ્રજા પોતપોતાનો ધર્મ કંઈ પણ હરકત વિના અને સહેલાઈથી પાળી શકે છે. એટલું જ નહિ પણ પોતાની મરજીમાં આવે તે ધર્મ પોતે સ્વિકારી શકે છે. જેને માટે કશી પણ અડચણ થઇ શકતી નથી. એક બિચારી બકરીનો કોઈ કાન સરખો પકડી શકતું નથી. તેવા શાન્ત અને સુખદ સમયે આપણે આપણા સનાતન ધર્મનું સત્ય અને ઉચ્ચ સ્વરૂપ પ્રકટાવી વિધર્મીઓની ટીકામાંથી બચવું જ જોઇએ. નેતાઓ અને મહાત્માઓ હામ હામ પોતાના આખ્યાતના ખરા વિચારો જણાવે છે એમ અનુભવ્યું છે; છતાં સત્ય સ્વરૂપ પ્રકટાવતાં આચકો ખાતા જોવામાં આવે છે. એવી શંકાથી કે રખેને મૂર્તિ અને દેવસ્થાનો વડે લોકોની શ્રદ્ધા ધર્મ માર્ગે અમુક અંશે જોવામાં આવે છે, તેટલી પણ ખોઇ ખેસીએ. પણ આ શંકા પાયા વિનાની છે. આર્ય સમાજ સંપ્રદાયો અને તેના વક્તાઓ સ્વામિશ્રી દયાનંદજીના ઉચ્ચ આશયને અવલંબી મૂર્તિપુજા નષ્ટ કરી વેદાંત પર શ્રદ્ધા ચોંટાડવા અને અભયચર્ચને પાયા રૂપ રાખી ધર્મોન્નતિ દ્વારા દેશોન્નતિ કરવા સતત પ્રયાસ કરી રહ્યા છે; તે આપણી સર્વની જાણ બહાર નથી. છતાં હજી સર્વોંશે તેઓ ન ફાવવાના કારણમાં મને તો એમ લાગે છે કે તેઓ પોતાના ભગીરથ યતનનું વહન અવળી

દિશાએ રાખતા હશે. મૂર્તિ અને તેની પુજા જરૂરની જ નથી, એ જોહું છે, એમાં કંઈ સાર નથી, આમ બોલવું ખરેખર જોહું છે; અને મારા જાણુવા મુજબ અને તેઓ પૈકીના કેટલાકની મુલાકાતમાં વાકેફ થતાં તેઓનો હેતુ દેશના ધર્મનું નીકંદન વાળવા તરફ તો નથી જ પશુ જમાનાની સાથે સુધરવાનો જ જોવામાં આવ્યો છે. ઉપરાંત, દેવસ્થાન અને દેવપુજા નિમીત્તે જે જે નહીં ઇચ્છવા યોગ્ય બનાવો બને છે, તેને ખરેખર બહાર લાવી પ્રજાની આંખ ઉઘાડવાનું કીમતી કાર્ય તેઓ તરફથી કરવામાં આવે છે. ખરેખર જોલીશું તો આર્ય સમાજ મંડળી સત્ય સનાતન ધર્મ મંડળીની જ એક બાહોશી શાખા છે, અને તેઓ તરફથી પણ દેશમાં કીમતી ફરજ જ મળવવામાં આવે છે એમાં કશો પણ શક નથી. વધુ માટે સ્વામિજીનું સત્યાર્થ પ્રકાશ અવલોકવાથી ખાતરી થશે. નેતાઓએ હાલની મૂર્તિપુજા અને દેવસ્થાનોની હાલત ખુલ્લી કરવી જોઈએ, અને ખાસ નીતિપ્રવર્તક અમુક દેવાલયો સત્સંગાર્થે કાયમ રાખી બાકીના ખૂણે ખાંચરે નાના મોટા વેપારીઓની પેઢીરૂપે અને અનાચાર ગૃહ તરીકે ધર્મઅવનતી જ કરનારાં છે તેવાં બંધ કરાવવાં જોઈએ. આવા સુંડને કકડે ગાંધી બની બેઠેલા દેવાલયના અધિપતીઓ નીતિને બદલે દેશમાં અનીતિ પ્રવર્તક થાય છે, અને તેથી દેશના ધર્મ અને નીતિ ઉપર ભારે નબળાઈ અસર કરે છે. કેવી રીતે તે આ નીચે અનુલવ મુજબ લખવાની રજા લઉં છું.

૧ હાલમાં દેવાલયો એટલાં બધાં વધી પડ્યાં છે કે કેટલાક પેતાના ગુજરાનાર્થે ચલાવે છે. એટલે તેના દર્શનાર્થે આવનાર ભાવિક ભક્તો યથાશક્તિ જે દ્રવ્ય નાખે છે તે સ્થાપન કરનારના ગુજરાનમાં વપરાય છે.

૨ આવાં દેવાલય સેંકડે જુલતો ન હોતું તો ૯૯ હોય છે. ત્યાંના પુજારી સ્વામી, લોભી, કામી, ક્રોધી, મદમોહથી બરેલા હોય એમાં શો શક ! તેમની પુજા તે પુજાની વિધિ પુરઃસર કયાંથી હોય ! તે તો એક ધંધો કે વેપાર કરે છે. એ ધર્મની ઉન્નતિ કે દેશાન્નતિ શબ્દ પણ કયાંથી સમજતા હોય ! ખીજા કોઈ કીંમતી ધંધાના અભાવે આ હરામનું મેળવવા યત્ન આદર્યો હોય ! પછી આ જગમાં જે જાતનું પક્ષી આવે તેને માટે ખોરાક તૈયાર જ મળે એમાં પણ નવાઇ શું ! ! !

૩ આવાં દેવાલયોના પુજારી ખાવા જેવાજ હોય તેઓને ભાંગ ગાંગની ધુન અને વિધવા સધવા સ્ત્રીઓની મુલાકાતના જોષ તથા “જેણે ન પીધી ગાંજેડી કલી તે લડકેસે લડકી બંલી.” દારૂ કે પરમાંસના ભોગ અને ખોટી રાખોડી ચોળી લગાવેલા યોગમાં હજારો વ્યક્તિને ફસાવવાનો અને કુર્નીતને માર્ગે દોરવવાનો યત્ન અહોનીશ ચાલતોજ હોય છે. ધર્મ માર્ગ ખાંડાની ધાર સમ હોવાથી આ મહંતોનો માર્ગ ધણાને સરળ તથા આરંભે મધુરો લાગતાં જણાઇ પછડાઇ પડે છે.

૪ આવાં દેવાલયો આટલી જ દૂરજ અદા કરી અટકતાં નથી પણ વિધવાસધવાઓના ચારોને મળવાના આશ્રયસ્થાન પણ હોયછે તેમાં મંદીરના મહાંતજી ઈન્ટરપીન્ટરજી બનેછે અને પોતાને મનગમતા માલનાતેઓ પણ માલીક ખરા-મલકે તેમના આરોગતાં વધે તેજ પ્રસાદીમાં વપરાય છે. આટલેથીજ આ સાધુ ખાવા કે કહેવાતા મહંતો અટકતા નથી; પણ પોતાની સેવામાં પુરૂષ ચેલાઓ કરતાં સ્ત્રી ચેલીઓને વધુ પસંદ કરે છે. તેમની પાસે મંદીરનું ઝાડુ વળાવે, પાણી કે પુજાપો

તૈયાર કરાવતા હોય તો વાંધો નથી; પણ તેમના ટાઇમસર અનુક્રમે
 બોલાવી પોતેજ ભજવાન બની પોતાની સેવા કરાવે છે. તે સધવા
 વિધવા, બાલ્યા, પૌદા, યુવા, વૃદ્ધા દરેકની પાસે. જે ન કરે તે કમ-
 ભાગ્યવાન. આમ કરવામાં કેટલાક ગૃહસ્થના ધરો છિન્નભિન્ન થાય
 છે, કેટલાંક દમ્પતિના પ્રેમ પરિછિન્નતાને પામે છે, અને કેટલીક
 મુગ્ધાઓના ધર મંસાર ખેદાન મેદાન કરી તેમની જીંદગી નાશ
 કરે છે. અરે કેટલાક આવા તપધારી બગલાઓ આવી ચેલીકાઓને
 શામ દામ બેદથી સમજાવી હંમેશ માટે નાતખ્ધાર કે દેશપાર કરી
 પરીયટનમાં પ્રયાણ કરી જાય છે, કેટલાંક અણુસમજી યુવકો પાસેથી
 ચોરી કરાવી માલદાર થવા પ્રયત્ન કરે છે અને પોતે પણ દાવ
 ફાવતાં દાગીના ધાલી ફરનાર બાળકનું હરણ કરીને કે છુપાવીને
 ખુન કરી માલ ઓછામાં કરી જાય છે. આવાં ખુનો કે હત્યા
 કરવામાં તે મહતોને દયા ઉદ્ભવતી નથી. કારણ કે બાળહત્યા તો
 તેમને પગલે પગલે થતીજ હોય છે. અને તેની દવાના પોતે ખેર-
 ખ્વાહ તરીકે પ્રખ્યાતજ. સધવાઓને બાળકો ન થતાં હોય તેને
 બાળક થવાની, વિધવાઓને થાય તો ન થવાની, ગર્ભ ધારણ કર-
 વાની, પાત કરવાની, પતિ પતિને અણુખનાવ ચાલતો હોય તો
 ખનાવ કરી આપવાની, વશીકરણની, જીવાડવાની, મારવાની ટાળવાની
 બાળવાની, દેખતા કરવાની, આંધળાં ખનાવવાની તમામ જડીબુટ્ટીના
 ભંડાર મહંતજીને સર્વ માને છે. જે ખરેખર પાપે પેટ ભરનાર
 સિવાય કશુંજ તેનામાં હોતું નથી. દુનિઆમાં ભારે બોખરૂપ હોય
 છે. તેવા ભામટાઓ “આજ કાલ લુચ્યાઓને છે દીવાળી”
 આ સુત્ર વાક્ય મુજબ ગદબદીઆં કરવા સાથે મકાધિપતીનું માન
 બોખવતા હોય છે.

આવા મહતો ધંતરમંતર, બદુકપટ તથા મુઠ ચોટની મેથી વિદ્યાના માહીતચાર હોવાનું ડોળ કરી લલા ને બોળા લકતોને લ-
ભાવી માલદાર થાય છે; અને ચારે બાજુથી ધુતારાની પેઠી ચલાવે
છે. વાંચનાર આ મારી અનુભવની કથામાં જરાપણ અતિ-
શયોક્તિ માનશે નહિ. તમામ સાચે સાચું નિદીધ્યાસેલું જ્ઞાન
આપની આગળ પીરસું છું. એટલા માટે કે લક્તિ માર્ગે જતાં કોઇ
બોળા લકતને અડચણ આવે નહી.

આવાં દેવસ્થાન અને આવા નિયામકા દેશનું કલ્યાણ તો
ક્યાંથીજ કરી શકે, પણ સેંકડે એકની સંખ્યા જે પોતાની ખરી ફરજ
અદા કરતા હોય તેના કામમાં હરકત તો જરૂરજ કરે. માટે
પ્રજાજનોએ અને વડાઓએ એવાં સ્થળોની તજવીજ કરી સત્વર પંથ
કરવાની જરૂર છે. નીકર ઉન્નતક્રમમાં ૩ દિવસે ૨૫ કાશના વેગે
આલવા છતાં ૨૫ દિવસે ૩ કોપ પાછા હલવાનો પ્રસંગ ચાલી રહ્યો
છે. મોંથી પડતી પડતીની વાતો કરી શાન્ત બેસી રહેવું, તે કરતાં
કારણો બોળી તેને નષ્ટ કરવા યત્નવાન થવું જેઠાએ. એજ ખરૂં
પુરૂષાર્થ છે. બાઇ બેતોએ આવાં સ્થળોમાં જવા કરતાં ઘરમાં બેસી
રામનામ ઉચ્ચારણ શું ખોટું છે !

વળી આવાં સ્થળના મહતો મહાત્મા કહેવડાવે છે. જેઓ ૨૪
કલાક બક્ષ આવવાની, સીધાં, નોતરાંની રાહ જેતા બેઠા હોય છે.
તેઓ પૈસાને પ્રભુ, સ્ત્રીઓને ગુરૂ અને બાળકોને સાધુ સત. માની
કશુંજ કરતા નથી. જ્યાં સુલેહ હોય ત્યાં કંકાસ અને શાન્તિ હોય
ત્યાં અશાન્તિજ ફેલાવે છે, તેવા અડખંગનાથ પાસે જઇ શાન્તિ
શોધવી એ આકાશ કુસુમ મેળવવા જેવુંજ છે. પોતે સ્વારમાં સેડા

પહેર સૂર્ય આકાશમાં ચઢતાં ઉઠે. પછી દેવની મૂર્તિ પર ખીનો કકડો ફેરવી ઘંટનાદ કરી આબુઆબુનાંને જણાવે છે કે ગ્રહસ્થો, સન્નારીઓ, વિધવાઓ, સધવાઓ, પધારો અને ચારુમૃત લાઇ કર્મ-કથા શરૂ કરો આ દુકાન ઉઘાડી છે. એટલે જે જેના પુકારો સાથે પ્રપંચી જનો દોડતાં આવે છે, અને ધક્કા મુક્કા ખાઇ પ્રથમ મહાંતને પછી પેલી નિર્દોષ ભગવાનની મૂર્તિને લાંબા થઇ પગે પડે છે. મહા-રાજ ભગવાનના નામે પોતાનું ચારુમૃતથી પાવન થએલી વ્યક્તિઓ પછો ઘર મહોલ્લા કે ગામની કર્મકથા કરે છે જે શાસ્ત્રવાચન શ્રવણ તરીકે આવાં સ્થળે થાય છે. તેમાંથી આ બગલગત મહાત્મા પોતાને ભાવતી કથાને મનમાં ઉતારે છે, અને માલ મેળવવાની ખારી શોધી કાઢે છે. કાઇનું નિર્વેશ ગયું કે ફલાણી ખાઇનો વર કે પુત્ર ગુજરી ગયો અને વાપરનાર કાઇ રહ્યું નથી. આવી હકીકત સાંભળી તેના વાહીવારસ પોતે થવાના ઉમેદવાર થઇ તે ખાઇને કહાવે છે કે “ ભ-ગવાનને [મને] શરણુ થાઓ સધળુએ સળશે. ” આમ કહાવી પોતાના ક્રિયસાધકને તેમને ઘેર મોકલાવે છે. પોતે જાય છે. દીલાસો આપે છે અને સમ્રાટ તથા પશુ જેવાં શેષજનને હાથ કરી આ-ખરે હાથ ધોવરાવે છે. રક્ષણને બદલે ભક્ષણુ કરે છે, અને મુક્તિના બદલામાં જુક્તિના દર્શન કરાવે છે, આવા હરામનું પચાવનારા અને ધર્મના નામે ઢોંગ કરનાર ખુની, વિશ્વાસઘાતી થયેલા મહાત્માઓની અતે શી ફજેતી થશે, તે વાંચનારેજ સમજી લેવું સારું છે,

આવા તપેશ્વરી બગલગતો જોળાજનોને ભરમાવી તેની ખરી કમાઇના ક્યોને હરી જાય છે, અને ખિચારાં નિર્દોષને હાથ ધોવરાવી

રજ્જતાં રખડતાં ફરે છે. એવા ખુણે ખાતર પાડનારા ચોરો માટે તમે
 ક્યાં સુધી સહન કરશો. તમારી વહુ બેટીઓની લાજ આવા હરામનું
 ખાનાર લકુપકૃતે હાથે ક્યાં સુધી લુટાવા દેશો. અજ્ઞાનતારૂપ બેડીમાં
 ક્યાં સુધી જકડાઈને ચાલશો. હૃદયચક્તુ સિવાય સ્થુળ ચક્તુથી પણ
 આ બનાવો જ્યોત દેખાય એવા છે. દેખતી આંખે ધુળ પડવા જેવું
 ક્યાં સુધી ખમશું. આવા બીહારીરામો પૈકી ધણા “કા નાકા રાં-
 ડાના રોષે, કાને ન મળી નારી, કા કરજે કા કેમ નાકા, કેમ રીઝે
 ગીરધારી.” તેમાંનાજ હોય છે. ધણાને પૂછી ખાત્રી કરી છે કે એઓ
 પોતાને ઘેર રહી ઉદરનિર્વાહ ચલાવી ગૃહસ્થાશ્રમ ભોગવી શકે એ
 હાલતમાં હતાજ નહીં; ત્યારે પોષણના માર્ગ તરીકે સાધુબાવા બન્યા.
 નામના ધર્મબીજરોપણ થયા વિનાના એવા સાંઠીઆઓ ઉપરના
 સિવાય બીજાં ક્યાં અને કેવાં કર્મ કરે એ જ્ઞાતાએ વિચારી લેવાનું
 છે. એનું પરિણામ “લોભી ગુરૂ ને લાલચુ એલા દોનો નર્કમે ઠેલમ
 ઠેલા” જેવુંજ આવે એ સ્વાભાવિક છે. માટે અંધશ્રદ્ધા છોડી હવે
 આંખ ખોલી તપાસવાની જરૂર છે કે આપણે જે માર્ગે વહન કરીએ
 છીએ તે માર્ગમાં કુવો તો નથી આવતો. આપદાદા જતા આવ્યા
 તેજ માર્ગે જવાને ના નથી કહેતા; પણ વિચારીને જાઓ. સમજીને
 જાઓ. જમાનાની સાથે ફેરવાઈને જાઓ. આપદાદાએ કારણસર
 મીઠાને અભાવે ખારાકુવા પસંદ કરીધા હોય, તે મીઠાની છત થતાં
 ચાલુ રાખવાની જરૂર નથીજ નથી. એ તો હમારૂં ગરૂદાર છે
 માટે ધઉની પગુણ મોકલવાનો ધારોજ છે; એ હવે ન ચાલે. જેવું
 જોઈએ કે એ મોકલાવેલી ચીજો સંતસાધુનામુખે વષરાય છે કે કુની-
 તિને ઉતેજન આપવામાં જાય છે; અને તેમ થતું હોય તો ચોખ્ખ

સ્થાને મોકલો. અગર મોકલવું અંધ કરો, તમે આમ ન બોલો કે
 "આલ્મજીને લોટી આપી પછી ગાંડ ધુએ કે મ્હોં." પણ મનને
 કહો કે મોં ધોવા આપી તે વડે ગાંડ શા માટે ધુએ ? એમ કર
 તો પાછી લો. જગૃત જનો આમ કરે છે. ગુરૂ કેવા જોઇએ તે સત્
 સમાગમે શીખો. પછી ગુરૂ કરો. હમારા આપદાદાની એ જગા ગુરૂ-
 દાર માનતી આવે છે; માટે હમારી પણ એજ. એ મુખાંઈ છે !
 વિચારો કે એ વખતે એ સ્થાને કાંઈ મહત્ત્વ વ્યક્તિ આચાર્યમાં
 હશે. હાલ તો લંપટનાથ, કામનાથ, વિધવાનાથ, સંધવાનાથ, મુગ્ધા-
 નાથ, છોકરાનાથ, છોકરીનાથ જરાય છે; પછી એ સ્થાન ગુરૂદાર
 કેવી રીતે રહ્યું ? માટે ચક્ષુ ખોલી વિચારી સત્ સમાગમે દોડદોડી
 કરો. અંધ શ્રદ્ધાથી જેજેના પોકારો પાડી દર્શન કરવા દોડતાં સ્થાન
 અને મહંતના વિચારો હૃદયમાં લાવો ! તન મન ધન પ્રભુને અર્પણ
 કરવાનું કારણ કે તેણે તેનાનાને માટે આપણને આપ્યું છે. તે તેની
 આજ્ઞા પ્રમાણે તેના જે હોય તેને અર્પણ થઇ અર્પણ કરો. પાત્રે
 દાન આપવાની પ્રાચીન પદ્ધતિ મ્હોં. નીકર પાછળથી સંપૂર્ણ પસ્તાવું
 પડશે. હું તો કહીશ કે આવાં અપાત્રે દાન થએલાં ઉન્નતિ કરતાં
 અવનતીએ લઇ જનારાં જ છે. એ માટે એક શીળા કાઢનાર સખ્સનું
 ઉદાહરણ આ સ્થાને આપવું અસ્થાને ગણાશે નહીં. શીળા નામ
 એક જમીનમાં દરમાં રહેનાર પ્રાણી થાય છે. તેને માંસાહારી જનો
 પૈકી કેટલાક પકડી લાવી મારીને રાંધી ખાય છે. એક વખત એક
 એવો સખ્સ શીળાના દરમાંથી તેને બહાર કાઢવાને ખોદતો હતો.
 દૈવયોગે દર એટલો ઉંડો હતો, કે કાઢનાર ખોદી ખોદી થાકી ગયો;
 પણ તે પ્રાણી હાથ આવ્યું નહિ. જેમ જેમ ખોદે તેમ તેમ જીંડે

જનું ગયું. પરિશ્રમથી અને ભૂખ તરસની વેદનાથી ખરેખર કાચર થઈ પડ્યો. એટલામાં એક દયાળુ વ્યક્તિ ભાતુ તથા પાણી લઈ પોતાના ઘણીને ખેતરમાં આપવા જતી હતી. તેને પેલા શિકારીએ કાસવાલા કરી ખાવાનું તથા પાણીના માગણી કરી. પેલી દયાળુ વ્યક્તિએ પાત્ર ન જોતાં પોતાની પાસે જે હતું તેમાંથી થોડુંક આપ્યું. તે ખાઈ પી પેલો શિકારી તૈયાર થયો, અને શીંગાને ખોદી કાઢી ઘેર લાવી રાંધવા માટે વાસણમાં મુકી નીચે તાપ સળગાવ્યો. આ જનવરે પોતાનો પ્રાણ જતાં કારમી ચીસ પાડી. તેવાજ પેલા પાણી ભાતુ દયા દાનમાં આપનારનો જીવ પણ ગયો. ” સજ્જનો! આમ સાથી થયું ? ભાતુ પાણી આપવું એ તો દાન છે, દાન કરવાથી જીવ શા માટે ગયો ? અપાત્રે થવાથી ! બીજા જીવની હીંસા કરવા પાછળ અન્ન જળ વપરાવવાથી ! બીજું કાંઈજ કારણ નથી. માટે પાત્ર અપાત્રના વિચાર વિનાના દાન એ નુકશાનકારક થઈ પડે છે. માહાત્મા મહેતાજીએ શું કહ્યું છે તે યાદ કરો. ” માઈ ગાયેલું ગાશે, તો ઘણા ગોદા ખાશે; પણ સમજીને ગાશે તો વૈકુંઠ જશે. ” માટે બાપદાદાને પગલે કે ચીલે ચાલવામાં એ વિચાર કરવાનો. ચીલો હદ ઉપરાંત ઊંડો થઈ ગયો હોય, અને આપણો ઘોડો અજાન ધેનમાં ચીલામાંજ ચલાવ્યા જઈએ; તો એવું પણ બનશે કે પેલા અપ્રીણી ભાઈની માફક આપણે ચીલાના બે ટેંકાપર ઉભો રહી જઈશું; અને પગ નીચેથી ઘોડો ઘેર ચાલી જશે, તેનું ભાન રહેશે નહીં. માટે હવે સમજીને વિચારીને બે કે ચાર કે છ બાજુ હોય તે તપાસીને જે કાંઈ કરવાનું હોય તે કરો. સતસમાગમ જરૂર કરો. તેમાંથી આચાર અને વિચાર સર્વ મળશે.

આવાં સ્થળોના મહાંત કે સાધુબાવા કેવા ને કેટલા વિદ્વાન હોય છે; તેનું એક બીજું દષ્ટાંત આ પ્રસંગે આપવું જરૂરનું ધાર્યું છે. જે સાધુ મહારાજની વાત લખું છું તે એક આઘ વૈષ્ણવ સંપ્રદાયના સુશીલ ભક્ત મનાતા કે હોવાનો દાવો રાખતા હતાં. મૂર્તિને પોતાનું જીવન માનતા, તથા પ્રેમલક્ષણા ભક્તિના નમુના રૂપે હતા. મને ભક્ત સાથે લાંબો પ્રસંગ કે પરીચય હતો. તેના સંપ્રદાયના લેખો, મહાત્માઓ, ભક્તોથી લગલગ મને અનુભવ થયો હતો. તથા રામનવમી, જન્માષ્ટમી જેવાં મહા પર્વો તથા એકાદશી જેવાં ઉમદા વ્રતોની ઉજવણી વખતના પ્રભુના નામે મૂર્તિના લાલન પાલન મારા જેવા જાણવામાં હતાં, મને ઘણીવાર સુધી રાસેલાસની માફક લાગ્યું પણ હતું કે આ ભક્ત તો વખત એ નમુન નીકળશે. દર્મ્યાન એવો પ્રસંગ આવ્યો કે ભક્તરાજના સ્થળને વ્યાધિ જેવું થયું પોતાને દિર્ઘાયુષ્ય ભોગવવા સંબંધમાં શક ઉદભવ્યો. એટલે જે મૂર્તિને પ્રભુ માનતા અને મનાવતા હતા તેમને મંદીરમાં હવા ખાતી રહેવા ઈર્ષ જે માલ પાણી તે ઉપર હતાં, તે લઈ સાધુબાવા પોતાના મનમાનતા સ્થાને જઈ બેઠા. હવે આપણે આ બનાવ પર વિચાર કરે. બધું એમાંથી તરી આવશે.

સાધુબાવા મૂર્તિને સાક્ષાત્કાર કહી તેને સ્નાન, વસ્ત્ર, અલંકાર, ભોજન ધરાવી નિત્ય અને નૈમિત્તિક ઉપચારો કરતા, સમય સમયને અનુસાર કરતા અને વરતીને પ્રભુ દર્શન લાભ આપતા; અને તે નિમીત્તે ઉપરાણાઓ કરતા, મુર્તિરૂપ ભગવાનને મંગળાથી માંડીને શ્રમન સુધીના વૈભવ ધરાવી પોતાને માનતા હોય એમ જણાવે બીજાઓને તેમ માવવા સુચના કે ઉપદેશ આપતા, સીધાં સાંમગ્રીઓ

કોઇ ભાવિક ભક્તજનો તરફથી આવનાં; તો તેમના ભાવ પ્રમાણેની સ્વાદિષ્ટ રસોઇ તૈયાર કરી પ્રભુને ધરાવતા. તેમ ઈતર દિવસોમાં પણ પ્રભુને રાજભોગ ઉત્તમ પદાર્થ સાથે ધરાવી પોતે કૃતાર્થ થતા હોય એમ અન્યોને જણાવું. તેજ ભક્તરાજની મુખજળાનની વાતોમાં નિષ્કામતા અને નિર્લેપતા હંમેશાં જણાતી. તેમ મરકી જેવા માલ્ય ચારીના પ્રસંગે પણ પોતાના ભગવાનને છોડી જરા દૂર જવું પસંદ કરતા નહીં; પણ તેમના ચર્ણાવદમાં જ આજોડતા. એવા પ્રભુભક્તના સ્થુળની હાલત જરા નરમ થતાં ભગવાનને નાગા મુકી કે વસ્ત્રાલંકાર વિનાના કરી પુનઃ અર્ચાની કે ભોગની દરકાર વિનાના થઈ માલ આટોપી ધારેલે સ્થાને ચાલી ગયા. એ શું પોકળ કે કંઈ ખીલુ ? તકી જીભ અને હૃદય જીદાં ! દેખાડવાના અને ચાવવાના જીદાં ! માતો કે બધી બહારની ભોળા દુનીઆને ઠગવાની બાજી ! મહાતમા નહીં, પણ પ્રભુને ઠગનાર ઉંચો ઠગ ! સોનેરી ટોળાનો હુશીઆર મેખર ! મૂર્તિને જીવ કે પ્રાણ માનનાર—પ્રભુજ માનનાર આમ વર્તન કેમ ચલાવી શકે ? અનેજ નહિ. પણ હૃદયમાં મૂર્તિને એ પુતળીજ માનતો હતો, અને દુનીઆને પ્રભુ મનાવતો હતો. જો પ્રભુ માનતો હોત તો તેને મુકી ખસી શકે જ નહિ. પ્રભુના ચર્ણાવિંદમાં મરવું પડત તો એ શું ! તે પ્રભુને ભૂખ્યા કેમ રખાય ! નાગા કે ઉધાડા કેમ જોઈ શકે ! રાજભોગ ધરાવવા કે પુનઃ અર્ચાની દરકાર રાખ્યા વિના માત્ર માલ લઈ ભાગી જવાની શી જરૂર ! આ બનાવ સર્વ પ્રકારે સાબિત કરનારો છે કે પોતે માનતો હતો તેનાથી દર્શનાર્થે આવનારને અન્ય વાત સમજાવતો હતો. આવા ઠગો પોતાના વખાણ કરનારા અને પોતાની વાતને ઉત્તેજન આપનારા ૨-૫ સાત્રીદો એવા

રાખે છે કે એમને પુજના પાટલેથી ઉઠવાની જરૂર પડતી નથી, અને તમામ દાવપેચના કાર્યો વિના મુશીબતે પાર પાડી શકે છે. પ્રભુના બહાના હેઠળ અનેક દુરાચાર પોતે કરવા સાથે દુનીઆના ભોળા જનોને તેના બાગીદાર બનાવે છે. માટે બકતોએ ધણી સાવ-ચેતી રાખી પોતાનું જીવનનાવ હંકારવાની જરૂર છે આવાં દેવસ્થાનો કે સત્સંગના સ્થાન એક ખરાબા રૂપે છે; અને તે ઉપર નીચ ચઢી જતાં પાછું ઉતારી રસ્તે પાડતાં બારે મુશીબતમાં આવી પડાય છે એ ખાસ ધ્યાનમાં રાખવાની જરૂર છે.

ભિખારીઓ.

વે આપણે ભક્તજનોએ એક બીજી ખાખત ખાસ ધ્યાનમાં રાખવા જેવી છે. તે આ જગ્યાએ સવિરતર લખવાની મને જરૂર લાગે છે. કારણ કે દાન કરવું એ ભક્તોનો ખાસ સ્વભાવ હોવો જ જોઈએ, અને તે પાત્રે થવાની જરૂર છે. દાન કરવાના આપણી

પાસે ચાર સાધનો છે. તન, મન વાણી અને દ્રવ્ય. સારાં કામોમાં આપણા શરીરથી ઇતર ભાઈ જેનને જરૂર પડતાં મદદ આપવી એ આપણી ફરજ જ છે; સામે ફળની આશા ન રાખતાં એ દાન રૂપ થઈ શકે છે. મનથી સર્વ કે અમુક વ્યક્તિ માટે કાંઈ પણ સ્વાર્થ વિના કે બદલાની આશા વિના શુભ ઇચ્છા એ દાનજ છે. વાણીથી વ્યક્તિ માટે બીજાં આગળ સારો અભિપ્રાય આપી તેને ઉત્તેજન આપવું, કે કોઈના ધાયલ હૃદયને વાણી દ્વારા યાનોપદેશ કરી શાન્તિ આપવી; આ પણ દાન જ છે. વગર પગારે કે બદલાની આશા વિના ગમે તેને વિદ્યા ભણાવવી એ પણ દાન જ છે. તેમ દુષ્કાળ જેવા સમયે દ્રવ્ય વાપરી પ્રભુ પ્રિયથે અનેક જીવાત્માઓ માટે અન્ન વસ્ત્રાદિનો બંદોબસ્ત કરવો, એ પણ દાનજ છે. ભાવાર્થ કે તન મનાદિનો સકામ-બદલાની આશાએ ફાકવાં તે દાન નથી. પણ નિષ્કામ વાપરવાં તે દાન છે. આમ છતાં એ વાપરવામાં વિવેકની જરૂર તો છેજ. નીકર શીજો કાઢનારને અન્નપાણી આપનારની હાલત જ થાય એ જીલવું ન જોઈએ. “ પાત્રેજ દાન થાય. ” અપાત્રે નહિ. પાત્રને આપેલું તેજ દાન. બીજું નહિ. ઓર હાની ખરી. માટે વિચાર પૂર્વ.

કનો આચાર હોવા જોઈએ નીકર મોક્ષ મેળવતાં બંધન મેળવવા સરખું થઇ પડે છે. આજકાલ આ બાબતમાં કેટલીકવાર મિલકુલ વિવેક સચવાતો નથી, અને ભકતો પોતાના દ્રવિત હૃદયનો ગમે તે સ્થાને ઉપયોગ કરી બંધનમાં પડે છે. આ વિષયના સ્પષ્ટિ કરણ માટે થોડાં ઉદાહરણની જરૂર છે; અને તેથી દાન કરવાના સ્થાનો અને પાત્રો વિષે યોગ્ય નિર્ણયપર સહેલાઈથી આવી શકાશે.

૧ એક વખત એક ગરીબ લિખારી બાઈ તરતનુ પ્રસવ થયેલું લોહીથી ખરડાયેલું બાલક એક ફાટા તુટા બોતાનામાં વિંટી લઇ દયામણે રહેરે ખારણામાં આવી ઉભી રહી ને કહેવા લાગી. “મને મદદ કરો ! દરવાજા ખુલ્લો બીજી બાઈ બેહોશ પડી છે ! અને હમણાં જ પ્રસુતિ થઇ છે !” આ સાંભળતાં શેરીમાની બાઈઓને દયા ઉપજી. પણ એક ડાહ્યા માણસે સલાહ આપી કે તમે સઘળી મદદની સામગ્રીઓ સાથે લઈ તે બાઈ પાસે જાઓ. તે પ્રમાણે થોડાં કપડાં, ખાવા માટે શીરો, સુંઠાદિ પદાર્થ લઈ બાઈઓ પેલી લિખારણ બાઈ સાથે ચાલી. બતાવેલા સ્થાને પહોંચતાં પ્રસુતિ બાઈ નહતી, અને તેના હાથમાંનું બાળક તે બાળક નહતું; પણ ખાલી બનાવડી આકૃતિ માત્ર હતી. વિચારો શું આવા લિખારીને આપવું તે પાત્રે દાન થાય ખરું ? નહિજ.

૨ કેટલાક ભુખે મરતા વાધરીઓ કપાળમાં લાલ ઘોળું તીલક કરી હાથમાં કમંડળ અને બગલમાં જોળી ભરાવી પ્રભુનામોચ્ચારણ સાથે ઘણી સખ્યતા પૂર્વક ભિક્ષા માગવા આવે છે. તેને ભોળા ભકતો ધરેધરથી જથ્થાબંધ અનાજ આપે છે, પૈસા આપે છે, તેનો ઉપયોગ સાંજે પીઠામાં મઘમાંસાદિમાં થાય છે. આ અનુભવ સિદ્ધ છે બોલો આ અન દ્રવ્ય પાત્રે વપરાયું ? નહિજ.

૩ ઉપરના સિવાય આંધળા ન છતાં આંધળાનો, પાંગળા ન છતાં પાંગળાનો કે અપંગ ન છતાં અપંગનો વેશ ધારી ભિક્ષા અર્થે વસ્તીમાં આવી ભોળાપણુ ભાવિક જનોને ઠગી જાય છે. તે પણુ પાત્રે દાન થતું નથી. એ નક્કી માનજો.

૪ ખાતાંપીતાં માસિક ૧૫-૨૦ રૂપિયાનો પગાર મેળવનાર એક બ્રાહ્મણુ કે જેને એક દીકરો અને દીકરી પ્રજામાં હતી. તે તેના પુત્રને જનોઇ આપવા માટે ઉધરાણાની ટીપ લઇને આવે તો શું એમાં એક પાઈ પણુ ભરવી જોઇએ ? ના ! નહિ જ.

૫ એક આંધળાને દોરીને એક છોકરો ભિક્ષા માગે છે. તથા એક પાંગળાને ગાડીમાં બેસાડી એક સારો મણુસ હડસેલે છે, અને ભિક્ષા માગે છે. તેના ઉપર દયા ફરી હજારો રસ્તે જનાર યથાશક્તિ દાન કરે છે. તજવીજ કરતાં એ આંધળાને ઘેર તેની બાયડી, અને ૨-૩ છોકરાં છે. તે વારાફરતી આંધળાને દોરી લઇ વસ્તીમાંથી જે દ્રવ્ય લાવે છે. તે તમામ સાથે બેસીને ખાય છે. એજ પ્રમણુ પાંગળાનુ કુંડુંબ પણુ છે. હવે વિચારો એ દાન થયું ? ના, શા માટે ? અપંગ વ્યક્તિનો સાજી વ્યક્તિ પર મદદ મેળવવા હક છે એમ માનીએ, તો પણુ એક અપંગ પોતે પોતાના પૂર્વ કર્મની સજા ભોગવવા સાથે સાજી ૨-૩ વ્યક્તિ કે જેનો બીજાં ઉપર હક નથી, તેને આજીવન બનાવી પોષણુ કરે છે. આ કર્મ તે અપંગ નવુ બાંધે છે. આપણને ઠગે છે, એ બીજાં કર્મ બાંધે છે. આપણે અપંગને આપીએ છીએ, એના સશક્ત જનો કે જેઓ અપંગની આવક ખાય છે, તેને આપતા નથી. જાણીએ તો નહીંજ આપીએ.

વગેરે. વગેરે. વગેરે.

હવે આપણે મુળ વિષય પર આવીએ. લિક્ષા કાણે અને ક્યારે માગવી હક છે તે વિચારીએ, અને ત્યાર પછી હાલમાં શું ચાલે છે તે જોઈશું. બાદ આપણે જાણીએ એ બાબત કેમ વર્તવું, તેનો નિશ્ચય કરીશું.

સર્વની જાણમાં છે કે મનુષ્યની જીવંતગાનીના ચાર વિભાગ વેદના સમયથીજ પાડેલા છે. તેમાં પ્રથમ વિભાગ બ્રહ્મચર્ય પાળી વિદ્યાભ્યાસ કરી ઉચ્ચ શક્તિ પ્રાપ્ત કરવાનો છે. બીજો વિભાગ ગૃહસ્થ ત્રી પરણી તેનું અને પ્રજા ઉત્પન્ન થાય તેનું રક્ષણ કરવાનું છે. ત્રીજા વાનપ્રસ્થ, તેમાં જંગલમાં રહી કંદમુળ ફળફળાદિના આહાર વડે સાત્ત્વિકતા અને મનોનિગ્રહતા પ્રાપ્ત કરવાની છે; અને છેવટે સંન્યસ્ત વિભાગમાં સર્વત્યાગી પ્રભુ પરાયણ થઈ જવાનું છે. હવે આપણે વિચારો કે લિક્ષા માગવાનો હક કયા આશ્રમીનો છે, તથા કયા આશ્રમમાં મિક્ષાની જરૂર પડે છે. સાધારણ બુદ્ધિમાન પણ કહી શકે, કે પહેલા અને ચોથા આશ્રમમાં ખાસ જરૂર પડે, અને તે બીજા આશ્રમી જતોએ આપવીજ જોઈએ. બ્રહ્મચારી વિદ્યા સંપાદનાર્થે ગુરુઆશ્રમમાં રહે, તેમણે વસ્તીમાં જઈ પોતા માટે તથા ગુરુ કે ગુરુપત્નિ માટે લિક્ષા માગી લાવવી એ તેનો ધર્મ છે; અને કેટલીકવાર ગુરુ આજ્ઞાનુસાર વનફળ ખાઈને પણ ચલાવવું જોઈએ. મતલબ કે આ બ્રહ્મચારીઓનો લિક્ષા માગવાનો હક શાસ્ત્રસંપન્ન છે. તેજ પ્રમાણે સંન્યાસિઓ કે જેઓએ ઉદર નિર્વાહાર્થે વસ્તીમાં જઈ રાંધેલું અન્ન અગાઉથી ખમર આપ્યા સિવાય માગી એકવાર સ્થુળ નિભાવ અર્થે પ્રાર્થન કરવું એ ઉચીત છે. વાનપ્રસ્થોને જરૂર હોતીજ નથી.

હવે આજકાલ શું જોવામાં આવે છે તે ઉપર લક્ષ આપીએ, તે મોહલે મોહલે અને ચકલે ચકલે ગૃહસ્થ વ્યાધિથી બિખારીઓનાં ઘેરાં નજરે પડે છે. એઓ લગભગ બધા ગૃહસ્થો બાઇડી છોકરાં આળક, સમાંસહોદરવાળાં, માલમીલકત, જર જમીનવાળા હોય છે, છતાં ભીખ માગી પોપણ મેળવવા ઉપરાંત દ્રવ્ય સંપાદન કરે છે, કેટલાક એવા બિખારીઓ ભીખના વેપારથી પાછળ અમુક હજાર દ્રવ્ય મુકી જાય છે, અને તેની પાછળ નાતો અને ચોર્મશી થમાના દાખલા છે આવા બિખારીઓ અનેક રૂપે મળી આવે છે. કોઈ ભાગેળ બહુ, તો કોઈ મંજુરાં ખંજરી વગાડી લકત વેપમાં. કોઈ માથા પર કેતકીતાં માનને હાથમાં થાળી રાખી પ્રભુના નામોચ્ચારથી કરતા હૃદયે પડે છે. કે.ઇ દીવા લઇ રાતના તો કોઈ હીવમે જોળે લઇ ફરતા ફરે છે, અને ભોળા લકતોને ખાડામાં નાંખે છે- મને લખવા દો કે આવા બિખારીઓ લકત જનોના કદા દુશ્મનો છે. બિલકુલ આવા ભામટાઓને આપવાથી કંઈ પણ ફળ નથી, પણ તેઓ આ હરામની કમાઇનો બિલકુલ ગેરઉપયોગ કરી આપનારને ચોક્કસ નફો મોકલે છે. માટે હરિજનોએ હંમેશાં સત્પાત્રે દાન કરવા કાળજી અને ચોક્કસી રાખવાની જરૂર છે. જ્વાનમાં રાખવાની જરૂર છે કે નિરાધાર અપંગો શિવાય અને ૧લા—૪થા આશ્રમના ઇસમે વિના કોઇનો ભીખ માગવાનો હક નથી. ગૃહસ્થોએ જરૂર તેમને દાના અને ન્યાયથી આપવી. પણ પાત્ર કે સાચા હકદાર ભીખારીઓ ઓળખવાની ફરેક ગૃહસ્થોની શક્તિ હોતી નથી. તેમને વખત હોતો નથી, ત્યારે તેમણે અપંગો-અનાથો માટે ચાલતા આશ્રમોમાં પોતાની કમાઇનો દશાંશ મોકલી આપવાની કાળજી રાખવી. અગર તેવા માટે

બિદ્યા માગી લાવવી એ તેનો ધર્મ છે. કેટલીક વાર ગુરૂ આજ્ઞા-
નુસાર વનફળ ખાઈને પણ ચલાવવું જોઈએ. મતલબ કે આ જ્ઞાન-
ચારીઓનો બિદ્યા માગવાનો હક શાસ્ત્ર સંપન્ન છે. તેજ પ્રમાણે
સંન્યાસીઓ કે જેઓ એ નિર્વાહાર્યે વસ્તીમાં જઈ રાંધેલું અન્ન
અગાઉથી ખખર આપ્યા સિવાય માગી એકવાર સ્થુળ નિભાવવા
અર્થે પ્રાશન કરવું એ ઉચિત છે. વાનપ્રસ્થોને જરૂર હોતીજ નથી.

સાર્વજનીક આશ્રમોમાંથી ઉદ્ધરાવનાર આવે તેને પાકી તજવીજ
કરીને આપવું એજ સર્વોત્તમ છે. આવા આશ્રમોમાં ખરા મદદને
લાયકજ લાઈખંધ જીવો ભેગા થાય છે, અને સારી વ્યવસ્થા પૂર્વક
તેમના દુઃખી જીવોને શાન્તિ આપવા સાથે ઉન્નતિક્રમમાં મૂકવા ખનતુ
કરવામાં આવ્યું હોય છે. કેટલાક આશ્રમમાં તો દુખી લાઈખેનોના
કલ્યાણાર્થે દેવસ્થાન, શાસ્ત્ર અને સત્સંગ કરવાની પણ જોગવાઈ
રાખી હોય છે.

સાર એ છે કે ભક્તોએ પોતાની ખરી કમાઈમાંથીજ દાન કરવું.
અને તે પાત્ર કરવું. અને ત્યાં સુધી રસ્તામાં રખડતા અનાથોને
નજીકના આશ્રમોમાં પહોંચાડવા કાળજી રાખવી; અને ક્યાંક ત્યાંજ
મોકલાવવાં. વારંવાર આવા આશ્રમોની વ્યવસ્થા જાતે જોવા અવલો-
કવા કાળજીવાન થવું. હેવટ મારી તો એવી પણ ભલામણ છે કે
પોતાની અશક્ત હાલત થતાં અનાથ હોઈએ તો પોતાની સમૃદ્ધિ સાથે
આવા વ્યવસ્થિત આશ્રમોમાં જઈ આશ્રમ લઈ સત્સંગમાં જીવન
ગુજારવું કે સ્થુળ છોડી જતાં દેહનો અને વધારાની સંપત્તિનો સફ-
પયોગ કર્યો ગણાશે. આવી સારી ભાવના દરેકની થતાં દેશોન્નતિ
આપોઆપ થઈ રહેશે.

ૐ શાંતિ.

મહત્ આત્માઓ.

હાંલાં સત્સંગીઓ ! મહાત્મા એટલે મહત્ આત્મા, મોટા-આત્માનતિ પામેલા જીવાત્માઓ કે જેઓ પોતાની કાયા, વાચા અને મન વડે છતર જીવાત્માઓને અનુકરણીય હોય છે. તેની સાથે આકાશ જેવા ગભીર અને વિશાળ હૃદયના સમુદ્ર જેવા

ભારે મોજાં ઉદભવવા છતાં ન જલકાતાં શાંત રહેનારા. ગમે તેવી આપત્તિમાં આપત્તિ ન માનતાં અગવડ સગવડ માટે ગણી ધૈર્ય રાખનારા. ક્ષમાથી વિભુષિત રહેનારા, તથા પ્રસન્નતાને સતત સેવનારા હોય છે; અને તેનેજ પરિણામે આધિવ્યાધિ ઉપાધિથી સંયુક્ત સંસારી જીવો હંમેશાં તેમના દર્શનને પણ દુર્લભ ગણે છે. એવા આત્માઓ પોતાની ભાવના વડે સમાગમીઓને ત્રિવિધ તાપથી મુક્ત કરી પોતાના તેજસ્વિ અને દીલખુશ દિદારની છાયા એવી તો પાડી શકે છે કે દર્શન કે ચર્ચુસ્પર્શનાર્યે આવનારા જીવોઓની જીવોસા તૃપ્ત કરવા સાથે પોતાના આત્માનંદ કે અહ્યાનંદની પ્રસાદી વડે શાન્તિ દેવીના ઉપાસક બનાવી કૃતકૃત્ય કરી શકે છે. મહાત્માઓ તે એનુંજ નામ કહેવાય. એવા ઉન્નત આત્માઓ જગનિયંતાના આ જગતંત્ર ચલાવવામાં ખરા સહાયક મનાય છે. અધિકારીઓને માર્ગદર્શક થઈ ખરે માર્ગે પાડી આપનારા પ્રભુના એજટો છે, અને ખરેખરે કહીએ તો આ જગતરૂપ દરીઆમાં મુસાફરી કરનારાં અનેક શરીરરૂપ વહાણોને પ્રપંચ જળથી ઉદ્ભવતા દુઃખરૂપ ખરાબે ચઢતાં અટકાવનારા છે. વાંચકોની ખાત્રી માટે આ નીચેનું દ્રષ્ટાંત બસ થઈ પડશે,

એક ગામમાં એક જ્ઞાન અને નવે વૃક્ષ બ્રાહ્મણ કે જે પોતે જન્મથી ભક્ત જીવન ભોગવતો હતો. તે દુનીઆની પ્રપંચ જળથી એકવાર કંટાળો ખાધને ગામ છોડીજઈ જંગલમાંજઈ ધ્યાનરથ થવા તૈયાર થયો. પોતે એક ગૃહસ્થ હોઈ સર્વ બાળ બચ્ચાં સગાં વહાલાંનું દેવું આપ્યા જવા છતાં પણ એકે દિવસ શાન્તિનો નજરે પડ્યો નહિ, ત્યારે ઉપર મુજબ અરણ્યવાસી રહેવા વિચાર કર્યો. પોતાનાં સત્સંગી ભાઈબહેનોને ઈષ્ટ સ્તવન કરવાના કાળે છેવટે જણાવ્યું “ વહાલાં સહચરો! માયા કે દુનીયાની પ્રાપંચિક જળ સાથે જળકમળવત રહેવા છતાં મારી આત્મોન્નતિમાં ઘણી હરકતો આવે છે. હું સમજીશું કે એ વેડીને પણ દુનિયામાં રહેવાથી વધુ લાલ છે. પણ મારું સ્થુળ હવે વધુ વખત ટકશે એમ મારું માનવું નથી, અને તે પહેલાં મારે એકાગ્રતા પ્રાપ્ત કરવી ઘટે છે. તમે સર્વ મને તેમ કરવાની રજા આપશો એમ ચ્હાઉ છું. ” ભક્તના આ વિયોગી થવાનાં હૃદયભેદક વાક્યો સર્વ સત્સંગીઓ કે જે એમના વડે શાન્તિવસ રહેતાં હતાં તેમને ફહારી જખમ તુલ્ય લાગ્યાં; અને ભારે કંકલાણુ કરી મુક્યું. ત્યારે ભક્તે ગામના પાદરે એક આમલીનું વૃક્ષ હતું; તે ઉપરે બેસી માળા કરવા રજા મેળવી. તે મળી. બાદ દરરોજ સાંજે સર્વ સત્સંગીઓ આ વૃક્ષ નીચે બેસી ભક્તનો લાલ મેળવવા લાગ્યા. ભક્ત તો એવા ત્રાસેલા હતા કે ઝાડ પરથી પૃથ્વી ઉપર પગ સરખો ધરતા નહિ. સત્સંગીઓ તેમની તમામ સેવા સહેલાઈ અને ઘણી ખુશી સાથે ઉઠાવી લેતા. દિન પર દિન જતાં સર્વની મરજી એવી થઈ કે આપણા ભક્તરાજની સેવા અર્થે આપણા પૈડીની ફલાણુની દીકરી છે. જે પોતે સંસારથી વિતરાગી રહેવા માગે છે.

તેને એમની સાથે પાણી ગ્રહણ કરાવી દેવું. જેથી આપણને સેવાની શીકર મળી જાય. સર્વ મળી આ વાત નક્કી કરી, અને કન્યાની સંમતિ મેળવી. તેણે ઘણીજ ખુશી સાથે હા પાડી. તેથી એક દિવસ તેને લઈ આ વૃક્ષ નીચે આવ્યા. ભક્તને વિચાર જણાવ્યો. ભક્ત ત્રાસીને આવેલાં હા પાડે તેમ હતુંજ નહિ. તેથી ઘણીજે ના પાડી. પણ દરરોજનું દુઃખ ટાળવા સર્વેએ માન્યું નહિ, અને પરાકાષ્ટાએ કન્યાને વૃક્ષ નીચે મુકી ચાલતા થયા. કન્યા ગામમાં જઈ બિલા માગી લાવી સર્વ સામગ્રીઓ તૈયાર કરી વૃક્ષ ઉપર પહોંચાડતી, અને તે વૃક્ષ નીચેજ પડી રહેતી. એવામાં એક રાત્રે ચાર ઠગો આવી પહોંચ્યા. તેમણે ભક્તના હાથનાં કાંડાં કાપી નાખ્યાં, અને જે કાંઈ સરંજામ હતો તે તથા કન્યાને લઈને ચાલતા થયા. આથી ભક્ત નિરાધાર બન્યા. ભક્તની બહારે ભગવાન ધાય છે તેથી આ ભક્તને માટે પ્રભુએ ગામના રાજાને સ્વપ્ન આપ્યું કે “ ગામના પાદરે આમલીના વૃક્ષ ઉપર જે મહાત્મા છે, તેને લાવી રાજમહેલમાં રાખવા; અને તેમનું યોગ્ય માન જળવવું.” રાજાએ પુરતા આદર સાથે લાવી રાજમહેલમાં રાખ્યા, અને તેમની સેવા ઘણીજ સારી રીતે શરૂ કરી. થોડા દિવસ થયા એટલે પેલા કાંડાં કાપી જનાર ચારે ઠગો વેશ બદલી તેના અન્ન દા પાપનું ભોગાયતન કરવાને રાજદરબારમાં કેદીના વેષમાં આવી ચઢ્યા. આ વાત મહાત્માશ્રીની જાણમાં આવતાં રાજાને જણાવ્યું કે “હે રાજા ! આ ચારે કેદીઓ મોટા સતો છે માટે એઓને રાજમહેલના એક ભાગમાં રાખી સેવા કરાવો.” [શું મહાત્માઓના હૃદય ! કેટલી ક્ષમા !] રાજદરબાર તરફથી સેવા ચાલુ થઈ, પણ આ ચારે સેવા લેનારા નીચ કૃત્ત્ય કરનારા હતા; તેમના હૃદયમાં દંશ થવા લાગ્યો; અને જાણવામાં આવ્યું કે દરબારમાં એક દુંડા મહાત્મા છે, તેમણે

એઓને આ પ્રમાણે આહાર નીચે મુક્યા છે. ત્યારે તો વધુ ને વધુ ગભરાવા લાગ્યા, કે અરે ! હમારી આ સેવા કાણુ જાણુ ક્યારે અવળી નીકળશે ! અને બારે સળ ભોગવવી પડશે ! માટે કાંઈ પણ જાહેર અત્રેથી મુક્ત થઈ જવાય તો સાહે. આવો વિચાર અરસપરસ કરી પ્રધાન પાસે રળ માગી. રળ મળતાં સંત સમજી સહભાવે વિલેખ થયો, તેમ તેમ વધુ ગભરાયા. તેથી એક દિવસ પ્રાતઃકાળમાં ચારે જણુ તેમાર થઈ ચાલ્યા જવા વિચાર કીધો. પણ દરખાસ્તમાંથી તેમ કરવું સહેલું નહતું. છતાં પરાકાષ્ટાએ રળ મેળવી અને જવા નીકળ્યા. ત્યારે પ્રધાને ચારે સંતો (હગો)ને પૂછ્યું કે સંતો ! જાણે તમે જાઓ, પણ હરકત ન હોય તો જણાવો કે હમારા દરખાસ્તના મહાત્માશ્રીની તમારી ઉપર આટલી ખત્રી કેમ કૃપા છે ? તે જણાવો તો સાહે. સંતોએ પ્રત્યુત્તર બાળ્યો કે “દીવાનજી સાહેબ શું જણાવીએ ! કહેવામાં જ માલ નથી ! કહીશું તો તમે એવા ઢોંગીની એવા મુકી દેશો; અને એ બિચારો અપંગ હમારા પર નિઃશ્વાસ નાંખશે, માટે ન કહેવામાં જ ઠીક છે. આ સાંભળી પ્રધાનને જીદાસા વધી અને સત્તામહ જાણવા માટે કીધો; ત્યારે સંતોએ જણાવ્યું કે સાહેબ ! એ ઢોંગી મહાત્માએ એક રાંડ રાખી હતી, અને તેની સાથે આડા વ્યવહારે વર્તવામાં એકવાર બારે સંકષ્ટાધિન થયા હતા; અને એમજ જનનો જોખમ થવાનો સમય આવ્યો હતો; તે વખતે હમે ચારે જણુ ત્યાં જઈ પહોંચી એમના જનને જાણ્યો હતો. જન લેનારાઓએ પ્રથમ એમના ખત્રે હાથ કાપી નાંખ્યા હતા; એજ હમારી આ વસ્તુની સાબિતી છે. આ સાંભળી પ્રધાનની તાબુખીનો પાર ફાટી નહિ, અને તે સંતોને ઉભા રાખી મહાત્માશ્રીને આ વાત જણાવવા

થયા. રૂમરે જઈ જણાવ્યું. ભક્ત મહાત્મા સાંભળી બારે ખેડ કરવા લાગ્યા. કે અહાહા ! કેટલા બધા નિર્દય ! કેવા દૂર ! ઉપકાર પર પણ અપકાર ! પ્રભુ તું ઇન્સાફ કર ! આ છેલ્લું વાક્ય બોલતાં પોતાનાં કપાએલા બંને હાથના કાંડાં એક મેક જોડે ધસ્યાં કે દુરત અંતર જામીએ ન્યાય આપ્યો. મહાત્માના હાથ હતા તેવા સારા જામી ગયા, અને પેલા સંતો (કેળો) આ ભક્ત મહાત્માના બારે ખેડામી વડે જમીનમાં ચીરો પડતાં તેમાંજ અલોપ થયા. અપશોષ ! અપશોષ ! અપશોષ !

સંતમંત્રીઓ ? ભક્ત હૃદય પ્રભુનાં મંદીર હોઈ તેમાં પ્રભુનિવાસી થએલા હોય છે, અને તેના ઉપર ગ્લાની થતાં જખરી અસર થાય છે; માટે કોઈ પણ એવા વિતરાગી પ્રભુમય જીવાત્માઓને તેમના માર્ગમાં આડે આવવા યત્ન સરખો કરવો જોખમકારક થાય છે. માટે સાવચેતી રાખવી. બનતા સુધી એવા આત્માઓ અપકાર ઉપર ઉપકારજ કરી કૃતાર્થ થાય છે. કારણકે ક્ષમા આપવી, અને અપમાન સહન કરવું; એ તેમનો ખવાસજ થઈ ગયો હોય છે; છતાં કદાચ મનના ધર્મે અને અપકારની પરાકાષ્ટાએ કાપાયમાન થાય, તો બારે ખરાબી કરી શકે છે. મંત્રીઓને આ વાત લાગુ પડતી નથી. તેવાને ઓળખવાની કંઈ નિશાની હોતી નથી. માટે “ કયા જાણે કયા જોખમાં નારાયણ મીલજાય ” આ સૂત્રને આધારે કોઈપણ સંત પછી તે સાચા કે વેષધારી ગમે તે હોય, તેનું બંને તો ભક્તોએ સન્માન કરવું, પણ અપમાન તો નજ કરવું. એ હંમેશાં યાદ રાખવાની જરૂર છે. અસત્ય તે તેના ખરા સ્વરૂપમાં ઝડ પહાર આવી જાય એવો કુદરતનો કાયદો છે; માટે ભક્તોએ ધીરજ સેવવી. ફુનીઆ કપ આલણીમાં આવે અને થુલુ ઝડ ભુલુ પડે છે.

ભક્તોએ વિચારવું ઘટે છે કે “ જોટા વેષ ધરીને જગતમાં
 જે ફરે, તેવાનું પણ માધવ રાખે માન જો ” વળી સર્વમાં
 આત્મ સ્વરૂપે જોતાં કોઈ જીવના કર્મ તરફ નજર કરી
 ભક્તોએ રાગદ્વેષાધિન થવાની જરૂર નથી. સદાવ્રત ચલાવનાર
 કર્મ તપાસી તપાસી સદાવ્રત આપે, તો તે ચાલે એમ નથી.
 તેઓ તો સર્વ જીવાત્મા ભાઈ છે, સ્વસ્વરૂપ છે, માની આધ્યા જાય
 છે. કર્મ સૌ સૌના સૌ ભોગવે છે. ભક્તિ માર્ગે સર્વ સાથે ચઢતાં
 નથી, એટલે સારાં માકાંના બેદ, ઇતર સંસારીઓ કે ત્યાં વર્ગભૂમિ
 પાડવાનોજ ધર્મ થઈ પડ્યો હોય છે, ત્યાં તેવાઓની પીછાન જીજ
 જાય છે. આ લેખ ભક્તો માટે છે; માટે ભક્તોએ કાર્પણ્ય સંત
 સાધુનું અપમાન કરવું નહિ. અભક્ત કે ઢોંગી લાગતાં ભલે માન ન
 આપવું, પણ કોઈનું અપમાન તો નજ કરવું. મનનું સમાધાન એવી
 રીતે કરી લેવું કે “ કર્મમય રૂઢિ છે. સૌ સૌના પ્રારબ્ધ તૈયાર
 કરી રહી છે, ભોગવી રહી છે. આપણી એ પાઠશાળા છે. ગુરૂમત્ત
 થતાં આપણને સત્ય સમજાયું, તેમ સર્વને સમયે સમજશે. ભોમા-
 વતન પૂરાં થતાં જાગી જશે; અધિકાર પ્રાપ્ત થતાં બીજા હિંગી નીક-
 જશે. કુદરતના નિયમાનુસાર સર્વ બને છે. બન્યું જાય છે. ને બનશે.
 હર્ષ શોક કરવાનું કે રાગદ્વેષ ધારી થવાનું કારણ નથી ”
 આમ સમજી આપણી શાન્તિ હિન્નલિખ થવા ન દેવી. આમ
 થતાં આપણે આત્મા પરમાત્મા સાનિધ્ય થતો જશે. છેવટ મહત્ત
 આત્મા કહેવાઈ એક સ્વરૂપ થવાશે. મનુષ્ય જન્મનો હેતુ તે પાર
 પડ્યો ગણાશે.

હરિજનો ? અંતઃકરણ રૂપ આરસીને રાગદ્વેષરૂપ મળથી મલીન ન થવા દેવી, અને સર્વ લાઘવમંથ જીવોને આત્મ સ્વરૂપે જોવાની દેવ પાડવી. તેમના સુખે સુખી રહેવા અને દુઃખે દિઘ્વાસો આપવા તત્પર થવાની કાળજી ધરાવવી. આજ લકિતનું તારતમ્ય આવવું જોઈએ. આપણે આપણા હૃદયને તપાસતાં જણાશે, કે લાયકતા વધી છે છે કે ઘટી છે. અન્યના અભિપ્રાયની જરૂર નથી. પોતે પોતાને જોતાં શીખવું. આંતરદર્શી થવું. આથી વ્યવહાર અને પરમાર્થ ઉભયમાં અનુકૂળતા આવે છે, અને એ સવ દરેજના સંતસમાગમથી મેળવાય છે. માટે તે કરવા જેટલું પ્રથમ પુરુષાર્થ સેવો. સત્સંગ એજ કલ્પવૃક્ષ છે ! કલ્પવૃક્ષ છે ! કલ્પવૃક્ષ છે !

શાન્તિ

ભક્તિનો ભોમિયો.

ભાગ ૨ નો.

ગુરુ સ્તુતિ.

તારા તનમાં મનમાં લયો છે ઠર્યો છે.—૨૧૬.

કરી પ્રેમે પ્રણામ લજીએરે ભાવે,

ભયહારી ભોળાનાથ;

ભક્તિની બુક્તિ જણાવો હમેને, (૨)

યાચીએ જોડી જે હાથ—

કરી પ્રેમે-૧

પાપ હમારાં માફ કરી તું,

લે છે સારી સંભાળ;

નવાં ન કરવા સુમતી પ્રેરી, (૨)

ઉગારજો આ દાસ.—

કરી પ્રેમે-૨

ઈચ્છા હમારી અવર જીવો પર,

મહેર કરે ત્રિપુરા;

નીછા ચિત્ત શુદ્ધિના પ્રેમ જ્ઞાને, (૨)

ભક્તિ થકી ભવ પાર.—

કરી પ્રેમે-૩

મીઠા મહારાજ માયું શરણ તમારું.—રાહ

(દેવકી ઉનાઈ માતાની પ્રાર્થના)

જય દેવી જય દેવી અંબા, જય દેવી જય દેવી,

અનાવિલ કુળ દેવી અંબા—ટેક.

શક્તિ શૂરી ગુણે પૂરી, કળીમાં નહીં અધૂરી,

મરીએ ઝુરી ઝુરી માણ, પ્રસાદિ દે પૂરી.—જયદેવી ૧

હૃદયો હમારાં ન્યાળી, શરીરો હમારાં ભાળી,

શીરે કર મૂકો કાળી, કરો ભાગ્યશાળી.—જયદેવી ૨

કુળદેવીની કરીએ સેવા, માનીને એ મીઠા મેવા;

ખાળકોને શરણે લોની, શાન્તિ સુખ દેવા.—જયદેવી ૩

પાસ આવ્યાં રડતાં જનની, આશા પૂરો શુભ મનની,

ઉપાધિ મટાડો તનની, સ્વાત્મ સુખ જોવા.—જયદેવી ૪

પત્નો તમારો ભાળી, આવ્યાં અવાસ કાળી;

ઉબ્ધ કુંડે શક્તિ ન્યાળી, નાહ્યાં વારી વારી—જયદેવી ૫

કહે છે કૃદ્ધીરસુત ખ્યાસી, તમારાં ચરણો તપાસી.

સેવા ભક્તિ ખાસી, માતું આપને ભવાની—જયદેવી ૬

રાગ-ગરબી-ગુરુસ્તુતિ.

મહોસે પધારો મહારાજ—રાહ.

સ્વિકારો, સ્વિકારો આ દાસ, ગુરુ આ બાળોને સ્વિકારો.

વિકારો, વિકારો હણી આપ, શીશુને સઘ સુધારો-ટૂંક.

૧ ભવસાગર તન વહાણને, તરવા છોડ્યું બહાર,
ગુરૂ શુકાની ખોટથી, ખડક નડ્યા પારાવાર-ગુરૂ.

૨ સુખના બીજો દુઃખ છે, માની હાંકિઉ નાવ,
ખટપટી ખડગો પેખતાં, હામ મુકી બેઠાં સાવ-ગુરૂ.

૩ ગુરૂ વિના ગમ નવ પડી, બાણ કથળીરે છેક,
સત્સંગ માર્ગે સંચરી, વાવડં વાણી વિવેક-ગુરૂ.

૪ દીનપાળક દીલે વઝી, દયા આ દરીઆ માંહ,
લાલ વાવટો ભાળીને, મને મોકલ્યો આંહ-ગુરૂ.

૫ મોઘાં મોતી રામજી, ઉંડા સાગરે હોય,
નીછા અવર ઈછા નથી, મૂકો શીરે કર દોય-ગુરૂ.

કવાલી રાગ.

પ્રભુ ! તમે ભક્તોને ઘણા બહાલા છો.

અરે આ પ્રેમી મહારાજા, વખાણો શું કરું જાણી,
જીવો જે આશરે આવ્યા, તમોને તે ઘણા ભાવ્યા. ૧

પ્રભુતા આપની કેવી, ભગતોએ લીધી સેવી,
તપસ્વી તેજે રૂપાળા, ભક્તોને લાગો છો બહાલા. ૨

પ્રભુજન જે ગરીબ દીસે, આપો છો આવતું હીસે,

સંભાવે છોરે છોગાળા, ભકતોને લાગો છો બહાલા. ૩
 ઈલમ દીધા વિલમ્બ વિના, અંધોને દેખતા કીના
 ગરીબ નવાજ બોજાળા, ભકતોને લાગો છો બહાલા. ૪
 તમારામાં સદા રહે છે, તમો સહ ખુદાર વિચરે છે,
 જ્યેજ્ય શાન્તિ દેનારા, ભકતોને લાગો છો બહાલા. ૫
 દયા ન્યાયે સદા ચાલી, સત્યના પથેરે મ્હાલી,
 પ્રેમથી દીસો પ્રેમાળા, ભકતોને લાગો છો બહાલા. ૬
 પ્રમાદિ જીવ જે થાય, સમજતાં પુરા પસ્તાય,
 ગણોછો પ્રાણુથી પ્યારા, ભકતોને લાગો છો બહાલા. ૭
 નિછબાઈ ભક્ત પીતાનો, શીશુ છે એજ ત્રાતાનો
 પીઓરે પ્રેમના પ્યાલા, ભકતોને લાગો છો બહાલા. ૮

સધવા વિધવાના ધર્મ.

રાગ ગીરવારીના,

પ્રિય બહેનોરે પ્રભુપર પ્રીત ધરાવો,

આજી શાન્તિથી નાવ ચલાવો-ટેક

વરરાજના તમે પ્રધાનરે, [૨]

પતીરાજ મેળવવા માનરે, [૨]

તમે પ્રભુ સમરે, પતીપર પ્રેમજ રાખો રાગ-૧

વીધવા ખડેનોને કહું વાણીરે, (૨)
 અંતરમાં પ્રેમજ આણીરે, (૨)
 પ્રભુ પતીનેરે, અખંડ દીલમાં ધારો; શાણા. ૨
 સ્ત્રી માત્રની રીત છે એવીરે, (૨)
 સર્વે પ્રેમથી ચહો તેવીરે, (૨)
 ધમ્મજનોરે પતી પ્રભુ પ્રેમ વધારો. શાણા. ૩

રાગ પ્રભાત. (કુલણા છંદમાં ગવાશે.)

ભક્ત બન ભક્ત બન ભક્ત બન જીવડા,
 શા માટે માયે વિંટાઈ રહે છે;
 આંહિ તારૂં નથી કાંઈને કોઈ જન,
 આખરે પેટ ચોળીને રહેશે. ભક્ત બન. ૧
 જીએ સાચું તે તો સ્વારથી સર્વ છે,
 સ્વાર્થ સરતાં તુંથી અજાણું થાશે;
 આત્મ સ્નેહિ કોઈ વીરલી વ્યક્તિઓ,
 ઠામ ઠામે નહિ તે જણાશે. ભક્ત બન. ૨
 ડોળધાલુ ઘણા નર અને નારીઓ,
 કપટી રહીને તુંને છેક વાહાશે;
 કાળ કાઢીને છેતરાય શા માટે તું,
 દાવ આવે તુંથી જરૂર જાશે. ભક્ત બન. ૩

તમે શા માટ તું હામ ને કામની,
રાખે છે કાચ કુખાના જેવી;
રાખવી બેઠએ હામ હરીહર તણી,
રહેશે અરણ્યે જેવીને તેવી.

ભક્ત બન. ૪

બેયું બહુયું અનુભવિયું સંસારમાં,
તોયે મૂર્ખાઈનો નાખ્યો અંત;
રાખી વિશ્વાસ રાધાપતિ એકનો,
નિછા સરવ છોડી બનતી સંત.

ભક્ત બન. ૫

ઉપદેશ.

રાહ—પ્રભાત.

મારું મારું શું માને છે મનમાંહિ હું,
મ્હાલે છે માનવી મૂર્ખ જેવો;
તાં તલ ભાર આંહિ નથી ન્યાળ તું,
સમરજે સ્થામને થાવા તેવો.

૧

શરીર તાં નથી, ધામ તાં નથી,
અગાં સાચાં નથી, એમ બહુ;
પેત્ર-કળત્ર સુત સ્વારથી સર્વ છે,
તારું માનીને હોરે છે હાણ.

૨

વાડી ગાડી ધન ધાર રહે અહીં,
છોડીને જાવું એમ નિશ્ચે માન;
સાથ શ્રી જહુપતી નામ તો આવશે,
ઉઘથી જાગીને લાવે જ્ઞાન.

૩

હું અને માહરૂં શું બકે લોટડા,
સ્વપ્ન છોડીને જાગૃત થાની:
ભણવા સાથ ગણાશે નહિ જીવડા,
પોથાં થોથાં થશેરે બેભાની.

૪

ઉમર એજે ગઈ, જુજ બાકી રહી,
સમજ ઉતાર મન તારા માંહી;
સેવી એકાન્ત થા શાન્ત શરણે રહી,
ક્ષણિક છોડતાં સતત મળશે ત્યાંહી.

૫

તારૂં કાંઈ નથી તુજ તારો નથી,
સર્વ છે બાપનું એમ માન;
બાપનું સર્વ તે આપણું સર્વ છે,
સમજ લાવો તમેરે મુજ્જાન.

મોહ માયા તારી ઝાંખ છે આંખની,
આત્મ જ્ઞાની સળી આંજ આંહી;
ડાકટરો દેખતા સદશુરૂં સમજીને,
શરમ છોડી દોડી જાઓ ત્યાંહી.

૭

પ્રભુ નથી જંગલે, નથી રેતા ડુંગરે,
 શોધ સદગુરુ સહ પીંડ માંહી;
 પીંડમાં જોઈ પ્રહ્લાંડમાં પેખશે,
 નીછા જણાય જુએ જ્યાંહિ જ્યાંહિ. ૮

રાગ—કુલણા.

શાન્ત થા શાન્ત થા શાન્ત થા જીવડા,
 શા માટે સૌને પાયે પડે છે;
 જોયું છતાંય જખ મારે શા માટ તું,
 સત્યે સરવેના નાવો તરે છે. ૧

શ્રીકર શા માટે તું રાખિને મૂરખા,
 તન ને મન તાવી રહ્યો છે;
 જોને શીરે જરા જોખમો આવતાં,
 ઢાલ ધારી વિભુતો રહ્યો છે. ૨

કામમાં હામ હરીહર તણી રાખિને,
 વધની આગે તને વખત જાશે;
 વિશ્વે વિશ્વાસ વિશ્વંભર ધારિને,
 ચાલ ક્ષેત્ર તારી જરૂર થાશે. ૩

ચિન્તા રાખી ચિત ચલીત કરતો નહિ,
 ભાર શીદને લહે તારે માથે;

આદ્યો જા હામથી હામને કામની,
ફીકર છોડી જય જરૂર થાશે. ૪

પરાર્થ બાંધવા, સ્વાર્થને સાધવા,
લોક લાગે ડરે શીદને શૂરા;
ચેખ જ્યાંહિ ત્યાંહિ છેરે પરબ્રહ્મને,
નીછા લક્તો ન રહેશે અધૂરા. ૫

હવે મને હરી નામથી નેહ લાગ્યો—રાહ.

હવે મેં તો સંસારનો સ્વાદ ચાખ્યો.
લોગ લોગવતાં યોગ લાગ્યોરે, હવે મેંતો. ટેક.
સંસારી જનો કાયા માયાપર મોહીને,
પ્રપંચી જાળ સઘળે નાંખે;
જુએ છે ઘટ ઘટ વ્યાપી પીતા તમારો તે,
આણ ન સમાય જેની આંખેરે. હવે મેંતો. ૧
પરમાથ કરીલો બહાલાં, તન, મન, ધનથીરે,
સંગાં છે સરવે તમારાં;
સમજવો સઘ તમે અહીં કેમ આવ્યાં તે,
ઓળખ આપો પ્રભુ પ્યારાંરે. હવે મેંતો. ૨
આજે કરશું હવે કાલે કરીશું એમ,
વખત શા માટેરે કાઢો;

પ્રાણ જવાની પળ નક્કી ન જાણો તમે,
અચાનક આવશે તે દહાડોરે. હવે મેંતો. ૩

સંસારી મોહમાં તો જે જે લપટાયાં તે,
જઠરાગ્નિ વેદના સહે છે;
જાગ્યાં તે ભાગ્યાં પાછાં સગાંને સાથે લઇને,
સત્ ચિત્તાનંદે રહે છેરે. હવે મેંતો. ૪

નીછા ઇચ્છા એવી સ્વામિએ જાણી તેથી,
ભક્તિ કરાવે છે ભાવે;
નવે રસ મળશે તમને ભક્તિના ભોજને તો,
અવર નજર નહિ આવેરે. હવે મેંતો. ૧

મેમાન થયા તમે મહારા-એ રાહ.

(સંસારમાં મોહથી સુખ નથી)

સુખ નથી થાતું કોઇ વાતે, મોહધારિ આ દુનીઆમાં
ક્ષણ એકેન પડે નહિ ચિત્તમાં; વિષધારિ આ વિષયામાં ટેક.
કદી આવો વ્યક્તિના સંગે,
પ્રભુમય રહી રમજો રંગે,
મોહ ધરશે ન આવે પ્રસંગે,
દુઃખ દુઃખ ઉપજશે અંગે;

મોહધારિ. ૧

સાક્ષર કેશૂરા ગણાતા,
 નામ કામે પૂરા મનાતા,
 ફરતા મદમાતા રાતા,
 આશક્તિ ધરી દુઃખી થાતા;
 આવરદા ઓછું થાશે,
 વાસનાઓ નહિ વેરાશે,
 ગત સમયે જીવ ગભરાશે,
 પસ્તાશે જીવ પસ્તાશે;
 મ્હડતી નવ મોહથી જાણી,
 પડતી અનુભવથી પ્રમાણી,
 મોળે ક્ષણ ક્ષણની મ્હાણી,
 બનશે નહિ શેઠ શેઠાણી;
 મારું નથી અહીંઆં કાંઈ,
 હાલ હવાલ થઈએ આંહી,
 લાહ લગાડો પ્રભુની માંહી,
 ખમી ખાશોરે ખાઈ ભાઈ;

મોહધારિ. ૨

મોહધારિ. ૩

મોહધારિ. ૪

મોહધારિ. ૫

રાગ ઉપરનો

(અચળ શાન્તિ શાસ્ત્રી થાય ?)

કેણુ અચળ શાન્તિને આપે ? ભગવાન વાસુદેવા.
 ત્રીવિધ તાપ કેણુ કાપે ? તે તે નિરંજન દેવા. ટેક

મુક્તિ મેળવવા (આ) હોડી,
જુક્તિથી જીવ સહ જોડી,
માય જાળના બંધો તોડી,
મેક્ષ આરગ કોણ બતાવે ?

ભગવાન. ૧

સો શત્રુ સદા દુઃખ દેતા,
સંહારિ સદા સુખ લેતા,
આત્માનુભવિ નહિ ખીંતા,
કઈ અતોલી શક્તિ પ્રતાપે ?

ભગવાન. ૨

પ્રભુ સર્વ આપદા ટાળી,
હમને લોછોરે સંભાળી,
દીન જન અરજી ઉરધારી,
બંધીહારી ! તાત બંધીહારી !

ભગવાન. ૩

બાપુજી શાન્તિ દેજો,
સૌકૂર જીવોને કહેજો,
દયા સહ ન્યાયિ રહેજો,
પ્રભુ અમમાં આવચળ રહેજો;

ભગવાન. ૪

નિરીક્ષા કરશે ન્યાંહિ,
છાનું ન જણાશે ક્યાંહિ,
ભાનું તેજ પ્રકટશે માંહિ,
મંદા ભકત તણાજ પ્રતાપે;

ભગવાન. ૫

રાગ ઉપરનો

(સંસાર સુખમય ક્યારે લાગે ?)

સુખ અતી થાશે એક વાતે, પ્રેમ ધારિ આ દુનીઆમાં
કરો જાપ ને કીરતન સાથે, પ્રેમ ધારિ આ દુનીઆમાં ટેક

સૌ જીવ તણી કરો સેવા,
સમ માની મીઠા મેવા,
ભલે હોય તે જેવા તેવા,
પ્રભુના બાજો ગણી લેવા;

પ્રેમધારિ. ૧

જીકું નહિ બોલો કદાપિ,
જીવ જાય ભલે રે તદાપિ,
પડે સંકટ ભારે યદાપિ,
પ્રભુ રહાયે ન ડરશે તદાપિ;

પ્રેમધારિ. ૨

મિત્રો સૌને તમે માનો,
(તો) દુશ્મન નવ રહેશે છાનો,
નિમીત્ત નતોલ થવાનો,
(તે) પ્રભુની દ્રષ્ટિએ જવાનો;

પ્રેમધારિ. ૩

કર્મો કરજો તમે એવાં,
જીવ સદ્ય શાન્ત થાય તેવાં,
દયાદાન આપવા જેવાં,
પ્રભુએ આપેલાં દેવાં

પ્રેમધારિ. ૪

નિતિ નવ છોડા કોઇ,
 છાપો લો સવળી જોઇ,
 જાઈ પહેનની વધશે સોઈ;
 ઈશ ભકત કહે દીલ ધોઈ,

પ્રેમધારિ. ૫

જપતી પ્રીતમની જપમાળ—એ રાહ
 ભક્તિ કરીએ સૌ સાથ, ભવજળ તરવા કાજે.
 ભવ જળ તરવાથી મુક્તિ મળશે આપણને;
 જન્મમરણ ભય ભાગે. ભક્તિ-ટેક
 સાખી.

આવ્યાં છેએ એકલાં, જાવું પાછાં એમ;
 સાથે કંઈ નથી આવતું, ભૂલ કરોછો કેમ.
 મમતા ત્યાગીને ભૂલ ભાગી સમરજો.
 જન્મમરણ ભય ભાગે. ભક્તિ-૧
 સાખી.

કળુલત કરી કીરતારને, જનની ઉદર માંહિ
 પહાર આવી ભૂલી ગયાં, મોહસાગરે આંહિ.
 સમરો સ્વામિને હોતે માફી માગીને.
 જન્મમરણ ભય ભાગે. ભક્તિ. ૨

સાખી.

નિષ્કામ કર્મો સેવીને, ચિત્ત શુદ્ધિ કરે આંહિ;
જ્ઞાનદાન મળશે પછી, દીવો થશે વીલ માંહિ.

એજ આનંદ સ્થીર રહીને સરવના,
જન્મમરણ ભય ભાગે. ભક્તિ. ૩

સાખી.

એકાંતે ગમતું નથી, બીજો એકલાં કેમ;
અંતે છોડી જાવું નકી, (જીવ) હાલ થશે જેમ તેમ.

જ્ઞાન ધારીને સતસંગે સૌ રહેતાં,
જન્મમરણ ભય ભાગે. ભક્તિ. ૪

સાખી.

ભક્તો જે જે થઈ ગયાં, થયાં સમજીને એમ;
વિરાગ વિવેક ધાર્યો, તરી ગયાં સૌ તેમ.

ફકીરમુત કહે છે પગલે ચાલે સરવે તો,
જન્મમરણ ભય ભાગે, ભક્તિ. ૫

રાગ-હોરી.

તું તો રાખ ભરૂંબો ભારી, હો ભાઈરે-તું તો રાખ-(ટેક)
કીડીથી કુંજર સરવ જીવોને, પ્રભુતો રાખે છે સંભારી, (૨)
અંધતું જ્ઞાને થાય અધીરો, તુંને ન મેલે વિસારી;

પિતાની એ બલીહારી—તું રાખ ૧

માતાના ઉદરે ગર્ભ ગોળમાં, નળી મૂકી એક તારી, (૨)

આધું માતાએ તેમાંથી તુજને, ભાગ આપ્યો નિરાકારી;

પિતા કારમી બલીહારી—તું રાખ૦ ૨

ગર્ભવાસે તું ઉંધા મસ્તકે, હૃતો જ્યારે તપધારી, (૨)

માતા પયોત્થરે પય ભરીને, અગાઉ અરજ સ્વિકારી;

કર્યા ઉપકાર ઉપકારી—તું રાખ૦ ૩

બાળાપણમાં મળ મુત્રાદિક, માતા સહે પ્રેમધારી, (૨)

પિતા કરે ગોદે લઈ ચુંબન, માયા એ તેંજ પ્રસારી;

બાપાણ એ બલિહારી—તું રાખ૦ ૪

દૈહિક આંખો જન્મથી ખુલી, પણ બંધ હતી એક બારી (૨)

હૃદયચક્ષુ ઉઘાડવા તહારાં, બનાવ્યો તને સંસારી;

પિતાણ પ્રીતિ એ તમારી—તું રાખ૦ ૫

બાળ યુવામાં અન્ન ધન આપી, દીધો શાળામાં સુધારી, (૨)

માયાની જાળે ગુંથાઈ જઈને, કરે છે તુંતો રે લવારી;

જોની જ્ઞાન ચક્ષુ ઉઘાડી—તું રાખ૦ ૬

કર્માનુસારે સરવ પામીને, ભોગવે થઈ દેહ ધારી, (૨)

ભૂલી ગયો જે કરવા આવ્યો તે, વિશ્વાસનેરે વિસારી;

જનમની કરી તેં ખુવારી—તું રાખ. ૭

ખેચર, ભૂચર, જળચર જીવોપર પ્રેમ કરો સંગ્રાધારી, (૨)

નિષ્કાભાઈનું જે માનો તો, એમજ તરશો આવારી,

સમજોરે આ દેહધારી—તું રાખ૦ ૮

જોને ઝીણી આંખ ખોલીરે-અજ્ઞાની જરા—રાહ.

(સાત્વિક થઈ રજ તમ ઓછા કરો.)

સત્વાશ્રયી થઈ ફરજેરે, જંનળી જીવડા સત્વાશ્રયી થઈ ફરજે.
રજ તમાશ્રયથી તું ડરજેરે, જંનળી-ટોક.

અજ્ઞાની જનો નીજ સ્વાસ્થ સાડ, જેમ તેમ ખોલશે મુખે;
દયા લાવી સૌ પ્રભુના સમજીને, માફ કરજે તું મુખેરે.

જંનળી. ૧

અભિમાન છોડી સ્વમાન ગ્રહીને, ફરજ ન ભૂલવી કદાપી;
ભલેને મેડકાં ડંડુ કરે તોએ, દ્રઢતાન છોડવી તદાપિરે.

જંનળી. ૨

ક્રોધ કરશે કોઈ તમ તાળે થઈને, ફરજ બળવશે ખુરી,
શાન્તિ ન છોડો સત્વાશ્રયે રહીને, ભલે ન રાખે અધુરીરે.

જંનળી. ૩

ફનીઆની દોલત ક્ષણિક માનીને, રજગુણને માર લાતો;
ફરજ બળવે વ્યક્તિઓ સૌ સૌની, ક્રોધન કરશે સુખતારે

જંનળી. ૪

પ્રભુ તમારો તો ફનીઆ તમારી, મેળવવાનું શું બાકી;
ભક્ત નરસંઘ એ ભરૂંબે ચાલ્યો તો, ખોટ શી વાતે રાખીરે.

જંનળી. ૫

કોધી કૌરવને કોધી કંશાસૂર, રાવણ કોધીને બુઝો;
કોધથી જોની એકે એક શૂરો, વણ મોતે તે તે મુઝોરે.

જંજળી. ૬

કરીલે બલાર્ધ ખડગ ક્ષમાનું ધારીને, વખત ન મળશેરે આવો;
નીછા બલે જેને કહેવું તે કહેશે, સાત્વિક થઈ લે જ્ઞાવોરે.

જંજળી. ૭

રાગ હુમરી.

સાચું સાચું શ્રી હરીનું નામ જાણવુંરે-સાચું સાચું. ટેક.

કાયા કાચી, માયા કાચી, તે જોઈ શું થઈએ રાજ;

જોટી સઘળી ખાજ, એમાં શું જોલવુંરે. સાચું સાચું. ૧

આબ્યાંતાં કરવાને કમાઈ, હામ હતા તે ગયા ગમાઈ;

ગયાં હામને હામ, રહ્યું શું મેલવુંરે. સાચું સાચું. ૨

ખાજપણું ગમ્મતમાં જોયું, યુવામાં યુવતીસેં મોહું;

જુદપણું આંચું તોએ શું તાણવુંરે. સાચું સાચું. ૩

મુત મુતાદિ ગઈ તમારી, કરતાતા જે મારી મારી;

રહ્યાં તેની પણ વારી, સુખ શું મ્હાણવુંરે. સાચું સાચું. ૪

ધનને માટે કાજ કરો છો, રાત દિન અંધ પેઠે કરો છો;

કરવાનું ન કરો છો, જ્ઞાન કેમ બૂલવુંરે. સાચું સાચું. ૫

ધનને ધામ પડ્યાં રહેવાનાં, એક દિન તો નિશ્ચે જવાનાં;
 કરવાનું કરીલો, ખોટું શું ખેલવુંદે. સાચું સાચું. ૬
 નિછાલાઈની રીત જે સાચી, લાગે તે પર રહોની સાચી;
 કહેવું તેટલું કરવું, જુઠું ન ખેલવુંદે. સાચું સાચું. ૭

મારા મન તું ક્યારે પ્રિય પ્રભુને લેટાડશે—રાહ.

(ડુનીઆમાં રસબસ રહેનારને શાન્તિ છેજ નહિ.)

પ્રભુ ! શાન્તિ નથી જગમાંહિ, લોગવી જાણીઉંદે;
 અશાન્તિ તણી ખાણ આંહિ, એમજ પ્રમાણીઉંદે પ્રભુ. ટેક
 જર મેળવવું યત્ન કરીને, વાડી અંગલા ગાડી કરીને;
 મોજેમાં ફરી હરીને, દીલ પરવારીઉંદે. પ્રભુ. ૧

રણતાં જશ નહિ, વઢતાં વશ નહિ, સુખ દેતાં પણ કશોજ કેસ નહિ;
 અંધારી આંધીને, તન તેલ કાઢીઉંદે. પ્રભુ. ૨

ચક્કી ફરતાં સૌકો ત્રુઠે, જરા ઠરે તો સરવે ફ્રુઠે;
 ઉમ્મર ભર ખેંચતાં ન થયું, અજવાળીઉંદે. પ્રભુ. ૩

લાખ કમાશો હામ હમારા, (કહે) કરોડમાં પણ નથી તમારા;
 કરવા પરમારથમાં મીડું વાળવુંદે. પ્રભુ. ૪

જન્મ વ્યાધિ મરણોના ભારી, હુખો ખમવાં કા'રી કા'રી;
 મથું સ્નેહિ મીત્ર સૌ, જુડું જાણીઉંદે. પ્રભુ. ૫

છોડને સ્વાસ્થી સગપણ તાંડે, શીઠને કહે છે માંડે માંડે;
 પરમાસ્થ કર સાંડે, હીલમાં ધારીઉંડે. પ્રભુ. ૬
 નીછા રહેને ન્યારો ન્યારો, વૃથા જશે કીંમતી જન્મારો;
 ઉતાર તારો ભારો, તન તતડાવીઉંડે. પ્રભુ. ૭

માથે કોપી રહ્યો છે કાળરે—૨૬.

જુડી જુડી જગતની જાળરે, વિશ્વપતિ સાચો છે;
 કાયા કાયાનો નિશ્ચય કાળરે, ભરંશે કાચો છે. ૧

માંડે માંડે શું કરે મૂરખરે, સરવે જવાનું છે;
 તાંડે તાંડે નથી તું પરખરે, અહીં રહેવાનું છે. ૨

સાથે આવશે પાપને પુન્યરે, લેખાં લખાયાં છે;
 વાડી, ગાડી, લાડીને સુપુત્રરે, પડયાં રહેવાનાં છે. ૩

ખાળ ગયું, યૌવન જશે તેમરે, મમત શું તાણે છે;
 ખુઠ્ઠાપે તો ખેઠાં મશાણરે, કાળ શું થવાનું છે. ૪

કરવાનું તો કામ નથી કીધુંરે, મદમાં શું ફૂલ્યાં છે;
 ન કરવાનું સરવ હોરિ લીધુંરે, પાપમાં મૂલ્યાં છે. ૫

ચેતો ચેતો હું ચેતાવુંરે, કાળ અહુ પાસે છે;
 ન ચેતો તો ખૂબ પસ્તાશેરે, જમતો વાંસે છે. ૬

મોટાં મોટાં મૂકીને ગયાં માલરે, નજરે તેં જોયું છે;
 પડી રહ્યાં તેનાં તાન તાલરે, રતન જડયું ખોયું છે. ૭

ભણ્ણી લાગી નિછાભાઈ લેહરે, પ્રભુ તો દયાળુ છે;
 ન્યાય આપે થશે લીલાલ્હરે, અંતે પેખવાનું છે. ૮

ભક્તાનુભવ.

લાગે આ દુષ્ટ દુઃખન્યાદારી, ઉપાડી દુઃખ તણી ભારી-ટેક.
 હરનીશ માઈં માઈં સમજી, ધન કાજે ધાયો.;
 ભવસાગરમાં મથન કરીને, વિષ વારી નાહ્યો,
 માંદગી આવી તને ભારી, સમજથી લાગ્યો જખમ કહારી. લાગે. ૧

સત્યે ચાલતાં સંકટ સરવે, વેઠવા આવી વારી,
 સગાંસખંધીને સાલ રૂપ, હું લાગ્યો દુરાચારી;
 છટવા ખોળી બહુ બારી, નિરાશામાં ડુબ્યો ભારી. લાગે. ૨

ભાઈબંધને અન્ય જનો, સૌ કરે બહુ બકવારી,
 ગામ કામે અળખામણો લાગ્યો, થઈ ગયો લાચારી;
 ભયતો લાગ્યો મને ભારી, માંડી મેં કરવા લવારી. લાગે. ૩

મન બળ ખુટતાં ગાંડો ગણાયો, હામ ન મળી સારી,
 તનબળ ધનબળ જતાં સ્ત્રીએ, તોડી એક તારી;
 જણાવ્યું પત્ની મારો ભારી, વેઠવો કેમ એ દુઃખકારી. લાગે. ૪

આવી ફુનીઆં દીવાની દેખી, સમજ લીધી સારી,
અસત્યમાં સત્ય નવ ચાલે, ટકે ન દીલદારી;
નીછો નીરખી ન થયો પાછ, રમ્યોરે પ્રભુ સુખની ખાજ. લાગે. ૫

(ભક્ત ધીરજીવર.)

રાહ-હરીગીત.

શ્રીકર ના કર ફકીર સુત સમજી છતાં મન માંહિરે;
શ્રીકર તારી રાખે છે, દયાળુ દેવા આંહિરે.
અનુકૂળતા માઝ્યા પ્રમાણે, આપી તુજને ઈશ્વરે;
શા માટ તું અકળાય છે, વિશ્વાસ રાખની પ્રભુપરે. ૧

માઝ્યા પ્રમાણે લેજ વખતે, આપીઉં ઘર સૂતરે;
સંસાર સાર લઈને સુધર્યો, જોઈ પુત્ર કળતરે.
ધન ધામને ઓઢા અધિકારો, મળ્યાં તુજને ખરે;
શા માટતું અકળાય છે, વિશ્વાસ રાખની પ્રભુપરે. ૨

શુભેચ્છાથી સાંપડેલુ, હાદે પ્રેમે આપીઉં,
અવર ભાંડુ સાથમાં, તુજ નામને શોભાવિયું;
લોભથી તું હંભી થઈ, દગાળા તુરંગ મનધરે,
શા માટ તું અકળાય છે, વિશ્વાસ રાખની પ્રભુપરે. ૩

સરખાવ તારા સમજનોને, ભાગ્યશાળી કોણ છે,
 પાંચ કે પચાસ વરસે, ન મળે તે હોંણ છે;
 કાળ કેરી ફાળમાંથી, બચવા બનતું કર અરે,
 શા માટ તું અકળાય છે, વિશ્વાસ રાખની પ્રભુપરે. ૪
 દગાળો થાશે દીલમાં, તે જાણશે જગનો ધણી,
 ભક્તિની ભુક્તિ ભૂલતાં, ખોઈ દેશેરે પારસમણી;
 જીતેલી બાજુ હારતાં જખ મારશે જીવતો અરે,
 શા માટ તું અકળાય છે, વિશ્વાસ રાખની પ્રભુપરે. ૫
 દુસ્મનો દેખાય છે તે, મીત્ર રૂપે જાણિને,
 મદદ તારા કામમાં, પ્રેમે કરે છે પ્રમાણિને;
 મિત્રો સગાં સૌ માયે ખેંચે, જીને શત્રુ કોણ છે,
 શા માટ તું અકળાય છે, વિશ્વાસ રાખની પ્રભુપરે. ૬
 નીછા નશુરા ન થવું, મન વચન કમંરે થકી,
 છાતી ચલાવી ચાલ, જાગે કૃતેહ તો મળશે નકી;
 બાતુ વસો આબરૂ, પ્રભુના સુકમં સાંપડે,
 ઈશ ભક્ત શીઠ અકળાય છે, વિશ્વાસ રાખની પ્રભુપરે. ૭

પ્રભુનું અસ્તિત્વ.

મુરખ મન શું વિચારે રે, પ્રભુ તો સ્થળે સ્થળે રહેછે. ટેક
 ગર્ભ ગોળમાં ખિંદુ પડે છે, પાંચ માસે માંહે જીવ પડે છે,

નવ માસ તેનું પોષણ કરે છે, ખૂદાર નીકળતાં દૂધ ધરેછે,
સઘળી કૃતિ કોણુ કરે. મુરખ. ૧

ધરામાંહે તું બીજ ધરે છે, ઉગાડીને કોણુ મોટું કરે છે,
ખાવા પિવાને કોણુ ધરે છે, તીડ વૃષ્ટિના કોપ હરે છે;

સઘળી કૃતિ કોણુ કરે. મુરખ. ૨

પહાડ ઝાઠ તે કોણુ કરીઆં, નદી નાળાં શું પોતેજ બનીઆં
જળના સાગરો મેળેજ ઠરીઆ ? તુજકાજે મીઠાં જળ ભરીઆં

સઘળી કૃતિ કોણુ કરે. મુરખ. ૩

દીનકર દીવો ઝગઝગે કેવો, વધુ તપે તો નાશક એવો,
રાતે ચંદ્રનો દીવો છે કેવો, તારા મંડળમાં જોને પૂછડીઓ,

સઘળી કૃતિ કોણુ કરે. મુરખ. ૪

આસ જીવોને લેવા કાજે, જીવાડવાને જગના રાજે,
હવા ભરી અદૃષ્ટાકાશે, જો ન મળે તો મરે ગભરાટે

સઘળી કૃતિ કોણુ કરે. મુરખ. ૫

જીવોમાં ઉત્તમ દેહ કીધી, મનુષ્યોને વળી વાચા દીધી,
જ્ઞાન દાનથી અમુલ્ય કીધી, મુક્તિ મેળવવા જુક્તિ દીધી;

સઘળી કૃતિ કોણુ કરે. મુરખ. ૬

એહ નિરંજનાકાર વિનાનો, સાકારે આશે પાર વિનાનો,
ઘટ ઘટ વ્યાપીને રહેવાનો, ખાલી નથી જગમાં પણ છાનો

સઘળી કૃતિ કોણુ કરે. મુરખ. ૭

નિઠાભાઈના હુદે રહેનારો, પાપી હુદયથી દૂર ખસનારો,
લકતોને આધિન થનારો, વહાલો નથી કોને ઠગનારો,
સઘળી કૃતિ કોણુ કરે.-મુરખ, ૮

રખેવાળ થાશે મારોરામ-એ વાહ.

- પ્રભુ કરે છે રૂડાં કામ, તમે કોઈ દોષ ન દેશોરે-પ્રભુ. ૮૬.
શુભાશુભ કર્મે કળ, તેહિવાંજ મળશે રે; (૨)
નિરાશ થવાનું નહિ કામ, તમે કોઈ- પ્રભુ. ૧
અશુભ ત્યાગીને તમે, શુભ માર્ગે સંચરોરે; (૨)
ધરો પછી હૈયાં માંહે હામ,-તમે કોઈ- પ્રભુ. ૨
પ્રભુના ધામે આ, ફનીઆના દ્રવ્યો રે; (૨)
એકે ન આવે તને કામ,-તમે કોઈ- પ્રભુ. ૩
માતને તાત સુત, સુતા સહોદર રે; (૨)
મૂકીને જાશે નવે ધામ,-તમે કોઈ- પ્રભુ. ૪
આ લોકથી પરલોકે પધારવા રે; (૨)
વટાવી લોની ધનધાન,-તમે કોઈ- પ્રભુ. ૫
સત્સંગે રહીને વહાલાં, સરવે મેળવશે રે; (૨)
એ છે ઠરવાનું સાડું હામ,-તમે કોઈ- પ્રભુ. ૬
હાસ નિઃશ્વાસ, રહે છે ઉમંગે રે; (૨)
કહવું કહેવું શાને કામ,-તમે કોઈ- પ્રભુ. ૭

મહીતાઇ પજમાં ચાલી ભય છેએ રાહ.

ધરણિ ધણીનું ધાર્યુ થાય છે; બંધુઓ, ધરાએ,
જુરખીઓ કારણ મનાય છે, બંધુઓ, ધરાએ.— ટેક.

સાફ કે નરસુ સ્વકર્મે બને છે; (૨)

નીમિત્તમાં બીજાં લેખાય છે,— બંધુઓ ૧

મહિરી બચ્યાં બચ્યાં કેવી રીતે; (૨)

કુંભારથી કેમ બચાવાય છે,— બંધુઓ ૨

કપોત કપોલની બે બાજુ સંકટમાં; (૨)

અન્યથી તે કેમ ઉગારાય છે,— બંધુઓ ૩

કાચબાને કાચબીના દાખલાથી દેખશે; (૨)

વિશ્વાસે વિશ્વંલર સાચ થાય છે,— બંધુઓ ૪

ગજને મગરથી મુકાલી બચાવે; (૨)

પ્રાર્થના સરવની સુણાય છે,— બંધુઓ. ૫

સારાં કે માઠાં કરમે તેવાંજ ફળ; (૨)

મમશે જે લેખાં લખાય છે,— બંધુઓ. ૬

ધીરજાદિ દશ રાખો, ઉપસિદ્ધિ દશે ત્યાઓ; (૨)

જામે તેા સંસાર તપાય છે,— બંધુઓ ૭.

સુખ દુઃખ આગવાદુ કલમ નથી આપણું; (૨)

લીજાના નાથથી કરાય છે,— બંધુઓ. ૮

રાગ—વૈજાત્રી.

અચળ રાખો વિશ્વાસ, પ્રભુપરે અચળ રાખો વિશ્વાસ.	
થાશે ન કદાપિ નિરાશ,	પ્રભુપરે-૧૬૬.
પ્રભુના થઇને નીરખો પ્રભુના; (૨)	
આપો ન કોઇને ત્રાસ.-	પ્રભુપરે. ૧
વાવેલું લણશે પોતપોતાનું; (૨)	
શા માટે રહો છો ઉદાસ.-	પ્રભુપરે. ૨
માત તાત સ્ત્રી સગાં સહોદર; (૨)	
જશે ન કોઈ કોની સાથ.-	પ્રભુપરે. ૩
હસ્તીને ઘોડા માલ ખળના; (૨)	
દામ ન આપે હાંમ ખાસ.-	પ્રભુપરે ૪
ગાડી વાડી તને કામ ન આવે; (૨)	
પ્રભુ પ્રેમમાં છે મિહાસ-	પ્રભુપરે ૫
શત્રુ છો પોતેને મિત્ર છો પોતે; (૨)	
ગળતું તારી કયાસ.-	પ્રભુપરે. ૬
કર સેવા સૌ સાચા હૃદયે; (૨)	
અંતર રાખી ઉભાસ.-	પ્રભુપરે. ૭
સત્સંગ રાખી સત્ મારગે ચાલો; (૨)	
તો ધુણી પૂરે ભક્ત દાસ.-	પ્રભુપરે. ૮

જીવ તું શીદને ચિન્તા ધરે-એ રાહ.

મનતું મેળવ આતમજ્ઞાન, તને વળશે સારી શાન્ત- ટેક.
 કરશે સવળું ને અવળું થાશે, તેથી પડશે બ્રાંત,
 અવળું સવળું થાતાં પ્રશ્ન, કરજે તું એકાન્ત- મનતું. ૧
 જગમાં ભેદએ જેજે કાળે, આપે આપણો કાન્ત,
 આધિ વ્યાધિ, ઉપાધિ લેળી, આલે થાય કડપાંત-મનતું. ૨
 જગ લય સાગરને દેખાડે, સુખ સાગર લગવાન,
 એ લય સાગરે લક્ષિત નાવથી, તારે કૃપાનિધાન-મનતું. ૩
 લવણને સાકર તુલ્ય દેખાડે, બુલા પડેરે મહાન્ત;
 ભેત પ્રકાશતાં બહાવરા બનીને, પઢતા વેદ કુરાન-મનતું ૪
 આભા મંડળમાં તારા જેટલા, શત્રુ હોય બળવાન;
 કૃપા કરે કડ્ડણસાગરતો, હોયે તે હલવાન- મનતું. ૫
 સાચું ખોટું સાઈ નબળું, વેઠતાં આવે ભાન;
 વેઠવા બહાલો આપે ત્યારે, થાય શા માટે હેરાન-મનતું. ૬
 આતમજ્ઞાન ગીતા ભાગવતમાં, લો થઈને સાવધાન;
 ભરૂષો ભૂધરનો નવ છોડી, બને ન નીછો બેભાન-મનતું. ૭

[જીવ મનને કહે છે]

(ઉદ્યોગની રાહ.)

મન તારી આ શી રીત, ભેદ મેં તો તારી પ્રીત;
 ઢળતું એવીશે વારવાર, તેથી સુજને કરશે ખવાર. ૧

સ્થીર થાતું નહીં કેા કામ, રખડાવે છે ગામોગામ,
 ચિત્ત ચળાવે નહિ સાર, મુજને મરાવે છે માર. ૨૦
 પેખ્યો કાર્યમાં નવ સાર, ગણાવે છે તુંદે ગમાર;
 ખીગડયા મુજ તણા તો હાલ, આજ છોડી પકડી કાલ. ૨૧
 ભરૂંપે રહ્યો હું આંહિ, મારું વળીઉં નાહીં કાંઈ,
 આશા લાંગ થઈ ગઈ હામ, હવે મુકું તુજપર મામ. ૨૨
 ખેસી જાતું હૃદય મોજાર, થેજા તું તે સ્થળમા કાર;
 કરવા હેતું મુજને કામ, પાછી આવે મારી હામ. ૨૩
 મારે જાણું લાંબી વાટ, તું ઉતારે ઘાટે ઘાટ;
 પહોંચી નહીં શકું હું ક્યાંહિ, રેશે મન્નની મન માંહે. ૨૪
 ધણીની ગઈ મુજપર ધીર, તો તો બગડયું સરવે હીર;
 મારાં ઉતારે તે ચીર, દેહ વહેવરાવે નીર. ૨૫
 રમતમાં શુમાવ્યો કાળ, મોસમ વીતે ન મળે કાલ;
 ખોઈ દઈને આવો તાલ, થાવું નહિ કદીરે ન્યાલ. ૨૬
 નીછા કરની સારાં કામ, છોડી જર જમીનની હામ;
 જોડે નાવે સાથે કામ, તે તો રહે કામના કામ. ૨૭

મોટાઓના મોટાનો વસીલો છે હમારેરે—૨૮.
 દુનીઆ માને છે મોટા, તેમાં ઘણા ખોટારે;
 ઠરશે ન્યાયાસન આગળ જેના નહિ જોટારે.—દુનીઆ
 મોટા કરવાને કહે, કામો કરે કુહારે; (૨)

ધૂળ નાંખી આંખમાંને કહાવે તે કહાંદે;-	દુનીઆ ૧
ઉપરના લલકારી સરવેને અંગેરે; (૨)	
હૃદય મલીન તેને, કહાપી ન માંગેરે-	દુનીઆ ૨
તનની આઠાઈ કરે, મનની તો સાથેરે; (૨)	
મનની મોટાઈ વડે, મુકે ભારો માથેરે-	દુનીઆ. ૩
ગરીબાની દાજ દાજ, ધ્યાનમાં ન ધારેરે; (૨)	
મૂરખા એવાઓ ફેરા, અફળ કરે હાથેરે-	દુનીઆ ૪
વાડી રાખી માડી રાખે, ઘોડાઓના નોટારે; (૨)	
લાડીને ખેસાડી સંગે, માણે એકલપેદારે-	દુનીઆ ૫
ઉજળા ઉપર દીસે, હૃદયે તો કાળારે; (૨)	
નીહાળા પ્રભુની સંખે, આવશે ન આભારે-	દુનીઆ ૬

વરસાદે રામ પાણી-રાહ.

અરે શું રાખે છે ચોહ મમતા.	
શાશ્વતો રાખશે સમતારે.	શું રાખે છે-ટેક.
ક્ષણ ક્ષણ આપી સુખદિ પ્રભુએ,	
પળ પળ મુક્યાં નહિ પડ્યાંદે.	શું રાખે છે. ૧
તોએ ન સમજ્યાં સદમલી લાખી,	
માગી રહ્યાં બુધો ભળતાંદે.	શું રાખે છે. ૨
હીમત ન કહારે અમીરાં ન માણે,	
એથી તો વધે છે સારંગારે.	શું રાખે છે. ૩

ઘાટ રયે પ્રભુ સહાય થવાને,
સમજી રહે નહીં ધરતારે.

શું રાખે છે ૪

ફરજ બળવવે પાછા ન હકતાં,
વધતા રહોની અથડતારે.

શું રાખે છે ૫

ઘાસ નીછાણાઈ પ્રભુનીરે લીલા,
સમજીને કદી ન બળડતારે.

શું રાખે છે ૫

દેહ જીવને કહે છે.

મુરખ તું શીદને કહે મારી, કરવી મેલ હવે લગમરી.
નથી હું તારી, નથી હું સારી, કરવી મેલ હવે લગમરી. દેહ
થઈ નથી થવાની નથી, હું કોઈની આશા મેલ,
પાછળથી પ્રસ્તાવો થારો, જ્યારે ચાલે દેહમરેલ. મુરખ ૧
જેની છું તેનીરે પાસે, જઈશ નહીં તું બાણ;
કોલ આપણો પૂરો થારો, રહીશ નહિ નિરવાણ. મુરખ ૨
ભાડાનું ઘર આટોપીને, માલીક બનવા બધ;
દુનીઆમાંહે તે મુરખની ભારે ફગેલી આય. મુરખ ૩
અંગ થયો હોણદેણ સંબંધે, કાલે લલાઈના કામ,
ખુટતાં લીલાગીર થાવું હોઈ, રાખજો જાગે કામ. મુરખ ૪
મેં અમણીત કરી પતીમે, તું અગણીતનો ભાર,
સમજ બિના શા આદે આસ, નાહક થાય ખુવાર. મુરખ ૫
સાક્ષી આપણે જુએ છે નિત્યે, પવિત્ર પ્રાણધાર;
ફફીર સુત નીછાનો કાગળ, ધરશે પિતાને દ્વાર. મુરખ ૬

ગુજારે જે શીરે તારે-એ રાહ.

- શરણુ બળ રાખીને ધ્યારા, જીવન તારું વહેવા દે જે;
ફીકરને ફીકરી ઢંધને, સદા આનંદમાં રહેજે. ૧
- મુખાત્રે મૂકશે જે જે, ખાવાની સર્વ તે ચીજો;
નસારી કે નઠારી તું, કદાપિ વાણિથી કહેજે. ૨
- પિતાના ખાજકો સરવે, પ્રીતિના પાત્ર તો તે છે;
સમયપર આપે તે નિત્યે, ગણીને સ્વાદથી લે જે. ૩
- અનુભવવા અનેક ચીજો, દેખાડે છે તે તુજ ઢંઢે,
અનુભવ લેને સારાસાર, મહા મસ્તાન તું રહેજે. ૪
- દુનીઆમાં કદાપિ દુઃખ, આપે ખાપ જો પ્રીતે;
જરૂરી સમજીને તેને લોગવજે શાન્ત મન ચિત્તે. ૫
- કદાપિ મુખતણી ખાજી, ચઢે હાથે તારા કર્મે;
લોગવતાં રાજી થઇને તું, ભમાતો ના તેના ભરમે. ૬
- ક્ષણિક તે ખાજીઓ આવે, વાદીગર ખેલના જેવી;
ખેલીને હર્ષ શોકેના, નીમમ્ન મન થવા દે જે. ૭
- પ્રભુની ભવ્ય લીલાના, અનેક પરચા નજર આવે;
તદાપિ તેને જઈ ભુલી, હુપદ વહોરી નહી લે જે. ૮
- નીચો ઉપદેશ શું આપે જગત કીંકર થઈ રહે છે;
જગત કીંકર પ્રભુ કીંકર, તદાપિ ત ના મણી લે જે. ૯

રાહ ગજલ.

હું શું શું જોઉં ને રોજ, મરે છે આ દુનીયા
 છત્તલી બાજી શીઠ જોઉં, ભલે મરે દુનીયા ટેક
 નસીબ ભોગવવા જીવ, આ જગમાં આંચો,
 નકાફાં નવું ખાંધી લઈ, જન્મ ગુમાવ્યો. હું શું શું ૧
 આંચો ત્યારે તો ભાન, રાખી મતો પાખ્યાં,
 મોહખત માયાથી થાતાં, મારગો બુલાવ્યા. હું શું શું ૨
 હું પદ જોડું ધરીને, હાલ્યો અવળી વાટે,
 પાર ન પામ્યો તોચે, ભાર વહે છે ઉચાટે. હું શું શું ૩
 લાગી કુસંગત તું ને, છેક નકામી ખુરી,
 થવામાં જરાએ ખુરી, ન રહી કંઈ અધુરી. હું શું શું ૪
 વહે છે જીવો ક્ષણિક સુખથી ભવસાગર માંહી,
 કુંગર કુંમના દેખીને પશુ, શરણ અહે નાહી. હું શું શું ૫
 નીછા પોકાર કરે છે શીઠ, ઇચ્છાવિષ્ણુ આઝા,
 લક્ષ્મીના કાતને મળવામાં, નહી કાંઈ માઝા. હું શું શું ૬

[સંસારમાં જ્ઞાન સાથે વિરાગની જરૂર છે.]

સ્વામ ચરણ સ્મરણ મિત્ર-રાહ.

સુષુની સાથા મિત્ર તને, કહું છું વાત સારી;
 અનુભવ્યું આનંદ મેં તો, લાગ્યો જખમ ફહારી, સુષુની. ટેક.
 જ્ઞાને ગયો આમમાં, વિરાગ વિષ્ણુ હું તો,

ચાલમચા કાંખીને, નિરાંત વાળી સૂતો;-	સુષુની. ૧
ઠારમી અનમણી મેળો, ઘણેરી માહાણી,	
નાલ પર નાતમાં વહેંચી, લણેરી લાહાણી;-	સુષુની. ૨
જિજ્ઞાસી વસ્તુઓ પેખી, દૂધ સમી માની,	
વિકાસી ઝેરીલી છતાં, માની ન હેરાની;-	સુષુની. ૩
દેખાતી અડગ લણેરી, ડગડગે દગાણી,	
જીંજીર દંડા દાખવતી, લીલરે લોચાણી;-	સુષુની. ૪
વાતમાં કે નાતમાં, સાકર મિથ વાળી,	
જ્યેષ્ઠના આણુને, જુરુર હરનારી;-	સુષુની. ૫
યોગી મછંદરનાથ, છેલ્લાયા જેમાં,	
શિષ્ય ગોરખે બચાવી, આણીઆતા રહેમાં;-	સુષુની. ૬
જે બને વિરાગ વિશુ, જાની એક પોતે,	
જાળમે નાહક સદા, ફાદગુનીની જોતે;-	સુષુની. ૭
છે સહુ સંસારમાં, અરણ્યે નથી કાંઈ,	
શીખ્યાનું શીખી નીકળા, રહની મન માંહી;	સુષુની. ૮

માથે કોપી રહ્યો છે કાળર-એ સહુ.

ભાગ ભાગે તો હું જગાડું; શાન્તિ તને કેમ થાયે.

ભાગ ભાગે તો મીઠા દેખાડું; શાન્તિ તને તેમ થાયે.

કાલ કાલના કરીશ ખેન લાઈ; " કેમ "

આજ મુખીની જોને કમાઈ; " તેમ "

સસ્વાથુ તું તારૂં તપાસરે;	„	કેમ	„	
ખોટ જણાયે તુરતજ નાસરે;	„	તેમ	„	૩
જશ મળશે ન જગમાં જરાયરે;	„	કેમ	„	
લજન કરતાં તો દીલ ઉભરાયરે;	„	તેમ	„	૪
જનમીઉં તે જાય એમ જાણરે;	„	કેમ	„	
મોટા નાનાં ગયા તે યાદ આણરે;	„	તેમ	„	૫
છમ્પન પર ભુંગળો જેની વાગીરે;	„	કેમ	„	
જોતાં જણાશે તૃણા ન ત્યાગીરે;	„	તેમ	„	૬
અંતકાળે પસ્તાયા લસી પેટરે;	„	કેમ	„	
અશાન્તે ન ખેંચાયુ ઠેઠરે;	„	તેમ	„	૭
નીછા સંતોષે રહી કાળ સાધરે;	„	કેમ	„	
પરમારથે આવે ન આધરે;	„	તેમ	„	૮

રાવા કૃષ્ણ વિના ખીજું ખોલખાં-રાહ.

માયા છોડતાં આવતી અડચણ,

માયા છોડતાં લાગશે લડકો,

ન છોડે લોગવે ભારે તડકોરે,

માયા. ૧

માતા છે મોટી, બેટી મારી છોટી,

લડે જીવાનીઓ લડકોરે,

માયા. ૨

બહાલી પ્રેમહા બહાલ ન કરેને.

બહેન બનેવી કરે બડકોરે,

માયા. ૩

ભાઈ લોભધને સમસંબધી,

ચોત સુણી કરે ટણકોરે,	માયા. ૪
સમજ પડી નિરંજન કેરી,	
માયા ખેંચાઈ રેલ ખળકોરે,	માયા. ૫
સર્વં જીવો સગાં સ્નેહી ગણીને,	
દીવો સળગાવો દીલકોરે,	માયા. ૬
નીછાના કાન્તને નીરખો નીરાંતે,	
પ્રેમની દોરી ખાંધી પરખોરે,	માયા. ૭

રાગ દાંડી.

જ્ઞાન દ્રવ્ય મેળવ્યું, તેણે સર્વોત્તમ સ્વાર્થ સાધ્યો.
 આવ્યો શા માટ તે વિચાર ક્યારે કીધો,
 ગર્ભ વાસે રહી કોલ શું તેં દીધો;
 કાલા વાલા જીવ કીધા હતા ભારી,
 ખડાર આવવાની આપી તુને ખારી. ૧
 તપધારી હતો ઉઠર માંહે જ્યારે,
 જઠર અગ્નિ જવાળે જળતો હતો ત્યારે;
 મળ મુત્ર નર્ક વેદના સંભારી,
 શોધ મટવા જન્મ મરણ તણી ખારી. ૨
 ખાળપણું તેં સ્મૃત ગમતે ખોયું,
 યુવા ગુમાવ્યું યુવતી મન મોહ્યું;
 વૃદ્ધ આવ્યું તોએ જાગ્યો નહિ ભારી,

નોટીસ મોતનીરે આવી ચઈ ખુવારી. ૩
 શીખ દેશે હામ રહેશે ગીતા ગાની,
 લણી ભાગવત દયાળુ લલો થાની;
 મોહ છોડી દ્રોહ તોડી જ્ઞાન રહાની,
 નીછા લક્ષ્મ કાંત મળવા થા સ્વમાની. ૪

મન માને નહિ, સો ફેરા સમજવું તોય શું થાય. એ રાહ.
 અજ્ઞાની જનો, અંધારે હડસેલા શીદને ખાઓ.
 દીલ દીવો કરો, જ્ઞાની જનો સંગે સત્સંગી થાઓ. ટેક.
 સંતોના શબ્દો સહન કરો,
 માનેલુ મોટપ ફર કરો,
 કુટેવો નકામી શીદને ધરો; અજ્ઞાની જનો. ૧
 સાચું નહિ સ્થિર કંઈ માનો,
 માયાથી લેદ રહ્યો છાનો,
 મમતાથી બનો છો શું હેવાનો; અજ્ઞાની જનો. ૨
 શા માટે ધરો આશા પરની,
 કઠી ખાઓ નહીંરે ઘરઘરની,
 રહાય મળશે તમોને રઘુવરની; અજ્ઞાની જનો. ૩
 જગ ઠગ સ્વારથી છે પીછાનો,
 સવારથ સુધી કરે બીછાનો,
 નિસ્વારથ બોલ છે નીછાનો. અજ્ઞાની જનો. ૪

પ્રમાણિકા. સોહ. (નીલિ)

- પ્રભુ હવે સુસાયમાં, સ્તવીશ ભાત ભાતમાં,
લગ્નશ દિન રાતમાં, ઉડી વણી પ્રભાતમાં. ૧
- રટીશ રામ નામને, પછી ધરીશ કામને,
દઈ દયાથી દામને, હરિની રાખી હામને. ૨
- સુપેખી ઉપકારે, મને થઈ સવારે,
અપંગ દુઃખ દેખિને, પડે મનેજ લેખિને. ૩
- દયા દિલે જ્યાવીને, પ્રભુ મને તો ભાવિને,
વ્યસનો દૂર્ડગાવીને, વહેલા દામ આપિને. ૪
- જીકું કદી ન બોલવું, સાચેડું સંધુ તોળવું,
દુઃખોથી તો નહીં ડરું, ન ડોળને કરે ધરું. ૫
- ખીરજ નમ્ર છોડવી, પ્રભુ સુખીત જોડવી,
વિવેક વિત્ત જોડવું, કુંપથમાં ન તોડવું. ૬
- દાણે દામાજ આપવી, ન શક્તિ કોની માપવી,
સમાન ભાવ રાખવો, સહને પ્રેમ દાખવો, ૭
- સહાય સર્વ આપવી, મતી કુસર્વ કાપવી,
સુસર્વ વાત સ્થાપવી, હૃદે પ્રચાવી રાખવી. ૮
- અદેખ રૂપ બાઈને, ચિદાદ માંહિ સાહિને,
કુસંપને રબા દઈ, સુસંપની મજા લઈ. ૯
- સલકત રાજ તાજના, ચળે સહ સમાજના,
નિછા સુનેમ એમરે, રહો હૃદે સુપ્રેમરે. ૧૦

રાગ-ભેરવી.

(આત્મા તે ક્યાંસેં આયો, કરીસે વિચાર-રાહ.)

પ્રભુજીની પ્રીતિ માટે, સેવજે એકાંત,
 સેવશે એકાંત, તેથી મન રહેશે શાન્ત. પ્રભુજી. ટેક.

શાખી.

પૂર્વ કર્મ પ્રાધાન્યથી, સુખ દુઃખ મળશે આંહી;
 નવાં કર્મ શુભ આવરી, ગલરાવું નહિ કાંઈ. પ્રભુજીની ૧
 વૃત્ત અપવાસાદિ થકી, મનો નિઘ્રહતો થાય;
 નિત્ય દેવ દર્શન કરે, નિશ્ચે પાપ ધોવાય. પ્રભુજીની. ૨
 મન બળનો આધાર છે, તન બળ ઉપર સાર,
 તન બળ વધવા કારણે, વાપરે કરી વિચાર. પ્રભુજીની. ૩
 જીવે છે જગમાં જેટલા, પસોપકારી જન જેહ;
 સ્વસ્થીઆને જાણજે, મુઠ્ઠાસમ છે તેહ. પ્રભુજીની. ૪
 ધન ખરથી તન રક્ષજે, તન ખરથી રખો લાજ;
 ખરચો પર કાળે ત્રણે, રક્ષે ગરીબ નવાજ. પ્રભુજીની. ૫
 જાપ, ધુન, કીરતન થકી, શાન્તિ થશે ઘરમાંહ;
 એ શાન્તિના રજકણો, દેહ મંદીરે ભરાય. પ્રભુજીની. ૬
 ગીતા ભાગવતનાં જ્ઞાનથી, પૂરણ શાન્તિ પમાય,
 નીછા સેવનીત નીતતું, કે આનંદ ઉર ઉભરાય. પ્રભુજીની. ૭

સૃષ્ટિ એક શાળા રૂપ છે.

(ગાડી આવી રે ગુજરાત-આ રાહે ગવાશે.)

શાળા બનાવી સૃષ્ટિ એક, પ્રભુએ તો શાળા બનાવી.

તેમાં વિધ વિધ રાખ્યા વિવેક, ઉઘાડો ચળકતીરે આવી ટેક. (ભક્તિ)

શાખીઓ.

શાળા શોભિતી છે ઘણી; માંહે રાગ રંગ અપાર,

(પ્રભુ) મહેતાજી છે મલપતો. ઉપશિક્ષકો છે હુશિયાર;

(મહાત્માઓ)

દ્વારે આવ્યાં ત્યાં સુધી, ઘરનું રહ્યું બધું ભાન,

જન મંડળમાં જઈ પડ્યાં, પરથમ થયાં હેરાન.

પ્રભુએ. ૧

પહેલીથીરે સાતમી, ચોપડી શીખ્યાં સાર,

(સત્તતબુવન)

લણી ગણીને મેળવ્યો, મહેતાજીનો ખ્યાર;

નીતિ લણાવી અવનવી, શાસ્ત્ર શીખવ્યાં સાર,

બુગોળ ખગોળને ખોળતાં, મળી વસ્તુ વળદાર.

પ્રભુએ. ૨

(આત્મજ્ઞાન)

શાળામાં શીખતાં બધાં, સરખાં છોરે છેક,

નાનું મોટું કો નથી, નીરખો રાખી નેક;

અંધાદિક અપંગીઓ, રોગી માત્ર જીવ જેહ;

સુખી દુઃખીને દેખતાં, સ્વજન ગણો તમે તેહ.

પ્રભુએ. ૩

મહેતાજીની મરજીથી, કરવાં કામ તમામ;

ગુરૂ પિતા સમ સમજીને, પ્રેમ ધરો દિન જામ;

પ્રીતિ તમારી ઉતરશે, સર્વ સંગાતે એમ,
 ભણી રહ્યાં તમે જાણુને, થયાં તે કુશળક્ષેમ-પ્રભુએ. ૪
 આવાં બાળકને પિતા, ચાંપે છે ધરી બહાલ,
 નઠોર, નિર્લજ્જ, નફ્ટને, રોજ મળે શીટકાર,
 શુભ કર્મિ થઈ સંચરો, દયાદાન પર ખ્યાર,
 આ શાળાની ચાવી છે, ભક્તિ મારગ નિરધાર-પ્રભુએ. ૫
 શાસ્ત્ર સાર કીર્તન છે, કરજો તમે ધરી બહાલ,
 મોટા નાના સૌ જીવો, થાશે તમેરે ન્યાલ;
 આપો અધીકું પ્રેમથી, પેખો સૌને પ્રેમ,
 ભક્ત કાન્તને પામીને, થાશેરે, કુશળક્ષેમ-પ્રભુએ. ૬

રાગ ગજલ.

મરણનો ઉર નથી મુજને, સખખ તેનો કહું તુજને;
 જાયો જીવ જગમાંથી જાય, વખત આવે ન રહેવાય. ૧
 નસીબને લોગવી આંહિ, નવું બાંધ જાએ વાહિ;
 નિયમ જાણી હું તો ખીધો, મારગે ચાલીઓ સીધો. ૨
 લોગવું ગત થયલાં સુખદાયિ, નવાં નવ કરવાં દુઃખદાયિ;
 જગે વ્યોમે વસેલો રે, નિરંજન નાથતો પોતે. ૩
 જીવે આડે રહેલો છે, વસ્તુ માત્રે વસેલો છે;
 સરવમાં એ રહેલો છે, સરવ એમાં રહેલું છે. ૪
 જગા ખાલી નથી ક્યાંહિ, દેખું પેખું જ્યાંહિ જ્યાંહિ;

તથી લાગે સરવ એવાં, પિતાનાં બાળકો જેવાં. ૪
 દુઃખે દુઃખી થવા રાજી, મુખે રમુંછું રે આ બાજી;
 ફરજ મારી અઠા કરવા, જનમ લીધો જગે ફરવા. ૬

૨

આખર છે ખેડ સૌ ખેડો, ફૂટે પાણીનો પરપોટો;
 કરે સૌ કામ તો પોતે; હેખાડે જાદુગર જોતે. ૭
 કરું હું માને અજ્ઞાની, સકટ સહશ્વન ખેલાની;
 પ્રેમી બન ન્યાયથી ચાલી, જનમ ખોશો નહિ ખાલી. ૮
 દયા દીલ રાખીને ફરજે, ક્ષમા ખીજ્યા વિના કરજે;
 રહેવું પણ હુખના દેવું, ધીરજ હાલે સદા રહેવું. ૯
 વિચારો એમ કે બાઈ, આખ્યા શું કરવા કમાઈ;
 તમે શાન્તિ આપો સૌને, જગે ઠારો જીવો બહુને. ૧૦
 તનાદિ ત્રણે સાધને, જમા કર છોડી બાધાને;
 પુરવ ઉધાર બાબુના, લોગવવાં સરવે ખુશીમાં. ૧૧
 દીલે દીલગીર નહિ થાવું, કુકર્મ રે ન લોભાવું;
 થએલાંની ક્ષમા ચાહી, નવાં નહીં બાંધશે આંહી. ૧૨
 રહેવું આ રીતથી જગમાં, શાન્તિ તમ રહેશે રે તનમાં;
 નીકર નીકો કહે તુજને, મચ્છુને કર નથી મુજને. ૧૩

સેવા ભક્તિ.

૫૬.

મહારા પ્રભુજીને માટે હું ચંદન ધસું. (૨)

ચંદન ધસું અને હૃદયે વસું;—મહારા. ટેક.

ઘઉંલા કપુરને કેસર નાખી, કપુરકાચલી ઉપર ધસું. મહારા. ૧

પારિજાતકના ફૂલ મંગાવી, દીંટાં તોડી મુખડથી પીસું. મહારા. ૨

અગર કસ્તુરી ઉપર મેલાવું ખેડેક ખેડેક લેથીરે હસું. મહારા. ૩

ભાવે કફ તીલક રઘુવરને, અબીલ ગુલાલે લાડપશું. મહારા. ૪

શણગાર સોળ પૂરા સજાવી, લાડલદાવે માફે હુઃખ ખસ્યું. મહારા. ૫

ધૂપ દીપ નૈવેદ્ય ધરાવું, ઘંટના નાદે પ્રભુ મુખડું હસ્યું. મહારા. ૬

નવધાભક્તિને વશછે તું બહાલો ફફીરમુતનો સ્વામી પ્રભુ. મહારા. ૭

રાગ કનરોડ

સેવા હમારી સ્વિકારો હે દેવા, હમ મન છે એ મીઠામેવા. ટેક.

ધૂપ દીપ નૈવેદ્ય ધરાવી, ચંદન પુષ્પ સહ અર્ચીએ દેવા. સેવા. ૧

તન મન ધન તમાફે છે સ્વામી, કામમાં લઈએ જનમુખ દેવા. ૨

તારાં તનુજોની સેવા છે તારી, કરીએ સદા શાન્તિ મુખ લેવા. ૩

અન્ન વસ્ત્ર અને આખરૂં આપે, કારણ હમને ભક્તિ ભાગ દેવા. ૪

ઇચ્છા નથી ઉમદા વૈભવની, રાખ ચરણ પાસે વાસુદેવા. ૫

સંયમ કાળે ત્રિવેણીના સ્નાને, અંતર શોચ કરે છે તું કેવા. ૬

ધારણા ધ્યાન સમાધિ કરાવી ઇચ્છા પૂરો સાન્નિધ મુખ લેવા. ૭

દાસપરે દયા લાવોરે-એ રાહ.

શરણાંગતોને નિલાવોરે-કૃપાળુ પીતા-શરણાંગતોને.	ટેક.
ભારી ભવસાગર મોળાં, આણે છે મુજને રોળાં;	
હુબીએ છે બહાલા તારો તારોરે-કૃપાળુ પીતા	૧
ગભરાઈએ છે નાથ આંહી, હમારા બે કર સાહી;	
ભક્તિ નાવે લઈદો મુક્ત કિનારોરે-કૃપાળુ પીતા.	૨
તમારાં થઈને સહેશે, જગ દાખલો ખોટો લેશે;	
સમજી શામળીઆ, આવો આવોરે-કૃપાળુ પીતા.	૩
આધિ વ્યાધિ ઉપાધિ પીડે, દાસો કેમ કરીને હીડે,	
જાણી જગપતી જરૂર જણાવો આરોરે-કૃપાળુ પીતા.	૪
ઉપાધિની જાળ તોડો, જીવ હમ તમમાં જોડો;	
મુકો પુરવનો બોજ થોડો થોડોરે-કૃપાળુ પીતા.	૫
નીરાંતે ફરીએ હરીએ, બહાલાની સેવા કરીએ;	
ભરીએ ભાતું હમ સંકટ નિવારોરે-કૃપાળુ પીતા.	૬
નોછીને તમ દેવી શુભો, આસુરીના સ્થાને પૂરો.	
અધુરતા ટાળી કરો શુરો શુરોરે-કૃપાળુ પીતા.	૭

પ્રાર્થના.

રાહ—નીત નીત લજીએ તારૂં નામ.
બહાણું છે બહાલા તારૂંનામ, તારૂંનામ, તારૂંનામરે;
પ્રેમે સમરીએ હમે હૃદયે ધરી.

ટેક.

પ્રાપ્તચીક જાળમાંહે, ઉમર ગુમાવી એજે,
 ન મળ્યું ઠરવાનું એકેઠામ એકેઠામ એકેઠામરે. પ્રેમે. ૧
 સગાં સંબંધી સૌ, સ્વારથીઆં જાણીઆંરે;
 નથી રહેતી હૈયાં માંહેઠામ, માંહેઠાંમ, માંહેઠામરે. પ્રેમે. ૨
 જન્મ્યું જવાનું સૌ, જાણ્યું જગતમાં તો;
 મળેલાં રહે છે ધનધામ, ધનધામ, ધનધામરે. પ્રેમે. ૩
 સંબંધી સરવે ધન, સુખના સગલાંરે;
 દુઃખમાં બેઢી તો એકરામ, એકરામ, એકરામરે. પ્રેમે. ૪
 નીછા સમજીને શાને, ગણાય છે મૂરખોરે;
 ભજની શાન્તિથી સીતારામ, સીતારામ, સીતારામરે. પ્રેમે. ૫

રાગ હોરી.

લગની લાગી તારે સંગ, પ્રભુ માંડે લાગ્ય કર્યું છે,
 પ્રીતિ બાઝી તારે સંગ, પ્રભુ માંડે લાગ્ય કર્યું છે,
 પ્રથમ લગની સંસારમાં લાગી, (૨)
 ન રહ્યો ધડો ને કાંઈ ઢંગ પ્રભુ માંડે. ૧
 અનુભવે ઇચ્છા સદગુણીરે પ્રગટી, (૨)
 એમાં મળ્યો સતસંગ. પ્રભુ માંડે. ૨
 આત્મિક ગુણે આગળ વધારી, (૨)
 દીધો પીંડ પ્રભાંડનો રંગ. પ્રભુ માંડે. ૩
 સ્તુતિ કે નિંદા, વળગે ન મુજને, (૨)

રહું છું મર્યો સતસંગ.

પ્રભુ માફે. ૪

સંસ્કર લોગ લેગવને ખુશીથી, (૨)

પણ જોતાં જળે સાર સંગ.

પ્રભુ માફે. ૫

કહે નિજાણાં રમે સતસંગે, (૨)

(તો)એ રંગ વણે તમ અંગ.

પ્રભુ માફે. ૬

રાગ માઠ.

પ્રભુ અંતર જામી, ઘટઘટ ગામી, તમે છે દીન હયાળ.

સદ્વે વિષ્ણુ સ્વામિ તમ શીવનામી, રજપ્રજા ધામી,

એકના એક કૃપાળ.

પ્રભુ. ટેક.

સચરાચર વ્યાપી આપ રહ્યા છે, ખાલી નથી એક સ્થળ,

જીવશીવ એકજ જલ્દમાં હમે તો, જોઈ રહ્યાં ટગમગ,

તારાં કામ છે ભારી, સીતો છે ન્યાસી, પ્રીતિ તમારી,

એકના એક કૃપાળ,

પ્રભુ. ૧

ધસા મધ્યે જોઉં શક્તિ તમારી, ગાઢ, પહાડ નદી સીંધ,

આકાશે જોતાં અચરલી પામું, વક્ષો સૂર્યાદિ કીમ,

જાણે ચંદ્રનો દીવો, દીનકર જેવો, શોભતો કેવે,

એકના એક કૃપાળ.

પ્રભુ. ૨

ગ્રહો મધ્યે એક પૃથ્વી બનાવી, તેમાં અવનવું કીધ,

અગણિત હસ્તને આંખો મસારી, સર્વની ખબર તે લીધ,

એવા પુરૂષ પુરાણી, શક્યા ન જાણી, વેદની વાણી,
એકના એક કૃપાળ. પ્રભુ. ૩

દેવના દેવ છો આપ પિતાજી, શક્તિ તમારી ન ન્યુન,
ભક્તિની ભુક્તિ ન જાણી હમે તો, મેળવશું પ્રભુ શુભ,
પ્રભુ નામ તમારું, ફકીર સુત પ્યારું, સૌથી સારું,
એકના એક કૃપાળ. પ્રભુ. ૪

રાગ-નાટકી.

પ્રભુ તારી છળી પર જાઉં વારિ વારિ, (૨)
મોહક વસ્તુ ફનીઆ તણી નાંખુ ઓવારી. (૨)
જળી તારી રલીઆળી, હમેને લાગે સારી, લાગેછે સૌથી પ્યારી,
હાં, હાં, હાં, હારે. પ્રભુ. ૧

દર્શન દેને પ્રભુજી હમેને વારે વારે, (૨)
યાદ કરીએ સહુ મળીને ત્યારે ત્યારે, (૨)
મોર મુગટધારી, હારની ખલીહાસી, કાને કુંડળવાળી,
હાં, હાં, હાં, હારે. પ્રભુ. ૨

અવગુણો હમારા પ્રભુ માફ કરો, (૨)
સાશ્વતોથી હમારાં લીલ જાઓ, (૨)
શંખ ચક્રધારી, ગદા પદ્મ ભારી, જતુભુજ ખલીહારી,
હાં, હાં, હાં, હારે. પ્રભુ. ૩

લીલાલક્ષ્મી આપે છે અનંતારી-મને, (૨)

ખાઈ પીને બનું છું એક તારે તને, (૨)

ભરંધો તારો ભારી, કવીઓ ગયા હારી, મીલ વચ્ચે ધારી,
હાં, હાં, હાં, હારે. પ્રભુ. ૪

નિછાલાઈ સદાનો તારો દાસ થયો, (૨)

કામ, ક્રોધ લોભને મોહ ઓછો રહ્યો, (૨)

મહને નાખ મારી, મત્સરે છે ખુવારી, લીલા તારી પ્રસારી,
હાં, હાં, હાં, હારે. પ્રભુ. ૫

નંદલાલ નેડો લાગ્યો મને તારો—એ રાહ.

પ્રેમીલાલ પ્રેમ લાગ્યો છે મને ખ્યારો,

ભક્તિ જુક્તિએ થાએ વધારો લાલા. પ્રેમી લાલ ૧

પ્રેમીલાલ નરસંઈ, પ્રદહાદ જેણે જાણ્યાં,

તારા પ્રેમે ન રહ્યા અજાણ્યાં લાલા. પ્રેમીલાલ ૨

પ્રેમીલાલ સંકટે કરી મીરાંને શુરી,

તેને રાખી નહી તેં અધુરી લાલા. પ્રેમીલાલ ૩

પ્રેમીલાલ પ્રેમે ખાધી વિદુર બાળ,

હૃદયકમળે થયા રાજી રાજી લાલા. પ્રેમીલાલ ૪

પ્રેમીલાલ તાંડુલ આરોગ્યા મુદામ્,

મીત્ર પ્રેમ દર્શાવ્યો ફનીઆમાં લાલા. પ્રેમીલાલ ૫

પ્રેમીલાલ પ્રેમે સવરીના ઘોર ચાખ્યાં,

પ્રેમી ભક્તોને નથી ઉવેખ્યાં લાલા. પ્રેમીલાલ ૬

પ્રેમીલાલ ગીતા ભાગવતે ભરેલો,
 મનન કરતાં જણાશે રહેલોરે લાલા. પ્રેમીલાલ ૭
 પ્રેમીલાલ ભક્તાધિન થઈને રહેનારો,
 કોડ શુભો સદા પૂરનારોરે લાલા. પ્રેમીલાલ ૮
 પ્રેમીલાલ પ્રેમીના હૃદયે રહેનારો,
 જુઠા ઢોંગીને સદા હરનારોરે લાલા. પ્રેમીલાલ ૯
 પ્રેમીલાલ નીછાને નિર્ભય તે કીધો,
 સ્વાદ ચખાડી સંસાર સાર દીધોરે લાલા. પ્રેમીલાલ ૧૦

સાર છે સાર છે સાર છેરે, સીતારામ રંજીમાં સાર છે—એ રાહ.
 થાય છે થાય છે થાય છે રે, પ્રભુ હવે પસ્તાવો થાય છે—ટેક.
 માયાની જાળમાં જકડાઈ રહીને,
 વખત વઢ્યો વઢ્યો જાય છેરે, પ્રભુ ૧
 માતપીતા સુત દારા સહોદર,
 દૈહિક સગાં મનાય છે રે. પ્રભુ. ૨
 માયિક જીવો સ્વારથ અરથે,
 સાચાં સગાં કહેવાય છે રે, પ્રભુ ૩
 ધન, ધમ, ધારા પડ્યાં રહેશે,
 સાથે ન કોઈથી લેવાય છે રે, પ્રભુ ૪
 ભોગવી ભોગવી જાણી લીધું મેં,
 સ્વરૂપ સુખો છે સદાયતે રે પ્રભુ ૫

મનુષ્યનો જન્મ દેવને કુર્લભ,
 મોક્ષતું સુખ પમ્પય છેરે, પ્રભુ. ૧
 સંતોષે રહીને સાધ તું તારા,
 આત્મિક પીતા કહેવાય છેરે, પ્રભુ. ૭
 શાન્તિતું સુખ હંમેશતું મળશે,
 ત્રિવીધ તાપ ટળાય છેરે. પ્રભુ. ૮
 નિછાવાઈના પ્યારને સ્મર તું,
 પ્યારે પસ્તાવો દૂર ભાય છેરે, પ્રભુ. ૯

જે કોઈ પ્રેમ અંશ અવતરે—એ રાહ.

પ્રભુજી કરાવશે તે કરશું, અમૃતથી કૃપળ ભરશું—ટેક.
 ભક્તિ નાવડીમાં બેશીને, તરાવશે તેમ તરશું;
 નાથજી નાવિક સુકાને રહેતાં. કઈ પેરે હમે મરશું. પ્રભુજી ૧
 આદિકાળથી દિવાની ફનીઆં, દિવાના કેમરે બનશું;
 છાસમાં માખણ બાવા દઈને, ફુવડ શાનેરે ઠરશું. પ્રભુજી ૨
 નાવલીઆના સંજથી નિંદા, થાય તેથીરે ડરશું,
 બહાલથી બહાલાને રૂંદે ધારિને, જમેતેમે તે કરશું. પ્રભુજી ૩
 અન્ન લક્ષ્મીનો ડર નહીં લક્ષ્મી, ફીકર તેને છે ભયશું;
 આખરૂં દોડે હમારી પાછળ, સાંચ સાત્તળની ગરજશું. પ્રભુજી ૪
 પ્રીત ધરિ પસ્માનંદ ઉપર, (વળી) ધરિ તેના બાળકશું;
 નિછાનો બહાલો મલપતેરે અધિ, કુલ્યકમળમાં ઘરશું. પ્રભુજી. ૫

નામ બાળલગ્નનું તે બાળો—એ રાહ.

[સ્ત્રીભાવે પ્રાર્થના.]

પ્રભુ લાગે મને ભય ભારી.	
રખેને તું મેલે વિસાદીરે	પ્રભુ ૧.
નાથ નિરંજન સ્તુતિ તમારી,	
કરું છું હૃદયે ધારીરે;	પ્રભુ ૨
અમૃત જેવા પણુ વિષ છેવટે,	
વિષય પંચોચી હારીરે;	પ્રભુ ૩.
કામ ક્રોધ લોભ મોહ મદાદિક,	
કરી રદ્યાં ભારે ખુવારીરે;	પ્રભુ ૪.
છતવા જેટલા મન કરું હું,	
તારી કૃપા વિષુ હારીરે;	પ્રભુ ૫
ભણી પ્રભુછ તમારી મેં ભુક્તિ,	
ભુક્તિના ધામે તેં વારીરે;	પ્રભુ ૬
ભાઈ બહેનોનાં હૃદયે તું શાન્તિ,	
રેડ પ્રકાશ પ્રસારીરે;	પ્રભુ ૭
સરવેના હૃદયો શુદ્ધ કરીને,	
નિહ્યા પત્નીપર ભાગ્યો વારીરેં	પ્રભુ ૮

પ્રાર્થના.

રાગ ચોપાદ.

પ્રભુ અરજ ગુણોરે હમારી, પ્રાથના હૃદયે તુજધારી.
 નાથ તિરંજન ગિરાકાર દેવા, કરીએ સત્સંગમાં તુજ સેવા.
 અનેક રૂપે વ્યાપિ તું રહે છે, જળે સ્થળે સદાએ જીએ છે.
 જગમાં કાર્ય કરે સૌ નામી; જાણે સ્વયંભુ અંતરંજમી.
 હમે સમજ્યાં સરવ એ દેવા, જોઈતા નથી રે મીઠા મેવા.
 લાગે કડવા ભયંકર ભારી, ભક્તિ લાગે સદા સુખકારી.
 પ્રભુ તારાંને હમારાં એક, ધરી બેઠાં છે એવો ટેક.
 તારા ગુણો દયા, ન્યાય સત્ય, પવિત્રતાથી આવશે પત્ય.
 આપ્યું છે ને આપશે તું જેને આપી દહશું સ્વજનમાં તો.

૨

હમારું નથી અહીંઆ કાંઈ, તનમન-ધન આપ્યું સુખદાયિ.
 સર્વ તારું છે રે તારું, માની હમારું વાળ્યું અંધારું.
 હમારો એક તું અવિનાશી, કાઢ જન્મ મરણની ફાંસી.
 પ્રભુ આંખ આપી તારું જોવા, મુખે ગુણોગાથું પાપ ધોવા.
 કાને સાંભળીશું કીરતન, મનથી કરશું તેનુંરે મનન.
 જીભે રટશું રામજી તારું નામ, મોહ માયા તણું નથી કામ,
 સ્પર્શ કરશું ચરણના તમારા, તેથી જય જય થશે હમારા.
 ચરણ હમારે ડગલાં જે ભરશું, ભવાબ્ધિથી સહેજે તરશું.
 હમારાં મળશે તેને કહેશું, હાથે પકડી ભક્તિ નાથે લેશું.
 નીછા તરવાની અન્ય નથી ભારી, ચેત ઈચ્છા હોય જો તારી.

રાગ—કાચબા કાચબીનો.

પૂર્વ કર્મે ગર્ભવાસે રહીને, આવ્યાં આ હુનીઆ માંહિરે—

આપણુ આવ્યાં.

આવીને પસ્તાયાં ખ્યારા, હવે જઈશું ક્યાંહિ,
સમજ નથી પડતી હમને યાદ કરીએ છે તમને;
ઠ્ઠાલીડા આવજે ઠ્ઠેલો, જાળીમાંથી કાઢજે પહેલો—ટેક.
યુદ્ધ થયું કુરૂક્ષેત્રમાં જ્યારે, લડયા ઘણા શુરવીરરે—

ઠ્ઠાલા લડયા.

કારમા કૌરવ હારીને ગેઠા, પાંડવો પામ્યા જીત,
સારથી સગાનો થઈને, શીખો આપી સાથે રહીને;
વિરાગીને રાગી કીધો, બોધ હુનીઆને દીધોજી—પૂર્વ કર્મે. ૧
કર્મના લોગ લોગવીએ ઠ્ઠાલા, નવાં કરીએ શુભ આંહિરે—

આપણુ નવાં.

મરણનો ડર નથી આપણને, જઈશું પરલોક માંહી,
શુદ્ધિ શામળીઆ તેં કીધી, વાસનાઓ વેરી દીધી;
ભલેરો થઈને ભાળી, દાસ દાસી લેને ઉગારીજી—પૂર્વ કર્મે. ૨
સાધુઓને અસાધુ દેખાડે, પંડીતને તો ગમારરે—

તુંતો પંડીતોને

મુરખાને પંડીત કહેવડાવે, એવા કેળવાએલા કુંભાર,
પ્રેમીની પરીક્ષા તું લેજે, દીલડાંમાં દીવા કરજે;
ઠ્ઠાલાંની સેવા ભાળી, ઠ્ઠાલીડા લેને ઉગારીજી—પૂર્વ કર્મે. ૩

આવશે પ્યારો આવશે બહારો, સુણી શુદ્ધ અરજ આંહિરે-
આપણી સુણી.

અંધારે અજવાળીઉં થાશે, જોશું મંદીરોઆં માંહિ,
કરશું સરવે કાલા વાલા, એ કાળીઆ કામણગારા;
પ્રીતિની રીત તો જોને, હમને તહારાથી મોહનેજી-પૂર્વ કર્મે. ૪
કર્મ કરશું હવે કારમાંરે, ભાઈભાંડુઓ સાથરે-આપણુ ભાઈ.
પ્રેમ ધરશું પૂરો પરમાંરે, તુંખડાં રૂપ જીવો ખાસ,
મવસાળર તેથી તરશું, કોડીલા વરને વરશું;
નિહો આનંદે રહેશે, જીવને તો શીવજ કરશેજી-પૂર્વ કર્મે. ૫

રાગ આશાગોડી.

વૃત્તિ હમારી વાળો, પ્રભુજી વૃત્તિ હમારી વાળો. ટેક.

આં ભવમાં કશું સુખ નવ જોયું, [૨]

છે હુઃખ તણા ભંડારો; પ્રભુજી. ૧

જ્યાં પેખું ત્યાં એવુંજ દેખું, [૨]

દાંણીક કાણીક એક તારો; પ્રભુજી. ૨

પુત્ર કળત્ર સુતા અને માતા, [૨]

ખાતા ન ભવ ભય હારો; પ્રભુજી. ૩

અંત સમે કૌંડીલા જવાનું, (૨)

સાથે ન આવે ઠઠારો; પ્રભુજી. ૪

જનમું જનતે નિર્મલ જવાનું; (૨)

એમાં ન કાંઈ ઉધારો;		પ્રભુજી. ૫
તન-મન ધનથી સુકૃત કરી લો,	(૨)	
આવે એ સાથ મુધારો;		પ્રભુજી. ૬
સત્સંગથી એક તારે રહીને.	(૨)	
સફળ કરો જન્મારો;		પ્રભુજી. ૭
નિષ્ઠા ભાઈ સત્સંગે રમીને,	(૨)	
પણ ન પ્રભુને વિસારો.		પ્રભુજી. ૮

જહાલો મારો સાચાનો સંજાતીરે—એ રાહ.

પ્રભુજી નિરમળ રહે રહેનારાંરે, સૌને શાન્તિ દેનારા-ટેક.

પ્રભુજી હમારા રૂઢિયા કમળમાં રહેનારા, (૨)

પાપી પ્રાણીને કસનાશરે. સૌને ૧.

પ્રભુજી હમારાં ત્રિવિધ દુઃખોને હરનારા, (૨)

દયાસહ ન્યાય કસનાશરે. સૌને ૨

પ્રભુજી હમે તો વિષયાગ્નિ માંહે બળનારા, (૨)

સમરણ કીરતને તરનારાંરે. સૌને ૩

પ્રભુજી મોડ માયાના તમે સ્વનારા, (૨)

જેમાં ભુલા પડ્યા ભ્રમનારાંરે. સૌને ૪

પ્રભુજી ક્ષુબ્ધ ગજરાજ બળીને બેનારા, (૨)

પાપી મુશ્કડને ધોનાશરે. સૌને ૫

પ્રભુજી તમે ઘટ ઘટ વ્યાપિને રહેનારા, (૨)

ભક્તોના ભય હરનારાંરે. સૌને ૬

ભકત નિછાની છેરે ગંદી કાયા, (૨)

પણ નીરમળ તારી છાયારે.

સૌને ૭

વરસાદે રામ પાણી—એ રાહ:

પ્રભુ મન માને નહિ કહું માફ; (૨)

ઉપાય બતાવો હું વાફ.

પ્રભુ ૧

અવગુણો એમાં હજારો ભર્યા છે, (૨)

કદીએ ન કાન દેનાફ.

પ્રભુ ૨

ઉપદેશે અળગુ રહેવા કરે પણ, (૨)

પાછું તે પથે જનાફ.

પ્રભુ ૩

રોગના ભોગ ભલે ભોગવે પણ, (૨)

કામે કદી ન હઠનાફ.

પ્રભુ ૪

નિર્લજ નફટને નઠોર પણાથી, (૨)

ઢોર હરાયું થનાફ.

પ્રભુ ૫

વ્રત અપવાસાદિ કરીનેરે થાક્યાં, (૨)

બાબુ ન બેસે બેઘાફ.

પ્રભુ ૬

નૃહરી નિયંતાનો હર છે એને, (૨)

હરાવે તોજ હરનાફ.

પ્રભુ ૭

દાસ નિછાભાઈ હરીને ફરે છે,

પથેથી એજ પાડનાફ.

પ્રભુ ૮

વિસાર્યા તેં વનમાળીરે-એ રાહ.

- માયા ના મૂકે કેડોરે, પ્રભુજી પ્યારા.
 આકૃત એ રંકની ફેડોરે, પ્રભુજી પ્યારા. (ટેક)
- સ્વાસ્થની બાજી સઘળે, જોડે છું રહી ગામી,
 થાઉં છું રૂણ હરામીરે, પ્રભુજી પ્યારા. ૧
- માફે ના સમજ તું તો કહે છે હવે રોજે,
 માણ્યો રહું છું મોજેરે, પ્રભુજી પ્યારા. ૨
- હગાયા જગમાં સૂરાને કહેવાતા પૂરા;
 તે અંતે રહ્યા અધૂરાંરે, પ્રભુજી પ્યારા. ૩
- અડચણ આવે છતાં એ માને સાચું;
 કાચું તે છેવટ કાચુંરે, પ્રભુજી પ્યારા. ૪
- મેળવવા તું તો પાંચને પચાસ રોજ દોડે;
 નહિ આવે તારી જોડેરે, પ્રભુજી પ્યારા. ૫
- કોની સાથે ગયાં કનક ને કાંતા;
 સમજીને વાળો શાન્તારે, પ્રભુજી પ્યારા. ૬
- વારી વારી શું જુએ એ છે જુહું;
 સમજશે નહિ તો ફૂટયુંરે, પ્રભુજી પ્યારા. ૭
- ઈસારા રોજ કરેને મારે હડસેલા;
 પણ મેંના રાગો મેલ્યારે, પ્રભુજી પ્યારા. ૮
- સાચા દીક્ષે પારથેલી સગવડ આલી;
 છતાં હગાર્મ માંડી હાલીરે, પ્રભુજી પ્યારા. ૯

નિછાભાઈનો સ્વામિના ઠગાનારો;

પળમાં પાપી હરનારોરે, પ્રભુજી ખ્યારા.

૧૦

પ્રાર્થના.

આશાગાડી.

માર્ગે બતાવો મને સારો, પ્રભુજી માર્ગે બતાવો સારો. ટેક.
આ ભવજળમાં ડુબી નીકળું છું, દેખાડો સઘ કીનારો; પ્રભુજી ૧
હામ તમારી ધારી હૃદયમાં, (દેહ)નાવ છુટેથી તારોતારો; પ્રભુજી ૨
સદ્ગુરુ સઢને જ્ઞાન પવનથી, સુકાને તું કામણગારો; પ્રભુજી ૩
ભવસાગર માંહેના મોખાં, છોળોથી કરે છે મારો; પ્રભુજી ૪
ડુબીશ એવી અધીરાઈ આવે, (પણ)મેઠા તું તારણહારો; પ્રભુજી ૫
ભક્ત નિછાભાઈ અન્યના નાવો, પેપે છે (મુક્તિ) બંદર કિનારો;
પ્રભુજી ૬

પ્રભુ જેવો તેવો છે દાસ તમારો—એ રાહ.

પ્રભુ જુઓ મારો એમાં શો વાંક.

ફનીઆ તો દિવાની નીશાંક;

પ્રભુ. ટેક.

માર્ગે બતાવ્યો તેમ હું ચાંદ્યો, જેમ અંધાને આંખ,

ચમત્કારો અવનવા બતાવી, ઉડાડ્યો આપી પાંખ. પ્રભુ. ૧

વિશ્વે વિશ્વાસ તમારોરે ધારી, શરણું ગ્રહું મેં સારું,

પડતા પ્રકાશ આધારે વહેતાં, ટાળ્યું અજ્ઞાન અંધારું. પ્રભુ ૨

અનાથના નાથ પાને ભુદરજી, નિરાધારના આધાર,
 હુબતાના તારક છો પોતે, બહીઉં જગદાધાર; પ્રભુ. ૩
 કીડી ગજેન્દ્રમાં રહ્યા છો સ્વામિ, લેહ ધર્યો ન લગાર,
 સર્વને સહાય સમરતાં સારી, દર્ષને કર્યા ઉદ્ધાર. પ્રભુ. ૪
 સમતાદિ શુભો શરણાંગતોને, આપો છો સ્વામિજી સેલે,
 ભક્ત થવાની ઉમેદ ધારે તેને, આંદો આપી દોછો પહેલે. પ્રભુ. ૫

રાતે રોજ તપાસો આજ કમાયા શું અહીંરે-રાહ.

પ્રભુ લાજ તમારે હાથ, આશરો આપનોરે. ટેક.
 જેને કરાવ્યું તેતે કીધું, પુરુષારથ ખરચી કળ લીધું,
 ભરખો રાખી સીધું, તુજ મમ આપનોરે. પ્રભુ. ૧
 હજી કરાવશો તેતે કરશું, કરતાં દિલમાં હર નવ ધરશું.
 કરાવશો ત્યાં કરશું, જય ગોપાળનોરે. પ્રભુ. ૨
 જર જશ મળતાં તુજને દેશું, માન ભાર શીદ શીરે લેશું,
 સમજ્યા છતાં બોલાળા થઈ, શીદ હાલશીરે. પ્રભુ. ૩
 ચમત્કારો તેં જેને બતાવ્યા, તે હમને મન માંહે જણાયા,
 ભાવ્યાં તેથી આવ્યાં તોડી આડળેરે. પ્રભુ. ૪
 જીવન હમારૂં સાર્થક કીધું, જોઈએ તે સર્વે મત દીધું,
 લીધું, પીધું પ્રેમે હરી પલ પાળજેરે; પ્રભુ. ૫

ભકિતનો ભોમિયો.

ભાગ ૩ જો.

[અન્ય ભક્તોના ઉદગારો.]

મનખા જનમ શીદ ખુએ,
આવોરે રંગે મનખા જનમ શીદ ખુએ. (દંક)
સંસારી જન કહે અમે છીએ સુખીઆં, (૨)
ધન પુત્રને જુએ; આવો રે.
હેતે દુલાવે ને પ્રીતે પરખાવે, (૨)
મુવાંને ધુસડે રંગે, આવો રે.
હરીને વિસારે એ જીતા ગાજી હારે, (૨)
કુટેલ દોણીમાં દુધ દુએ. આવો રે.
કહે મુળદાસ એવા જિંધા અજ્ઞાની, (૨)
દેખી પાખીને પડે કુવે. આવો રે

સ્વાત્મ પરીક્ષા.

(મારા રામ ગયા વનવાસરે એ રાગ.)

મમન કર મનવા મારા મીત્રરે, જગમાં તાંડે કોઈ નથી. દેક.

માત પીતા સુત મીત્ર વનીતા વાહાલી,
આવે નહિ આથે કોં ખચીતરે— જગમાં.

સુંદીર બાગે બગીચાં ભુવન શુભ,
મૂકીને બધું છે ખચીતરે— જગમાં.

કાળની કાળમાંથી બચી નવ શક્યા બુઝ્યા,
રાવણુ રામજી વશીષ્ઠરે— જગમાં.

સમજી સવેલા ખ્યારાં છોડી દેને માંરે તારે,
રટન કર નટવરનું નીત નીતરે— જગમાં.

દોંગી ભગત.

જુઠા જુઠી ન અલો માળા— હોંરે જુઠા.

માળા, માળા, માળા રે— જુઠા. ૧

હાલતાં ચાલતાં મણકારે મૂકે, [૨]
એ જગ ધૂતવાના ચાળારે— જુઠા. ૨

જગતમાં ભક્તપણું દેખારે, [૨]

કરમ કરે છે કાળારે— જુઠા. ૩

વ્યાસ વહ્નિભ કહે જુઠા જનમના [૨]

ખાશો જમના ભાલારે— જુઠા. ૪

હરિને ભજતાં હમુ કોઇની લાજ જતાં તથી જાણીરે;
 ઝેમી સુરતા શામળીઆની સાથ વદે વેદ વાણીરે. [ટેક]
 હાલે ઉગાર્યો પ્રહલાદ હિરણ્યકશ્યપુ માર્યો રે, (૨)
 વેલીપણને આપ્યું રાજ્ય, રાવણને સંહાર્યોરે— હરીને.
 હાલે હસ્તીદ મેતાને હાર, હાથો હાથ આપ્યો રે, [૨]
 પુવને આપ્યું અવિચળ રાજ, પોતાનો કરી સ્થાપ્યો રે—હરીને
 હાલે મીરાં તે આઈનાં ઝેર હળાહળ પીધારે, [૨]
 ત્યાપ્રીનાં પૂર્યા ચીર, પાંડવ કામ કીધાં રે— હરીને.
 માવો હરિ ભજતનો લ્હાવો, ભજન કોઈ કરશે રે, [૨]
 કર્મોડી કંહે મેમળદાસ, ભક્તોનાં દુઃખ હરશેરે.—હરીને.

આવી મારી ઝુપડીમાં આજ મારા સ્વામી,
 પાવન કીજે દીન દાસ;
 કોણ જાણે મારી આપ વિના દાઝ મારા સ્વામી.
 કરશેા મને ના નિરાસ,
 તથી આસન રૂડું પ્રભુને ખેસાડવા;
 તથી વડૂસ ભોજન જમાડવા,
 મારો સ્વિકારો રોટલો ને છાસ મારા સ્વામી.—પાવન ૧
 મારી પાસે ન દિય વસ્ત્ર નાથ આપવા,
 તથી પુષ્પહાર આપ કંઠે આરોપવા
 માનો પુષ્પહાર અર્પું તુરંત ઘાસ મારા સ્વામી—પાવન, ૨

હું છું હુર્ખળ ન ચરણમાં કાંઈ મુકવા,
 મુકું માથું પદે રીઝો પ્રભુ સ્વિકારવા;
 જોજો લાવ જોશો સામગ્રી ન જાસ મારા સ્વામી—પાવન ૩
 નથી મારે વૈભવોને નાથ માગવા,,
 ઇચ્છું સામર્થ્યને ન આપવાથી અગવાં.
 યાયું એજ રાખો નિત્ય ચરણ પાસ મારા સ્વામી—પાવન ૪
 સાધન સદગુણહીન હું છું આળસુ પૂરો,
 હુઃખ સાગરે ડુબેલો છું નિત્ય નગુરો,
 મારે એક માત્ર આપનો વિશ્વાસ મારા સ્વામી—પાવન ૫
 નાથ નરહરી દયા આજ દર્શાવજો,
 મારી રંકની પર્ણકુટી શોભાવજો,
 નાખીશ આવશો નહિ ત્યાં લગી નિશ્વાસ મારા સ્વામી—
 પાવન ૬

રાગ ધીરાનું પદ.

ભાવે લજે ભગવાનને, આવ્યો અવસર સાર,
 વાર ન લાગે વીતતાં, મુણ્ણને નરનાર—ભાવે—ટેક.
 પૂરવના સતકર્મથી, મળીઓ મનુષ્યાવતાર,
 સદ્ગુણ કરીલો મુકૂત કરી, નાવે વારંવાર—ભાવે—૧
 કાલનું આજ કરો સહી, આજનું હમણાંય,
 કાળ અચાનક આવતાં, રે' મનની મનમાંય ભાવે—૨

ભર દરીયામાં વહાણ છે; જોખમાતાં શી વાર,
 માટે ચેતીને ચાલજો, આંચ નાવે લગાર—ભાવે—૩
 આવરહા ઓછું થાય છે, વિદ્યુત વેગ સમાન,
 માફે ગણો જેને મનથી તે, નાવે સાથ નિદાન—ભાવે—૪
 હરી સમર્યા ન હયાતીમાં, અવસાને શ્રીરામ,
 સંભળાવે સરવે મળી, કહો આવે શું કામ—ભાવે—૫
 જીવતાં કાશી જતાં ખરે, વાશી વળીઉં જણાય,
 મુખે ગંગાજળ તેહના, મુખમાં મુકે શું થાય—ભાવે—૬
 જીવતાં જંચ ખરચ્યો નહિ, પરમારથ માંચ,
 અતે ગાય મસાણમાં દોવરાવે શું થાય.—ભાવે—૭
 સોના સમી ઘડી જાય તે, ફરી નાવે હાથ,
 ચંદ્રમણી માટે બાંધીલો, પાણી પહેલાં પાગ—ભાવે—૮

૫૬.

સૌનું કરો કહ્યાણુ, દયાળુ પ્રભુ સૌનું કરો કહ્યાણુ—ટેક.
 નરનારી પથુ પક્ષીની સાથે (૨) જીવજંતુનું તમામ. દયાળુ.
 જગનાવાસીઓ સૌ સુખ ભોગવે (૨) આનંદે રહી આઠે ભ્રમ દયાળુ
 ફુનીઆમાં દરદ ફુકાળ પડે નહિ (૨) લડે નહિ કોઈ ગામ. દયાળુ
 સર્વે જનો સુખકારી વધેને (૨) વળી વધે ધન ધાન. દયાળુ
 કોઈ કોઈનું ખુદ ન ઇચ્છે, (૨) સૌનું ઇચ્છે સૌ સમાન. દયાળુ.
 પોત પોતાના ધર્મ પ્રમાણે (૨) સર્વે ભજે ભગવાન. દયાળુ

૫૬.

રાતે રોજ વિચારો આજ કમાયા શું મહીંરે,
 સુતા મન મહીં રે-ટેક.
 ખાવા પીવા પ્રભુએ દીધું, તે માટે મેં શું શું કીધું ?
 એ ખાતું સરભર કીધું છે કે નહીં રે- રાતે. ૧
 પાપ રૂપ શું કરજ થયું છે, કયું સારે મેં પુણ્ય કર્યું છે ?
 પુણ્ય પાપમાં વધેલ છે બાબુ કઈ રે- રાતે. ૨
 જે માટે આ જગતન દીધું, તે માટે મેં શું શું કીધું ?
 વધ્યું ઘટ્યું કે સુધારવું શું તે મહીં રે- રાતે. ૩
 માયા એ કેવા ભુલાવ્યા, બુદ્ધિ સાથે કેવા ફાવ્યા ?
 કઈ સવળી કે અવળી રીતી છે રહી રે- રાતે. ૪
 બૂલ ચકની માશી માગી, અનંત પતીને પાયે લાગી !
 નિત્ય સુવે તે નિત્ય થશે સુખી સહી રે- રાતે. ૫

રાગ—મહાડ.

રે રે શીવ મોસરી, કરસુખકારી, કરણાણુ વિચિનાથ,
 તારી સેવા શુભકારી, લેજે સ્વિકારી, વિનતિ હમારી.
 કહું છું જોડી હાથ—રે રે. ટેક.
 પાપ હમારું પ્રલે કરીને, આપો અવિચળ સૂખ.
 આંધે આંધને તારજો શાંભુ, પામું નહિ કદી દૂખ,

રહું નામ તમારું, લાગે સારું, સોને પ્યારું,

કહું છું જોડી હાથ—

૨૨. ૧

આશા તમારી અંતર રાખું ભક્તિ કરું દિનરાત,

કામ નડે નહિ સેવા કર્યાથી, ઉરે વિચારું વાત,

એવા કલ્યાણુ કરી, લેજો ઉમારી, કરી આ ભારી,

કહું છું જોડી હાથ—

૨૨. ૨

શરણે આશ્રયો છું શીવજી તમારે, મુકી બીજી આશ,

ભક્તિ ખતાવે ભાવ ધરીને, રાખો સદા શીવ પાસ,

શીરે જળની ઝારી, રીત છે ન્યારી, શીવજી તમારી,

કહું છું જોડી હાથ—

૨૨. ૩

રાગ ધનાશ્રી.

પીંજરનો મૂકી પ્યાર, ઉડીજા પાંખી પીંજરનો મૂકી પ્યાર. (ટેક.)

પારકું પીંજર તે પોતાનું, માનીશ નહિ તું ગતાર-ઉડીજા.

જે જેનું તે તેને સોંપી, તું તારું સંભાર્યું— ઉડીજા.

માગી લીધું મોજને માટે, અનુભવવા સંસાર— ઉડીજા.

તત્વાશ્રય લઈ પીંજર પેહું, બંધ કરી સૌ બાર— ઉડીજા.

અવિધાનાં તાળાં દીધાં, લોહ જડેલ કમાડ— ઉડીજા.

કુચી કુંડી લીધી કાળે, તેં માંડી જંભળ— ઉડીજા.

બંધન પામ્યો પીંજર પડીને, સ્વરૂપને સંભાળ— ઉડીજા.

તે તારું નહિ તું તેનો નહિ, વિવેક રાખી વિચાર— ઉડીજા-
યુર કૃપાથી જ્ઞાન થયું તો, ખુલ્લાં છે દશ દ્વાર— ઉડીજા.

રાગ ભેરવી.

નામતો પ્રભુનું લેવું, નિશ્ચિન તારે. (૨)
નિશ્ચિન તાહારે, નિશ્ચિન તાહારે. નામ. ટેક.
ભુંડા ભુંડું મનમાં ભાળે, રાખવી ભલાઈ,
પરસ્પર સહાય કરવી, સાચી એ સગાઈ. નામ.
સંસાર અસાર વિષે, સુકૃત કર વહેલો વહેલો,
આ જીવાની જાતી રહેશે, માટે ચેત પહેલો—નામ.
માયા ખોટી મમતા ખોટી, મૂકી દે વિચારી,
સાચુ છે સુધર્મે રહેવું, છોડીને ખુમારી. નામ.

જાય છે જાય છે જાય છે રે—રાહ.

ખેલમાં ખેલમાં ખેલમાંરે, રાધાકૃષ્ણ વિના ખીજું ખેલમાં. ટેક.
શાકર શેરડીનો સ્વાદ તજીને, કડવો લીમડો તું ઘોળમાંરે—રાધાકૃષ્ણ.
હીરા માણિકની ખાણ તજીને, કાચ કથીરીઓ તોળમાંરે—રાધાકૃષ્ણ.
ચાંદા સુરજનું તેજ તજીને, આગીઆ સંગાતે પ્રિતી
જેડમાંરે—રાધાકૃષ્ણ. ૩

ગંગા જમનાનું જળ તણને, ખાખોચીઆને

ખોળમાંરે-રાધાકૃષ્ણ. ૪

આંખા વૃક્ષની છાંયા મેલીને, થોરનું યુગલું

ઠોલમાંરે-રાધાકૃષ્ણ. ૫

ખાઈ મીરાં કહે પ્રભુ ગીરધરના ગુણ, અમૃત ઢોળીને

વિષ ધોળમાં રે-રાધાકૃષ્ણ. ૬

બહાલો મારો સાચાનો સંગાતિરે, જેણે પ્રીત કીધી. ટેક.

બહાલાજી મારા પ્રથમ ધ્રુવજીસું પ્રીત કીધી (૨)

તેને અવિચળ પદવી લીધીરે-જેણે પ્રીત કીધી-બહાલો.

બહાલાજી મારા, બળીને બોલાવી વાચા લીધી (૨)

ત્રણ ડગલાં પૃથ્વી લીધીરે—

જેણે—બહાલો.

બહાલાજી મારા, ઉંડા તે જળમાં ગર્જના કીધી (૨)

તેની તરત ખખરો લીધીરે—

જેણે—બહાલો.

બહાલાજી મારા, હેતે વિદુરની ભાજી ખાધી (૨)

એને વચને ગુણકા સાધીરે—

જેણે—બહાલો.

બહાલાજી મારા, વૃંદા તે વનના વાસી (૨)

એમ બોલ્યાં જીવજીદાસીરે-જેણે પ્રીત કીધી-બહાલો.

થાય છે થાય છે થાય છે રે—રાગ.

હારમાં હારમાં હારમાં રે, મન જીતી બાજી તું હારમાં.
 પ્યારમાં પ્યારમાં પ્યારમાં રે, તું પડ નહિ પાપી પ્યારમાં—ટેક.
 જ્ઞાન મારગનીગાથ ગમે નહિ, લોભાય વિષય વિકારમાં રે. મન-૧
 રમે પ્રપંચ અનેક પરંતુ, પ્રજ્ઞે સહુ પળ વારમાં રે. મન-૨
 રૂધીર પડ્ને મળ મુત્રાદિક, કાયાના છે કોઠારમાં રે. મન-૩
 મમતા તે શું અધીક ધરીને, કરે કુકર્મો કારમાં રે. મન-૪
 રાખ લડસો વિશ્વંલરનો, લાવ હૃદયથી વિભારમાં રે. મન-૫
 ઈશ્વરની આજ્ઞા આજાંગી અધમ અઘટીત સ્વિકારમાં રે. મન-૬
 તર દુસ્તર લવ સાગર જગથી, દોકટ કાંકાં મારમાં રે. મન-૭
 કોઈ કોઈનું નથી સગું સંજાંધી, સ્વાયે અંધ સંસારમાં રે. ૮
 અર્થ સરે શત્રુ થઈ ઉભો, રહે ન એકે આકારમાં રે. મન-૯
 મન કર્મ વાણી વિમળ કરીને, કાન કહે જ્ઞાન વિચારમાં રે. ૧૦

રાગ પીલુ.

ઇસ તન ધનકી કોન બડાઈ
 દેખત નેનોમે મીઠી મીલાઈ; ઈસતન—ટેક.
 હાડ જલે જયેસી લકડેકી મૂળી
 બાઝ જલે જયેસી ઘાસકી પૂળી; ઈસતન-૧
 અપને ખાતર મહેલ બનાયા,
 આપણી બાકર જંગલ સોયા; ઈસતન-૨

યર્ષ જગમાં અઘોરિક જીતરે;	”	
લાગી પૂરણ સલુણા સાથે પ્રીતરે;	”	૪
મારે વહાલે દીધું છે મને માનરે;	”	
મને કીધી સૌભાગણ કહાનરે;	”	૫
હવે થયો સંસારીડો ઝેરરે;	”	
પ્રજ્ઞાનંદને વહાલે કીધી મહેરરે;	”	૬

પદ-રાગ ગરબી.

માથે કોપી રહ્યો છે કાગરે, ઉઘ તને કેમ આવે.		
પાણી પહેલી બાંધી લેને પાળરે,	”	૧
નથી એક ઘડીનો નીરધારરે,	”	
આતો સ્વપના જેવો સંસારરે;	”	૨
અધ્યા એળે ખોયો અવતારરે,	”	
તારા માથે છે જમનો મારરે,	”	૩
તારા મનનું ધાર્યું થશે ધૂળરે,	”	
ચાર તોલાં છે મણમાં ભૂલરે,	”	૪
કરી આવ્યો છે ગર્ભમાં કોલરે,	”	
થોલ આવેલું થાય છે કથોલરે,	”	૫
નેતાં નેતાં આયુષ્ય ખુટી નાંચ રે;	”	
તારા હાપણમાં લાગી લાલરે,	”	૬
કાંઠે આવેલું ખુડશે આઝરે,	”	
તારે કાબે કહે છે રૂપિરાજરે.	”	૭

જીવતું શીદને ચિન્તા ધરે, કૃષ્ણને કરવું હોય તે કરે. (ટેક)
 તું અંતર ઉદ્દેગ કરે, તેથી કારજ શું સરે; (૨)
 ધણીનો ધાર્યો મનસુખો, હર પ્રણાથી નવ ફરે, કૃષ્ણ ૧
 દોરી સર્વની એના હાથમાં, બરાબરું ડગલું બરે; (૨)
 જેવો જંત્ર વગાડે જંત્રી, તેવો સ્વરનીસરે, કૃષ્ણ ૨
 જેવું જેટલું જે જેમ કાળે, તે તેને કર ઠરે; (૨)
 એમાં ફેર પડે નહિ કોઈથી. શીદ કુટાઈને મરે, કૃષ્ણ ૩
 તારું ધાર્યું થાય એટલું, હરી ઇચ્છા અનુસરે; (૨)
 સદા કાળ એ રીત નલે નહિ, શીદ હું મનમાં ધરે, કૃષ્ણ ૪
 થાવાનું અણુચીંતવું થાશે, ઉપનિષદ આચરે; (૨)
 રાખ ભરૂષો રાધાવરનો, દયા તું શીદને ડરે, કૃષ્ણ ૫

જે કોઈ પ્રેમ અંશ અવતરે, પ્રેમરસ તેના ઉરમાં ઠરે—ટેક.
 સીંહણ કેરૂં દૂધ હોય તે, સીંહણ સૂતને જરે; (૨)
 કનક પાત્ર પાખે સહુ ધાતુ, ફેડીને નીસરે, પ્રેમરસ-૧
 સક્કરખોરનું સાકર જીવન, ખરના પ્રાણજ હરે; (૨)
 ક્ષાર સીંધુનું માછલડું જયમ, મીઠા જળમાં મરે, પ્રેમરસ-૨
 સોમવદની રસપાન શુદ્ધ, જે પ્રાણજ હોય તે કરે; (૨)
 વમળ વંશીને વમન કરાવે, વેદવાણી ઉચરે, પ્રેમરસ-૩
 ઉત્તમ વસ્તુ અધિકાર વિના, મળે તદ્દપી અર્થ ન સરે; [૨]

મન્દ્ર લોગી બગલો મુક્તાકુળ, દેખી ચંચુ ન ભરે, પ્રેમરસ-૪
એમ કોટી સાધને પ્રેમ વિના, પુરુષોત્તમ પુંઠ ન ફરે; (૨)
દયા પ્રીતમ શ્રી ગોવરધનધર, પ્રેમ ભક્તિએ વરે, પ્રેમરસ-૫

રામબાણુ વાગ્યાં હોય તે જાણે.

ઓલ્યા મૂરખ મનમાં શું આણે, પ્રભુના બાણુ—ટેક.
ધ્રુવને લાગ્યાં, પ્રલહાદને લાગ્યાં, તે ઠરીને બેઠા ઠેકાણે; [૨]
ગર્ભવાસમાં શુક્રદેવને લાગ્યાં, એતો વેદવચન પરમાણે,

રામબાણુ. ૧

મોરદેવજી રાજનું મન હરી લેવા, હરી આવ્યા જે ટાણે; [૨]
લઈ કરવત મસ્તક પર મેલ્યું, ને પત્નિ પૂત્ર બેઠે તાણે,

રામબાણુ. ૨

મીરાંબાઈ પર ક્રોધ કરીને, રાણોજી ખડગજ તાણે; [૨]
વીખના પ્યાલા ગીરધરલાલે આરોગ્યા, અમૃતને ઠેકાણે,

રામબાણુ. ૩

નરસિંહ મહેતાનો હુંડી સ્વિકારી, ખેપ ભરી ખરે ટાણે; (૨)
આગળ સંત અનેક ઓધાર્યા, એવુ ધનોભગત ઉર આણે,

રામબાણુ. ૪

રાગ-કાચબા કાચબીનો.

ગરબમાં ગુણુ ગોવિંદના ગાતો, નિશ્ચે લેતો નામરે,—નિશ્ચ
ઉદરમાંથી અવતર્યોને, કરે છે કુડાં કામ,
આતમ ઘાતી આપનું ખોયું, રતન લઈ રાખમાં રોજ્યું.—ટેક.
આવ્યો તે દિતો શી રહ લાગી. જામશ પાછો જોઈરે—જામશ.
કરી કમાણી હારીને બેઠો, જીતી ગાજ ખોઈ,
ફાકટમાં શું રહ્યો કુલી, ગયો દુરગંધમાં ડોલી. ગરબ. ૧
ત્રણે ટીલારે ટળી ગયા, કૌરવ રાવણને કંશરે,—કૌરવ
તેની ઠાઠડી ઠાલીરે ઉડી, ગયા માંહિથી હંશ,
એવા છત્રપતી રાજા, કાળે મેલાવી માળ. ગરબ-૨
માફે માફે ન કર પ્રાણિ, મેલીદે મનની તાણુરે,—મેલીદે
ચાર જણા મળી ઉપાડી જશે, લઈ જશે સમશાણુ,
માટી ભેળી માટી થાશે, કર્યા ભોગવવાં પડશે. ગરબ-૩
નામ ધર્યું તે નિશ્ચે જવાનું, નથી રહેવાનું કાંઈરે,—નથી,
ભોળો ભગત કહે લલો થઈને, સમજી લે મનમાંહી,
સદગુણે શરણે જઈએ, મુક્તિનો મારગ લઈએ. ગરબ-૪

૫૬.

જાય છે જવાની તારી, જાય છે જવાની; હરીના ભજન—
વિના જાય છે જવાની. દેક.

કાયા તારી કંચન જેસી, મોતી જેસા પાની;
 મુઆ કેડે બાળી મુકશે, ઉડી જાશે વાની.—અય છે. ૧
 જાતી રહેશે જવાની, ને પછી થાશે હાની;
 છાના માના જમ આવશે, લેઈ જાશે તાણી.—અય છે. ૨
 માયા તમે મુકી દોને થાઓ ન અજાની;
 નરસંઘઆનો સ્વામી સાથો, હુનીઆ દિવાની.—અય છે. ૩

પદ. રાગ કુમરી.

જુહું જુહું જીવિત ખરું જાણ્યમારે [૨] ટેક.
 જુહી જનની જુહી જાયા, જુહી મોહ ભરેલી માયા;
 કાચ કુપો છે કાયા, મમતા તાણ્યમારે.— જુહું જુહું ૧
 સદાયતે છત કોની છાજી, તે દેખી થું થયે રાજી;
 (આ) આતસળાજી આશા, લાંબી આણ્યમારે.—જુહું જુહું ૨
 ગગને જામ્યો વાદળ ગોટો, પાણીમાં પ્રગટ્યો પરપોટો;
 ખેલ બધો એમ ખોટો, મુરખા માણ્યમારે.— જુહું જુહું ૩
 ધીરજ રાખી મનમાં ધારે, બ્રહ્મ પણું છે તનમાં ભારે;
 નરક ભયું નવ દારે, વયુ વખાણુ મારે.— જુહું જુહું ૪
 ફેલ કરીને ફેકટ ફટકયો, ઇશ્વરના ચરણે નવ અટકયો;
 લેદ વિના તું ભટકયો, ચારે આણ્યમારે.— જુહું જુહું ૫
 પરખી લેને પુરખ પુરાણી, જગમાંથી ગુણુ જોને જાણી;
 પૃથ્વીમાં જેમ પાણી, હરે નીચાણુમારે.— જુહું જુહું ૬

જાયે તો જગજીવન જાયે, નાયે તો હરિ આગળ નાયે.
રૂપિરાજ કહે રાયે, સંત સવાણ્યમારે. — જુહું જુહું ૭

પદ. રાગ-કુમરી.

રટવા રટવા આવ્યો છે તું તો રામનેરે. — ટેક
બીજાનું સુખ જોઈને જાગમાં, વેદ વગરની વાટે વળમાં;
ચિત્ત વિષે તું ચળમાં, દેખી દામનેરે. — રટવા ૧
પંચ વિષય લાગ્યાતા ખ્યારા, જતા રહ્યા કોટી જન્મારા;
તું સમજીને કરી લે તારા કામનેરે. — રટવા ૨
કેક જનમ તે કેરજ કરીઆ, દેખ્યા તેથી દુઃખના દરીઆ;
આ ભવમાં સુખ ભરીઆ, સેવે શ્યામનેરે. — રટવા ૩
અરે હવે નવ અખજ ઉથામે, ઝરણાં રાખી ધરખા જામે;
પૂરણ આનંદ પામે વૈકુંઠ ધામનેરે. — રટવા ૪
કાળ ગણે નહિ કોડપતીને, જોશી ડોશી વેદ જાતીને;
શંખાણી અને સતીને, હુકમી હજામનેરે. — રટવા ૫
ચાર ઘડી કેઈ ચાંચડીઉં, નરતન વણ સમજાયેથી નડીઉં;
પડશે કે તન પડીઉં જા પુછ જામનેરે. — રટવા ૬
રૂપિરાજ વાણી કર વહાલી, ચેત અરે જાવું છે ચાલી;
ખેલશમાં તું ખાલી, આઠે જામનેરે. — રટવા ૭

૫૬. રાગ—હુમરી.

ગોવિંદ જાણ્યાં વિના તેં, વરસાં ગાળીયાંદે. (૨) ટેક.
 ગળે પાસ ખાંધી જમ અહરે, કાંપો કાંપો મુખથી કહેશે;
 રંગ ભરેલાં રહેશે, મંદીર માળીયાંદે.— ગોવિંદ ૧
 ચરે પૂરે સૂરા પાને, કૃષ્ણ કથા નવ ગોઠે કાને;
 ભજની જન ભગતાં ને, ખજ તેં ખાળીયાંદે.— ગોવિંદ ૨
 હૈયામાં નવ ધયાં હરીને, ભુંડાઈ બંહારી જહાજ ભરીને;
 દયા વિના તેં દાન કરીને, ખાળીયાંદે,— ગોવિંદ ૩
 અડખંગાઈમાં ઉમર આખી, નરતન ચિંતામણી ખોઈ નાખી
 રૂઢિયા મધ્યે રાખી, તીખી પાળીયાંદે.— ગોવિંદ ૪
 ધર્મ રાજની આગળ ધરશે, ત્વાં તારાં ગાતર થરથરસે;
 કોપી જમડા કરશે અરે, ઇંટાળીયાંદે.— ગોવિંદ ૫
 વસ્ત્રા ભૂષણ લુટી લેશે, પહાર જઘને ખાળી દેશે;
 રૂપિરાજ કહે ડાટયાં રહેશે, રાજિયાંદે.— ગોવિંદ ૬

૫૬. રાગ—હુમરી.

લાગી લાગી હરકતો લોકાલાજનીરે, (૨)—ટેક.
 એ માટે બીસયાં અવિનાશી, વીશ્વંભર વૈકુંઠના વાસી;
 ખબર જુએ છે ખાસી, હજી આજનીરે-લાગી લાગી. ૧
 ભરમાઈશ માં દોલત ભાળી, રૂપા કેરી ખાટય રૂપાળી;
 વાલ તણી નથી વાળી, તારા કાજનીરે લાગી લાગી. ૨

કાયા માયા કાચી કેવી, દેવ દહીત નવ રાખે દેવી;
 જુ'પહી સખગી જેવી, જુની છાજનીરે- લાગી લાગી. ૩
 લાખો જનમ ધરીને લોટયો, દીધી હતી ત્યાં મોતે દોટયો.
 ચકલાં ઉપર ચોટયો, જેવી ખાજનીરે- લાગી લાગી. ૪
 આબ્યો તો તું લાલજ લેવા, દામ કર્યા તેં ઉલટા દેવા;
 સદાય કરજે સેવા, સંત સમાજનીરે- લાગી લાગી. ૫
 સંત પુરૂષના શબ્દ સહે નહિ, દોષ લીતરના તેથી ઠહે નહિ;
 શેકી ગંધ રહે નહી, જેવી પાજનીરે- લાગી લાગી. ૬
 અંત સમે જમડા આવી લે, રહેવું પડશે વદને વીલે;
 શિખામણ સમજી લે, રૂપિરાજનીરે- લાગી લાગી. ૭

(રે ચેતે તો ચેતાવું રે પામર પ્રાણી-એ રાહ)

અવીનાશી બહારે આવોરે, અંતર જામી. ટેક.
 પામર હું પાપી પ્રાણી, લાકડા કિંચીત નહી જાણી,
 રૂડી રીતી ન પ્રમાણિરે; અંતરજામી-૧
 લુચ્ચો હું લુણ હરામી, કામી ને કુપથ ગામી,
 છે મારી અપાર ખામીરે; અંતરજામી-૨
 નહિ પુણ્યદાન કંઈ રૂચે, સેવા પુણ ના સુચે,
 અંતે આ તનડુ મુજેરે, અંતરજામી-૩
 સુખમાં મદ ઉપજે અંગે, જર જોડના પ્રસંગે,
 લિંઝયો નહિ તુજ રંગેરે; અંતરજામી-૪

જ્ઞાનીનો ડોળ ધરાવું, સત્સંગ ન અંગ લગાડું,
 ખ્યારા તુને કયમ ભાવુંરે, અંતરજામી-૫
 ઉપદેશ કર્યામાં શરો, વર્તનમાં સદા અધરો,
 કિર્તીનો લોભી પૂરોરે; અંતરજામી-૬
 લજ્જા ભારી તુજ હાથે, નથી એથ કેઈની માથે,
 તારો જાણી લે સાથેરે; અંતરજામી-૭
 દે ભક્તિ જ્ઞાન પ્રસાદિ, મટવા મન મગની બાદી,
 નારાયણુ આદિ અનાદિરે; અંતરજામી-૮
 હું મનમાં મસ મુઝાઉં, કંઈલા કર સુખીઓ થાઉં,
 અજ્ઞાન કાન શું ગાઉંરે; અંતરજામી-૯

જીભને પ્રાર્થના.

હરદમ શ્રી કૃષ્ણ કહે શ્રી કૃષ્ણ કહે શુનજીભા મેરી,
 મતલબ કે કારણ કરતા હું ખુશામત મેં તેરી;—હરદમ-ટેક.
 ખાંડ ઘી દૂધ સક્કર, હેતા હે હર વખત તુંજે,
 તોભી હરશેજ હરી નામ શુનાતિ ન મુજે;—હરદમ- ૧
 જોઈ જીંદગાની સારી, સળી ગુન્હા માફ તેરા,
 દયાનાપ્રિતમ કહે મત ભૂલે, આખર વખત નામ મેરા;—હરદમ-૨

હરદમ શ્રી કૃષ્ણ કહં શ્રી કૃષ્ણ—ઐ રાગ.
 ભજી ભવસિંધુ તરી સિંધુ તરી પાર જાને,
 ભજીને ભૂપનો જે ભૂપમાં તદ્રૂપ થાને;—ભજી. ૧
 ત્રિગુણાતીતમાં તદ્ભીન થા ત્રિકુટી ધ્યાને,
 અક્ષરાતીતમાં આનંદ પામી સ્થિર થાને;—ભજી. ૨
 નાઆએ દ્રષ્ટી ન્યાણી ત્રિવેણીને તીર ન્હાને,
 વાજા ગુણજાની તણો ઘોર શબ્દગુણ કાને;—ભજી. ૩
 ચહી મુન્ય માંહે, શબ્દાતીતમાં સુર્તા લગાને,
 વળી બંકનાળ વાટે ઉત મુની અલખ જગાને;—ભજી. ૪
 સમી ચિત્ત વૃત્તિ જશે, પ્રણવ સુખમાં સમાને;
 કેહે કરતુર ઇષ્ટ દેવ, આપમાં પ્રમાણે.—ભજી ૫

૫૬ (ભોજ ભગતના ચાખખા) નો રાગ.

મોહતું શીદને પ્રાણી ધરે, પતંગીઉ દીપ મોહથી, મરે ટેક.
 હાથી જેવાં મોટાં પ્રાણીને, મનુષ્ય તુરત વશ કરે,
 હાથીને છ મોહ નારીનો, તેથી બંધમાં પડે;—પતંગીઉ—૧
 સાયંકાળે જમર ઘણાએ, કમળ પુટમાં ઠરે;
 પ્રાણેન્દ્રિયને વશ થઈને, તેજ કમળમાં મરે; પતંગીઉ—૨
 ખાવાનો છ મોહ મીનને તેથી એતો મરે,
 એજ મોહ મુકી મુકી માછીઓ, મીનાને પકડે—પતંગીઉ—૩

પારથી કેરાં શરથી બચવા, હરણી દોડતી ફરે,
રાગ રૂપી શર વશ થઈને, તેજ બાણથી મરે;—પતંગીઉ—૪
એક ઇન્દ્રિયને વશ થયેથી. આવું દુઃખજ પડે,
પંચેન્દ્રિય જનને મોતીરામ, એતે કેમ નહિ નડે;—પતંગીઉ—૫

કબ સમરોગે રામ—એ રાહ.

સતસંગનો રસ આખ, પ્રાણી તું તો સતસંગનો રસ આખ.—ટેક.
પ્રથમ લાગે કડવાં ને તીખો, પછે આંખા કેરી શાખ;—પ્રાણી-૧
સતસંગથી દો ઘડીમાં મુક્તિ, વેદ પુરે એની શાખ;—પ્રાણી-૨
આરે કાયાનો ગર્વ ન કીજે, અંતે થવાની છે ખાખ;—પ્રાણી-૩
હસ્તીને ઘોડા માલ ખનના, એકે ન આવે તારી સાથ;—પ્રાણી-૪
કાચીરે કાચા કોટડી જેવી, ઢગતાં ન લાગે વાર;—પ્રાણી-૫
કાચો રે કુપો જળે ભર્યો છે, ગળતાં કુટી જાય પાર;—પ્રાણી-૬
કહેત કબીરા મુનો બાઈસાધુ, એ છે મુક્તિતાલુ દાર;—પ્રાણી-૭

[રાગ ઉપરનો]

છાડ વિષયનો છંદ, મનતું છાડ વિષયનો છંદ. ટેક.
પંચ વિષયના પ્રપંચ સઘળા, દે દારૂણ દુઃખદંઃ—મનતું-૧
થા સાંવધ વધ્ય તું જાણી, ઝટ મટે વિકટ ભવળંધ—મનતું-૨
આનમ તત્વ અલેહ જોઈને, થા સદ ચિદ આનંદ;—મનતું-૩

શાબદ સ્પર્શ રમ્મ રૂપ ગંધ છે, માયા

જાળ અનંત;—મનતું-૪

મત સંગત સદ્ગુરૂની સેવા, છે અનહદ સુખકંઠ;—મનતું-૫

વિષ વિષય રગરગથી છોડી, ભજ ભાવે ભગવંત;—મનતું-૬

કાન જ્ઞાન દૃષ્ટિથી માલે, સાચા સંત મહંત;—મનતું-૭

[કૃષ્ણ સમરોગે રામ—રાગ]

કર ઝટપટ સત્સંગ, મનતું કર ઝટપટ સત્સંગ.—ટેક.

કાચામાયા કામ ન આવે, પંચ વિષયદુઃખ અંગ;—મનતું-૧

શાસ્ત્ર અને સદ્ગુરૂની મહદે, જીત કુસંગ પ્રસંગ;—મનતું-૨

કામ ક્રોધ મદમોહાદિક છે, ષડ શત્રુનો જંગ;—મનતું-૩

ગંગ સમાન અતિશય નિર્મળ, હરીરસ રંગ તરંગ;—મનતું-૪

થા પાવન વન જાકે નવજા, ભર ઉર પૂર ઉમંગ;—મનતું-૫

જપ તપ સાધન સિદ્ધિ સકળ છે, ઉત્તમ નરતન નંગ;—મનતું-૬

ધર ધરશું ભટકે મરકટ સમ, જમણાથી છે ભંગ;—મનતું ૭

કાન માન મુકીદે મીથ્યા, ઓ ઉનમત્ત માતંગ;—મનતું-૮

હાથોદર દુખડાં કાપોરે, બળવંતા બેલી—

નંદલાલ નિજનંદ આપોરે, બળવંતા બેલી—ટેક. ૧

વહાલાજી હુતો પગ પગનો અપરાધી, (૨)

ભરેલો આધિ વ્યાધિરે, બળવંતા— ૨

- વહાલાજી હુતો તમારા બળથી ગાળું, (૨)
 જાણો છો કહું શું આજુરે;— બળવંતા— ૩
 વહાલાજી જેવો તેવો છું તોએ તમારો, (૨)
 આધાર અવર નહિ મારોરે;— બળવંતા— ૪
 વહાલાજી માફં જોર નથી જો તરછોડો; (૨)
 શું રૂઠી કરે મંકોડોરે;— બળવંતા— ૫
 વહાલાજી શ્રી મુખ પોતાનો કહોંછો મારે લાડું, (૨)
 બીજું બળ કયાંથી કાઢુંરે;— બળવંતા— ૬
 દયાના પ્રીતમ પાણિ ગ્રહ્યો છે તો નિલાવો, (૨)
 મારે દાસ પણાનો દાવોરે;— બળવંતા— ૭

- શ્રી વલ્લભ વિઠ્ઠલ શ્રીજી સ્વામિ, શામળીઆ બહાલા;
 સઘળું સમજો છો અંતર જામી, નંદલાલારે. ૧
 ભય તો લાગે છે મુજને ભારી, શામળીઆ બહાલા;
 અંતકાળે શી વલે થાશે મારી, નંદલાલારે. ૨
 સેવા સમરણના ભાવે દીધું, શામળીઆ બહાલા;
 રંક સાધુને દુઃખ તો દીધું, નંદલાલારે. ૩
 હિંચો શાસ્ત્રિય સહુ ધર્મે, શામળીઆ બહાલા;
 પરીપુરણ છું હું કર્મે, નંદલાલારે ૪
 સહુ જાણે છે ભક્ત સાચો શામળીઆ બહાલા;
 પાંખંડી પુરાતનથી કાચો, નંદલાલારે;

ગાંધ્ય બ્રહ્માની લાજ ધરજો, શામળીઆ બહાલાઃ
 પીડા ન પામું એવું કરજો, નંદલાલારે. ૬
 સન્મુખ લોચનમાં આવી રહેજો, શામળીઆ બહાલા,
 કૈમ્ય ન ભેશો દરશન દેજો, નંદલાલારે. ૭
 શ્રી મુખ બ્રોહ્મા તે સાચું કરજો, શામળીઆ બહાલાઃ;
 દુઃખ દયાના સર્વે હરજો, નંદલાલારે. ૮

રાગ ભેરવી.

કાચારે કેસે રાઈ, તજદીયા આણ. ટેક.
 ઘરકી માયા ઘરમેં છોડી, ગાય ભેંસ ઓર ઘોડી;
 રાતી નાર પદમણી છોડી, છોડી પુત્રનકી ભેડી, -તજદીયા-
 કાયા—૧

ચાર જણુકી આઠ લગાવે, ચઢે કાષ્ટકી ઘોડી;
 ભય ઉતારે નદી કીનારે, જેમ્ની પુંકી ફાગનકી હોરી, -તજદીયા
 કાયા—૨

માત પીતા મુત આત રનેહિ, સંગ ન આવે કોઈ;
 કહેત કબીરા સુનો લાઈ સાધુ, જંને ભેડી ઉને તોડી -તજદીયા
 કાયા—૩

રાગ ભરવી.

જનમ સખ ખોયો ખટપટમેં. (૨)

પ્રભુ ભજની તું અપને ઘટમેં, જનમ. ૧

જખતું આઘ્યો જગતમેં, જગત હશે હમ રાય, (૨)

એસી કરણી કરથલો, પીછે હશે નહિ કોય; જનમ. ૨

છીકત આયે જગતમેં, જગત હશે હમ રાય, (૨)

તુલસી એસા શુકનસે, શુભ ક્યાંસે હોય. જનમ ૩

કાયા છે ત્યાં સુધી કર સમરણ, કીરતારનું રે. (૨) ટેક.

જતન કર્યું જલરામાં જોણે, તારો હેલ રચ્યો છે તેણે:

તેણે કામ કર્યું છે અતી ઉપકારનું રે. કાયા. ૧

પ્રસવ થયા પહેલું પય કીધું, માતાના સ્તનમાં રચી દીધું;

તેણે કારજ સીધ્યું તારા આહારનું રે; કાયા. ૨

કાન નેત્ર કીધાં છે કેવાં, સરવે અંગ અમુલ્ય એવાં;

અંતઃકરણ કીધાં છે વિવિધ વિચારનાં રે, કાયા. ૩

દાંત દીધા તુને ચાવણું ચાવવા, અન્ન સરજ્યું ઉદર ભરવા

કર દીધા કારજ કરવા પહેવારનાં રે, કાયા. ૪

સૂર ફલ્લેલ મનુષ્યાહેલ પામી, લંપટ ન થલું લુણ હરામી

છોટમ શરણ અડીલે, સરજનહારનું રે, કાયા. ૫

હવે કહેવું જોઈએ તંત્ર કહીએરે, સનજનો સાંભળારે.

છંદલે છંદલી શિખામણુ દઈએરે; ,, ૧

રૂઠા નીતિના નેમથી રહેનેરે, ,,

સુખે રામ કૃષ્ણ રામ કૃષ્ણ કહેનેરે, ,, ૨

હરીએ દીધું હોએ તેણે દેવુરે, ,,

પાપ કર્મોથી દૂર સદા રહેવુરે, ,, ૩

નામ હરીનાં છે શાસ્ત્રમાં હજારેરે, ,,

તેમાં તમને ગમેતે તમારેરે, ,, ૪

તમને ગમે તેને ગુરૂ કરનેરે, સનજનો સાંભળારે.

લેટ ભાસે ત્રીયાં જઈ ધરનેરે, ,, ૫

રૂઠો લાગે તે ધર્મ તમે ધારેરે, ,,

કરવો સત્સંગ સિધ્ધાંતએ અમારેરે, ,, ૬

થાય સત્સંગ તો વાત છે સારીરે, ,,

કહે જાદવ છે અરજ આ અમારીરે, ,,

મનથી વિરાગ પામ્યા વિના સંસાર શા માટે તજ્યો.

રાગ-ગજલ.

હજી જો પેટને માટે, ધરો ઘર ભીખ માગે ત્યાં;

તીરસ્કારે વધે ગુસ્સો, તજ્યો સંસાર શા માટે. ૧

જરા પણુ તાઢ કે તડકો, વળી વર્ષા તણાવારી;

ઉપાધિઓ મુઝાવેતો, તજ્યો સંસાર શા માટે. ૨

હજી જાગો અગીચાને, મુશોભિત સહેલને માટે;

- રહી અંતર જરા પ્રીતિ, તજ્યો સંસાર શા માટે. ૩
- હુકમમાં જે સદા રહેલા, હજારો નોકરો તહારા;
વખત પર યાદ આવે તો, તજ્યો સંસાર શા માટે. ૪
- ગએલા અન્વગાડી કે, રૂપેરી હસ્તીના હોદ્દા;
ઘડીભર ધ્યાન રોકે તો, તજ્યો સંસાર શા માટે. ૫
- મધુ સ્વાદિષ્ટ પકવાનો, મસાલા ઉષ્ણ સુગંધી;
કરે રસમય રસીકાને, તજ્યો સંસાર શા માટે. ૬
- કુસુમોની સુગંધીથી, મધુરાં ગાનને નાદે,
ખને છે ચિત્તચંચળતો, તજ્યો સંસાર શા માટે. ૭
- જતીકો મુગ્ધ ખાલાના, નયન કે ભાવની સાથે;
ઉછળતું જે હૃદય તારું, તજ્યો સંસાર શા માટે. ૮
- તજેલા મીત્રને માટે, સજેલા વેશને સાડે;
હૃદયમાં કલેશ વ્યાપેતો, તજ્યો સંસાર શા માટે. ૯
- સગાંને સ્નેહ સાંભરતાં, પ્રિયાની પ્રીતને માટે,
નયનથી જે વહેવારી, તજ્યો સંસાર શા માટે. ૧૦
- નથી એકાંતમાં ગમતું, વને જે ઝિહક લાગે છે;
ચહેજે સંગ માનવનો, તજ્યો સંસાર શા માટે. ૧૧
- મૃતિકાની પથારીમાં, મુકી પાપાણુ એશિકે;
સુતાંજે નીંદ નાવેતો, તજ્યો સંસાર શા માટે. ૧૨
- સમાધિ સહેજ લાગે ત્યાં, ખીલે સંસારના ચિત્રો;
વધે વિશ્લેષ ધ્યાને તો, તજ્યો સંસાર શા માટે. ૧૩

રાગ- બી.

આનંદે રહીએ, તારી એથે આનંદે રહીએ;
હરી માત્ર તને ચહીએ, તારી એથે. ટેક.
જ્યાં જઈએ ત્યાં તું રહે હારે, આવી વસ્થો હઈએ. તારી. ૧
હુંજ આપે તે પણ સુખ થાવા, તેથી હોંશે સહીએ. તારી. ૨
મનમાં આવે ત્યાં તું જાને, શીદ સુખથી કહીએ. તારી. ૩
સુખ સનમાન, સગુણ જગતું દે, હું પદ નવ ગ્રહીએ. તારી. ૪
અંત અનંતપતિ મળીશ તું, એથી તુષ્ટ છઈએ. તારી. ૫

ફિકર હવે ન રહી, અમારે ફિકર હવે ન રહી;
હરીની આથ ગ્રહી, અમારે. ટેક.
જે સહુ જગતું રાજ્ય ચલાવે, તેની કૃપાજ થઈ. અમારે. ૧
જે સહુ જગના મનના માલીક, તેને વિનંતિ કહી. અમારે. ૨
જેને સેવી થયા રૂદ્ર અજ, તેની સેવા ચહી. અમારે. ૩
શરણ થતાં મુકિત દે તેના, પદમાં પડ્યાં જઈ. અમારે. ૪
અનંત શ્રેય અમારું કરશે, એ અહીંને તહીં. અમારે. ૫

આરતી.

જય શંકર લોળા, જય શંકર લોળા;
 સૃષ્ટિના સંહારક, જય વિભુતિ થાળા, જયો જયો શંભુહર હર. ટેક.
 ગંગાધર, ગિરજાવર, ત્રિનેત્ર ધારી, (૨)
 રૂંઢ મુંઢ ઉર ઉપર (૨) નંદી અસ્વારી. જયો જયો ૧
 પંચમુખ પરમેશ, દુઃખ હરતા દાતા, (૨)
 ભયભંજન છે લોળા, (૨) શિવ શંભુ ત્રાતા. જયો જયો ૨
 અખંડછો અવિનાશી, કૈલાસી દેવા, (૨)
 સુરીજન મુનિ સૌ સમરે, (૨) વાંછિત ફળ લેવા. જયો જયો ૩
 પ્રિય પુણ્ય ધાતૂર, વળી જળની ધારા, (૨)
 વિષધરના શણુગારિક, (૨) સહેજે મુખકારા. જયો જયો ૪
 વૈદ્યાદિક સનકાદિક, (૨) સૌ ચરણે લાગે, (૨)
 શંભુ શાન્દજ શુભતાં, (૨) યમ કિંકર લાગે. (૨) જયો જયો ૫

પ્રભુની થાળ.

ભાવતાં જમી દ્યોને, લોજનીઆં પ્રભુ ભાવતાં જમી દ્યોને. ટેક.
 ગળી જલેળી ઘેજર ઘીનાં, કંચન થાળ ભયો ખરશીના;
 મીઠંજ ભાગુદી આરોગોને. લોજનીઆં ૧

શોક પાક છે જાત જાતનાં, પાપડ ચટણી ભાતભાતનાં;
રાઈતાં અથાણાં આ આખોને. લોજનીઆં ૨

વાલ વટાણા સુંદર તળીઆ, કારેલાંના ધુધર ભરીયા;
મીસરી જોઈએ તો માગી દ્યોને. લોજનીઆં ૩

દાળ ભાત કીધાં છમકારી, લીંબ પત્રથી કઢી વધારી;
સડકો શામળીઆ મારી દ્યોને. લોજનીઆં ૪

ઓસામણ પણ ખુબ ગરમ છે, ના માગો તો મારા સમ છે.
પ્રેમ પ્રસાદિ હમને દ્યોને. લોજનીઆં ૫

ખીડી નાગરવેલ બનાવી, તેજનામય જાશે ભાવી;
જમ્યા પછી પલંગે પાડોને. લોજનીઆં ૬

પદ ગરબી.

(સમજી ગઈ છું. ઐ રાગ)

તારા વિના રમાવર સાચું સ્નેહી કોઈ નથી રે,
જોયું જગ પ્રતિરે. તારા. ટેક.

સગાં સંજંધી તેતો તનનાં, ઓળખીતાં સત્તા સાધનનાં;
શરીર તજતાં તજે, ફરી ન મળે કદીરે. તારા વિના. ૧

સાચી પ્રિત કદી કોઈ ધારે, તે પણ આવી શકે ન હારે;
લાચારે પણ છોડે અંતે એક દીરે. તારા વિના. ૨

રાગદ્વંય કરે છે જે જન, તવ આધીન તે સરવેના મન,
તું નવ ચાહે તો ન ચાહે, કોઈ રતીરે. તારા વિના. ૩
જગમાં જ્યાં જ્યાં પ્રીતિ હેખું, તે પણ તવ કરુણા ફળ લેખું;
પ્રીતિ પાત્ર છે માત્ર તેથી તું, અનુપતિરે. તારા વિના. ૪

રાગ-ઉપરનો.

માલીક મારા જગદાધારા કેમ ભુલું તનેરે;

સ્મરું ક્ષણે ક્ષણેરે. માલીક. ટેક.

તેં મુજને દીધું આતન છે, તેજ દીધાં ધનને સામન છે;
તું પાળેને સંભાળે નિશ્ચિન મનેરે. માલીક. ૧

સારાં કૃત્યો તુંજ કરાવે, કુકર્મ કરતાં તું અટકાવે;

રક્ષણ કરવા સદા વસે મહારી કનેરે. માલીક. ૨

જગમાં મુખ જે જે જન દે છે, તેમાં તારો હાથ બધે છે;

સારું મહારું સમસ્ત ત્હારાથી બનેરે. માલીક. ૩

વાંકો મહારા નવ ઊર ધારે, લાડ લડાવે પિતુ સમ ખ્યારે;

દુઃખમાં ધાતો તું વહારે સત્વર મનેરે. માલીક. ૪

ઘણો નિભાવ્યો તેમ નિભાવીશ, અતે નિજસ્થાને તેડાવીશ;

નિશ્ચય છે એવો હર માંહે અનંતનેરે. માલીક. ૫

રાગ-ઉપરનો.

અત સમય અલખેલા કરુણા અમ પર લાવજોરે;
દયા જણાવજોરે. અંત. ટેક.

તનની ખીરા હુઃસદ થાશે, મન આકુળ વ્યાકુળ ઘભરાશે;
ભાન તહા ઠેકાણે આપ રખાવજોરે. અંત. ૧.

મોહ જગતનો સર્વ નસાડી, ભક્તિ જ્ઞાન પ્રપૂર્ણ જગાડી;
અંતરમાં અજવાળાં આપ કરાવજોરે. અંત. ૨

દિવ્ય મૂર્તિ મંગળ મન હારી, હુઃખહારી સુખહારી પ્યારી;
કામણગારી સુજને તહા બતાવજોરે. અંત. ૩

સુગમી આ તનમાંથી કાઢી. પરમ પદે દે હર પહોંચાડી;
અનંત દેવા એવા દાન્ય બતાવજોરે. અંત. ૪

રાગ ગરબી.

(તહારં ગાકુળ જોવાને. ઐ રાહ.)

હીનાનાથ દયાનીધી દેવરે, અરજી ઉર ધારે; ટેક.

ઓળખ થઈ હરી આપનીરે, આવી ઉભો પદ પાસ;
માગ્યું મુખે બહુ વાર મેં તોએ. કેમ પુરો નહિ આશરે.

અરજી. ૨

અરુપ વિપયમાં આવતારે, પગલે પગલે ચાલ્યાય;
શાન્તિવાળુ સ્થિર ચિત્તુ, માફે નિત્ય હજી નહીં થાયરે.
અરજી. ૨

કર્મ મુઝાવે ઘડી ઘડીરે, એનો પાંગ પૂરો તોડ;
ભોગવી સર્વ નહીં શકું, રણથી છોડવો રણછોડરે.
અરજી. ૩

ત્રાહિ ત્રાહિ ત્રિવિકમારે, પાહિ પાહિ પ્રિય પ્રાણ;
ગ્રાહી ગ્રાહી કર દોરવા, સજ થાઓ હે સારંગ પ્રાણરે.
અરજી. ૪

કહી કહી કાઢો થયોરે, થાક્યો ધરી ધરી આશ;
અંતુથી તો રહેવાનો નથી, કેમે કડણુ કર્મનો ત્રાસરે.
અરજી. ૫

પદ ગરબી.

(“ મહાલે પધારો. ” એ રાગ.)

શ્રી દેવાધિ દેવ ભગવાન, અમારી બહારે રહેજો.
કરી કરૂણા હે કરૂણા નિધાન. અમારીં ટેક.
અમે મુસાફર જગતમાં, તનમાં કર્યો મુદામ;
સપત સગા સરવ મળ્યું, અંતે કરું ન આવે કામ. અ. ૧
ચાર દીવસના જગતમાં, પણ દુઃખ પડે અનેક;
તે પણ તમ વિષુ નવ ટળે, લગ્યા આપે લલાટે લેખ. અ. ૨

મન નિર્ભજ સંગત ભુંડી, કરીએ કુડાં કામ;
 તેથી પણ અટકાવવા, છો સમર્થજ અંતર્યામ. અ. ૩
 પાપ પૂર્વના બાળવા, વધવા ભક્તિ જ્ઞાન;
 ભક્તિ હીન અમે છીએ, માત્ર આપ ઉપર છે ન્યામ. અ. ૪
 દુઃખ ટાળી પાળી સૂળ, વાળી સેવા ચાહ્ય;
 અનંતને અંત તેડવા, આપ આવજો હે જગરાય. અ. ૫

પદ ગરબી.

રાગ ઉપરનો.

રાખું ફિકર શાને ઉર લેશ, હરી તુજ શરણુ આવી:
 શીરે રક્ષણુ રહો છે હંમેશ, કંઈકા પૂરણુ લાવી. ટેક.
 દુઃખ માનું જેથી પ્રથમ, તેથી અંત સુખ થાય;
 મૂરખ મન માફ વૃથા, વચમાંહે જહેમે ગલરાય. હરી. ૧
 તુજ સમ સમર્થ કોઈ નથીરે, તેનો થઈને દાસ,
 ત્રિલોકમાં પણ કોઈથી, શીદ રાખવો જોઈએ ત્રાસ. હરી. ૨
 કંઈકાસાગર માનીને જાડ્યા પંકજ પાદ;
 અમાપ પાપો કાપવા, શીદ કરવી મારે પંચાત. હરી. ૩
 માગું છું એ માધવા, હૃદય રાખ તુજ હાથ;
 જવજે તું શુભ ગણે, અંતુને ન રહે પંચાત. હરી. ૪

પદ ગરબી.

(હરિ ભજન થકી. એ રાહ.)

પ્રભુ પારસ તું, તુંજ સંબંધે સરવે પારસ થાય,
 તારું સ્વારણ કરે, તેના પણ અધ સંકટ સરવે જાય. ટેક.
 સદ્યાની અહલ્યા સહજ થઈ, શબરી વૈકુંઠે સહજ ગઈ;
 મુક્તિ જટાયુની સહજ થઈરે. પ્રભુ પારસતું. ૧

ગોપીજન પ્રેમે તને વર્યા, પશુ પક્ષી અવધનાં સરવ તર્યા;
 ઉગર્યા જે જન તહારાંજ ઠર્યા. પ્રભુ પારસતું. ૨

સ્મરણે પ્રહલાદની પીડ ટળી, સ્મરણે ગજ છુટયો સહજ વળી;
 સ્મરણે ચીંતવતી પ્રથમ મળી. પ્રભુ પારસતું. ૩

ભયભિત શરણે વાયસ ઉગર્યો, ભયભિત સ્મરણે મરી કંસ તર્યો
 શીશુપાળ દ્રેષી પણ મુક્ત ઠયો. પ્રભુ પારસતું. ૪

પશુ પક્ષી કપી અસુર નારી, સંબંધ સર્વેને સુખકારી;
 અનુ એવા પ્રભુ પર બક્ષીહારી. પ્રભુ પારસતું. ૫

પદ.

(બની આવે તો ગમનામ લખએરે. એ રાગ.)

ઘણી ગડબડમાં નવ પડીએરે, ભજનમાંજ અડીએ. ટેક
 ખપ જોશુ જગ કાજ કરી લઈ, કદી ન કોમળે નડીએરે. ભ૦ ૧

તન પામ્યાં સેવા સુખ લેવારે, ખાલી નહીં આથડીએરે. ભ૦ ૨
 જીમ મળી જગદીશ્વર જપવારે, વૃથા નહીં ખડખડીએરે. ભ૦ ૩
 મનથી સ્મરીએ લક્ષ્મીવરનેરે, મનસુખે નહીં ચઢીએરે. ભ૦ ૪
 અદ્ય અમૃત એળે વહી જતાંરે, અંતે અનુ હરખડીએરે. ભ૦ ૫

પદ. બહાલીડા ચઢ્યો. એ રાગ.

ને શ્રીવરના છો સાચારે, વૈશ્ણવ બહાલાં.

તો રાખો દિન શીઠ કાચારે. વૈશ્ણવ બહાલાં. ટેક.

ડરશો માં જગનાં જનથી, ઠરશો માં કોઈ સાધનથી;

ખાતરી રાખજો મનથીરે. વૈશ્ણવ બહાલાં ૧

પ્રભુ ગાહે તેજ છે થાવું, જાણવું સદાયે આવું;

શીઠ તેમ છતાં ગભરાવુંરે. વૈશ્ણવ બહાલાં. ૨

નહીં કોઈનું ટાળ્યું ટળશે, શ્રીવર દેશે તેમજશે;

નહિ બીજો કયાંહી દીન વળશેરે. વૈશ્ણવ બહાલાં. ૩

પ્રભુ દુઃખ દેવાને ચડાશે, તો કોમળી મેટ ન થાશે;

અંતે એ બહાઈંડી રહાશેરે. વૈશ્ણવ બહાલાં ૪

સ્થિર કરે પ્રભુથી પ્રીતિ, રાખો ઉર સત્ય પ્રતીતિ;

તો અનુ જશો જગ જીતીરે, વૈશ્ણવ બહાલાં. ૫

૫૬. રાગ સૌરઠ.

- પ્રજ્ઞાનું પ્રેમે પિતૃ માતા, લક્ષ્મી વર સહુ સુખ દાતારે. પ્ર. ૧૬૬.
 કેટલી અંડના સ્વામી કેશવ, અજ શીવ શરણે ધાતારે. પ્ર. ૧
 સચરાચર વ્યાપક સરવેશ્વર, સુખમય વિધિ વિધાતારે. પ્ર. ૨
 દેવી દેવ રૂપી મુની મંડળ, સેવ ચરણની સ્થાપતારે. પ્ર. ૩
 નારદ શેષ, વ્યાસ, શુકવાલ્મીક, ગુણ ગણનીશદિનગાતારે. પ્ર. ૪
 અનંત સ્વામિ સહુ સુખધામી, નાથ નમામી ત્રાતારે. પ્ર. ૫

ॐ શાન્તિ ! ॥ સર્વે જના સ્સુખીને ભવન્તુ ॥

प्रभुना अनेक नामो पैकी थोडां नाम लइ

नमस्कार.

ॐ	इश्वराय नमः
"	महेश्वराय नमः
"	परमेश्वराय नमः
"	भूतेश्वराय नमः
"	जनेश्वराय नमः
"	सुवनेश्वराय नमः
"	योगेश्वराय नमः
"	देवेश्वराय नमः
"	सकलेश्वराय नमः
ॐ	महा शक्तये नमः
"	महा कर्मणे नमः
"	महा मनसे नमः

"	महा प्रभवे नमः
"	महा बुद्धये नमः
"	महा मायाय नमः
"	महा मूर्तये नमः
ॐ	सहस्र मूर्तये नमः
"	सहस्रक्षाय नमः
"	सहस्र कराय नमः
"	सहस्र पदे नमः
"	सहस्र मूर्तये नमः
"	सर्वादये नमः
"	संभवाय नमः
"	सनातनाय नमः

॥ सुलोचनाय नमः
 ॥ दान्त स्वरूपाय नमः
 ॥ सुभांगाय नमः
 ॐ जगन्नाथाय नमः
 ॥ जगत्कर्त्रे नमः
 ॥ जगत्भर्त्रे नमः
 ॥ जगत्पालाय नमः
 ॥ जगत बन्धवे नमः
 ॥ जगत साक्षिणे नमः
 ॥ जगत व्यापिने नमः
 ॥ जगदात्मने नमः
 ॥ जगद् बन्ध्याय नमः
 ॐ अजाय नमः
 ॥ अजराय नमः

॥ अमराय नमः
 ॥ अक्षराय नमः
 ॥ अच्युताय नमः
 ॥ अर्चित्याय नमः
 ॥ अतुलाय नमः
 ॥ अनुपमाय नमः
 ॥ अलङ्घ्य मते नमः
 ॥ अप्रमेयाय नमः
 ॥ अपाराय नमः
 ॥ अदृष्याय नमः
 ॥ अग्राह्याय नमः
 ॥ अजीताय नमः
 ॥ अतीन्द्रियाय नमः
 ॥ अद्वितीयाय नमः

ॐ सर्व शक्ति मते नमः
 " सर्व रक्षकाय नमः
 " सर्व बंधवे नमः
 " सर्व साक्षिणे नमः
 " सर्वत श्रेष्ठे नमः
 " सर्वोत्तमाय नमः
 ॐ लोक नाथाय नमः
 " लोक पालाय नमः
 " लोक बंधवे नमः
 " लोक गुरुवे नमः
 " लोकाश्रयाय नमः
 " लोकात्मने नमः
 ॐ वाचस्पतये नमः
 " श्रीपतये नमः

" भूतपतये नमः
 " प्रजापतये नमः
 " सुरपतये नमः
 " त्रिशुवन पतये नमः
 ॐ श्री निधये नमः
 " तेजो राशये नमः
 " दयार्णे वाय नमः
 " अगाध बुद्धये नमः
 " करुणा ध्यये नमः
 " श्रुति सागराय नमः
 " अक्षय तेजसे नमः
 " शत चंद्राय नमः
 " गुण सागराय नमः
 " रामाय नमः
 " कृणाय नमः

११ गोविंदाय नमः
 ११ गोपालाय नमः
 ११ माधवाय नमः
 ॐ विश्वनाथाय नमः
 ११ विश्वंभराय नमः
 ११ विश्वपालाय नमः
 ११ विश्वमित्राय नमः
 ११ विश्वाधाराय नमः
 ११ विश्वव्यापिने नमः
 ११ विश्वमूर्तये नमः
 ११ विश्वभूषणाय नमः
 ११ विश्वात्मने नमः
 ११ विश्ववंद्याय नमः

ॐ अनाथनाथाय नमः
 ११ भूतनाथाय नमः
 ११ श्रीनाथाय नमः
 ११ लोकनाथाय नमः
 ११ देवनाथाय नमः
 ॐ गुरवे नमः
 ११ जगत्गुरवे नमः
 ११ लोकगुरवे नमः
 ११ देवगुरवे नमः
 ११ गुरुणांगुरवे नमः
 ॐ केशवाय नमः
 ११ मुकुंदाय नमः
 ११ विष्णवे नमः
 ११ महादेवाय नमः

११ नारायणाय नमः
 ११ मनोहराय नमः
 ११ पुण्य दर्शनाय नमः
 ११ पुण्य रूपाय नमः
 ११ पुरातनाय नमः
 ११ वासुदेवाय नमः
 ११ हरये नमः
 ११ जनार्दनाय नमः
 ११ हृषीकेशाय नमः
 ११ दामोदराय नमः
 ११
 ३० आधिनाशनाय नमः
 ११ व्याघ्रि नाशनाय नमः
 ११ भय नाशनाय नमः
 ११ काल नाशनाय नमः

११ पाप नाशनाय नमः
 ११ क्षेत्रज्ञाय नमः
 ११ कृतज्ञाय नमः
 ११ समज्ञाय नमः
 ११ त्रिकालज्ञाय नमः
 ११ सर्वज्ञाय नमः
 ११ एकाय नमः
 ११ नैकाय नमः
 ११ साकाराय नमः
 ११ निराकाराय नमः
 ११ सगुणाय नमः
 ११ निर्गुणाय नमः
 ३० गोविन्दनाय नमः
 ११ हिरण्य गर्भाय नमः
 ११ सदा शिवाय नमः

भगवते नमः
 श्रीदाय नमः
 सुखदाय नमः
 कामदाय नमः
 शान्तिदाय नमः
 स्वस्तिदाय नमः
 प्राणदाय नमः
 मोक्षदाय नमः
 उत्तमाय नमः
 अनुत्तमाय नमः
 गुरुवोत्तमाय नमः
 देवोत्तमाय नमः
 मुक्तोत्तमाय नमः
 उत्तमोत्तमाय नमः
 आनंदाय नमः

जीवानंदाय नमः
 वैष्णवानंदाय नमः
 सुरानंदाय नमः
 मुक्तानंदाय नमः
 अक्षरानंदाय नमः
 अखंडानंदाय नमः
 नित्यानंदाय नमः
 अतुलानंदाय नमः
 अद्वैतानंदाय नमः
 पूर्णानंदाय नमः
 परमानंदाय नमः
 सच्चिदानंदाय नमः
 स्युलाय नमः
 सुष्माय नमः
 अचलाय नमः

॥ चलाय नमः
 ॥ एक मूर्तये नमः
 ॥ सहस्र मूर्तये नमः
 ॥ दुर्लभाय नमः
 ॥ सुलभाय नमः
 ॥ अगम्याय नमः
 ॥ ज्ञान गम्याय नमः

ॐ भयकृते नमः
 ॥ क्षेमकृते नमः
 ॥ रुद्राय नमः
 ॥ अरोद्राय नमः
 ॥ इशाय नमः
 ॥ अनीशाय नमः

अच्युतं कैशवं राम नारायणम् कृष्ण दामोदरं वासुदेवं हरिम् ।
 श्रीधरं माधवं गोविन्दं जगन्मयी नारायणं श्री रामचन्द्रं भजे ॥

श्रीनारायण, नारायण, नारायण.

ॐ.

शान्ति मंत्र.

नमस्कार अन्ते छेवट आ नीयेतो शान्ति मंत्र जेबोवो.

ॐ द्यौः शान्ति रन्तरिक्ष " शान्तिः
पृथिवी शान्तिरापः शान्ति रोषधयः शान्तिः
वनस्पतयः शान्ति विम्बेदेवाः शान्ति रक्ष शान्तिः
सर्व " शान्तिः शान्तिरेवः शान्तिः सामा शान्ति रेधि ॥१॥

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः शान्तिः ब्रह्मशान्तिः

ભક્તજનોને કેટલીક જાણવા યોગ હકીકત.
ત્રિપુટી.

	દેવ	ગુણ.	શરીર અધારણ	નાડી.	અગ્નિ.	ભુવન	તાપ	પ્રાણ પ્રવાહ.	રંગ
૧	બ્રહ્મા	રજ	વાત	ઇડા	આગ	સ્વર્ગ	આધિ	પૂરક	રાતો
૨	વિષ્ણુ	સત્વ	પિત્ત	પીંગળા	વડવાનળ	મૃત્યુ	વ્યાધિ	કુમ્ભક	પીળો
૩	શંકર	તમ	કફ	મુશુમ્બા	જહરાગ્ન	પાતાળ	હિપાધિ	રેચક	વાદળી

ચતુષ્પુટી.

	વેદ	શરીર	યુગ	મુક્તિ	વર્ણ	આશ્રમ	જીવ ચતુષ્	શરીરા- વસ્થા
૧	રૂગ	સ્થુળ	સત્ય (કૃત)	સાયુજ્ય	બ્રાહ્મણ	બ્રહ્મચર્ય	મન	જાગ્રત
૨	યજુર્	સુક્ષ્મ	ત્રેતા	સામિધ્ય	ક્ષત્રિય	ગૃહસ્થ	બુદ્ધિ	સ્વપ્ન
૩	શામ	કારણ	દ્વાપર	સાલોક્ય	વૈશ્ય	વાનપ્રસ્થ	ચિત્	સુષુપ્તિ
૪	અથર્વ	મહા કારણ	કળી	સાર્થ્ય	શુદ્ર	સંન્યસ્ત	અહંકાર	તૂટ્યા

૧૭૯
પંચપુટી.

	તત્વ	પ્રાણ	કર્મેન્દ્રિય	જ્ઞાનેન્દ્રિય	વિપય	કોષ	ક્રમણ
૧	પૃથ્વી	અપાન	હાથ	નાક	ગંધ	અન્નમય	નાભિ
૨	જળ	પ્રાણ	પગ	કાન	શબ્દ	પ્રાણમય	હૃદય
૩	તેજ	ઉદ્ધાન	મ્હેાં	જીભ	રસ	મનોમય	મુખ
૪	વાયુ	વ્યાન	ગ્રુદા	આંખ	રૂપ	જ્ઞાનમય	હસ્ત
૫	આકાશ	સમાન	ઉપસ્થ	ચામડી	સ્પર્શ	વિજ્ઞાનમય	પાદ

૫૮ પુટી.

	વિકાર	સ્વાદ	રૂતુ	ચક્ર	શાસ્ત્ર	દર્શન	કર્મ
૧	કામ	ખાટો	શિશિર	આધાર	ન્યાય	જગી	સ્નાન
૨	ક્રોધ	ખારો	હેમંત	અધિષ્ઠાન	સાંખ્ય	જગમ	મંધ્યા
૩	લોભ	તીખો	વસંત	મણિપૂર	યોગ	સેવડા (જૈન)	જપ
૪	મોહ	તુરો	ત્રિષ્મ	અનાહત	વૈશેષિક	સંન્યાસી	હોમ
૫	મદ	કડવો	વૃષા	વિશુદ્ધ	ધર્મભિમાંશા	દરવશ	સ્વાધ્યાય
૬	મત્સર	મીઠો	શરદ	જ્ઞાન*	બ્રહ્મભિમાંશા	બ્રાહ્મણ	પિતૃતર્પણ

* યોગમાં સાતમું બ્રહ્મચરિત્રને ચક્ર ગણ્યું છે.

એક શું ?—પ્રજા, ગુરુ, ધર્મ, માતા, પિતા, પૃથ્વી, ચંદ્ર,
 બે શું ?—આંખ, નાકના છિદ્રો, કાન, હાથ, પગ, હૃમ્પતિ;
 મુખ્ય સપ્ત મુતી—ગૌતમ, વિદ્યામિત્ર, ભારદ્વાજ, વસિષ્ઠ,
 કશ્યપ, અત્રિ, જમદગ્નિ.

સપ્ત સમુદ્ર—ધૃત, દધિ, ક્ષીર, મધુ, ઇક્ષ, ક્ષાર, મિષ્ટ (શુદ્ધ)
 અષ્ટધા સિદ્ધિ—આબિમા, મહિમા, લધિમા, ગરિમા,
 પ્રાપ્તિ, પ્રાકામ્ય, ઇશિત્વ, અને વશિત્વ.

આઠ દેવ—અપ, ધ્રુવ, સોમ, ધરા, અનિલ, અનન્ત, મત્યુષ,
 (વસુ) અને પ્રભાસ.

નવગ્રહ—બુધ, શુક્ર, પૃથ્વી, મંગળ, બ્રહ્મરૂપતિ, શની,
 ગુરુનરા, નેપચ્યુન, અને ધૂમકેતુ

નવધા ભક્તિ—શ્રવણ, કીરતન, સ્મરણ, સંતસેવા,
 ૧ ૨ ૩ ૪
 અર્ચન, વંદન, દાસત્વ, સંખ્યા, આત્મ-
 ૫ ૬ ૭ ૮ દાનવેદન,
 આ સર્વ ઉપરથી પ્રેમલક્ષણા ઉદ્ભવે છે.

૧૦

નવખંડ—ભરતખંડ જમ્બુદ્વીપમાં આવ્યો છે અને તે
 દ્વીપના નવ ભાગ યા ખંડ છે. ૧ ઇલાવૃત, ૨
 કેતુમાળ, ૩ હિરણ્ય, ૪ કુરુ, ૫ રમ્ય, ૬ ભદ્રાક્ષી,
 ૭ ભરત, ૮ કિન્નર અને ૯ હરિવર્ષ.

ધર્મલક્ષણ ૧૦—૧ ધૃતિ (ધીરજ), ૨ ક્ષમા, ૩ દમઃ
(દમન), ૪ અસ્તેય, (ચોરી ન કરવી) ૫
સૌમ્ય, ૬ ઇન્દ્રિયનિગ્રહ, ૭ ધી (બુદ્ધિ) ૮
વિદ્યા, ૯ સત્ય, ૧૦ અક્રોધ.

૧૦ અધર્મલક્ષણ—અધર્મના લક્ષણ દશ છે.

પર દ્રવ્યેષ્યભિધાનં મનસા નિષ્ઠ ચિંતનં
વિતથાભિ નિવેશશ્ચ ત્રિવિધં કર્મ માનસમ્ ॥
પારુષ્ય મનૂતં ચૈવ પૈશુન્યં ચાપિ સર્વશ્ચઃ ।
અસંવદ્ધ પ્રલાપશ્ચ વાદ્યં સ્યાચ્ચતુર્વિધં ॥
અદત્તાના મુપાદાનં હિંસા ચૈવ વિધાનતઃ ।
પરદારોપ સેવાચ શારીરં ત્રિવિધં સ્મૃતમ્ ॥

ભાવ—ઉપરના અધર્મો ત્રણ સાધને થઈ શકે છે.

૧ મનવડે—૧ પારકા દ્રવ્યની ઇચ્છા કરવી
૨ કોઈ પણ પ્રાણિનું બુંદુ ઇચ્છવું
૩ અસત્યમાં સત્ય માની લેવું.

સનાતન ધર્મના લક્ષણ દસ છે એમ મનુસ્મૃતિ અધ્યાય ૬ ના
શ્લોક ૧૨ માં કહ્યું છે.

ધૃતિ ક્ષમા દમો સ્તેયં શૌચ મિત્રિય નિગ્રહઃ ।
ધીર્વિદ્યા સત્યમ ક્રોધો દશકં ધર્મ લક્ષણં ॥

૨ વાણીવડે-૧ કોઈને હુઝ થાય એવું બોલવું

૨ બુહું બોલવું

૩ ચાડી કરવી

૪ ખોટો ભરૂષો આપવો

૩ કાયાવડે-૧ અયોગ્ય કર્મ કરવું

૨ કોઈ પણ જીવને મારવો

૩ પરસ્ત્રીનો સંગ કરવો

દિશા દશ છે—પૂર્વ, પશ્ચિમ, ઉત્તર, દક્ષિણ,
અગ્નિ, નૈરૂત્ય, વાયવ્ય, ઈશાન,
આકાશ અને પાતાળ.

રૂદ્ર [શિવ] ૧૧, સૂર્ય ૧૨, ચક્ષ ૧૩ અને રત્ન ૧૪ છે.

ચૌદ રત્નો—આ રત્નો સમુદ્ર મન્થન કરતાં નીકળ્યાં હતાં.

૧ લક્ષ્મી, ૨ કૌસ્તુભમણિ, ૩ પારિજાતક, ૪ મુરઝા,

૫ ધનવન્તરી, ૬ ચંદ્રમા, ૭ કામહૃદયા, ૮ ઐરાવત,

૯ અપ્સરા, ૧૦ સૂર્યનો ઘોડો, ૧૧ અમૃત, ૧૨

સારંગ ધનુષ્ય, ૧૩ શંખ, ૧૪ હજાહજા વિષ.

પંદરમિતિ—પ્રતિપદાથી પૂર્ણિમા પર્યન્ત

અઢાર પુરાણ—૧ ઋક્ષ, ૨ યજુર્મ, ૩ વિષ્ણુ, ૪ શિવ,

૫ લિંગ, ૬ ગરૂડ, ૭ નારદિય, ૮ ભાગવત, ૯ અગ્નિ

૧૦ સ્કંદ, ૧૧ ભવિષ્ય, ૧૨ પ્રજ્ઞવૈવર્ત, ૧૩ માર્કન્ડેય,
૧૪ વામન, ૧૫ વરાહ, ૧૬ મત્સ્ય, ૧૭ કૂર્મ, ૧૮
પ્રજ્ઞાંડ.

હરિજનો ! હુનિયામાં જન્મી, એ પાઠશાળાના પાઠો
શુદ્ધ મારફતે શીખી, અમલમાં મુકી ભક્તિમાર્ગે વહન કરી,
પ્રેમલક્ષણા પ્રાપ્ત કરી જીવન કે જન્મ સફળ કરી કૃતકૃત્ય
થાઓ ! આ મારી સર્વ લાઘ્યબંધ જીવો માટેની સતત
પ્રાર્થના અને શુભેચ્છા સાથે આ પુસ્તકની સમાપ્તિ કરું
છું. ભૂલચૂક કે પ્રમાદની ક્ષમા ઇચ્છું છું. આ અદ્ય છતાં
શુભ પ્રયાસ લાગતાં ભાઈબિનો તરફથી ઉત્તેજન મળશે તો
આગળ વધવાની આશા રાખું છું. કર્તાની કિંમત સમુદ્રની
અથાગ રેતીમાંના એક કણ સમાન પણ નથી, અને આ
પુસ્તકમાં સમાવેલો વિષય મહાસાગરના જળકણોના એક
કણ સમાન પણ નથી. આ સમજ સાથે ઐ શાન્તિ !
શાન્તિ ! શાન્તિ !

